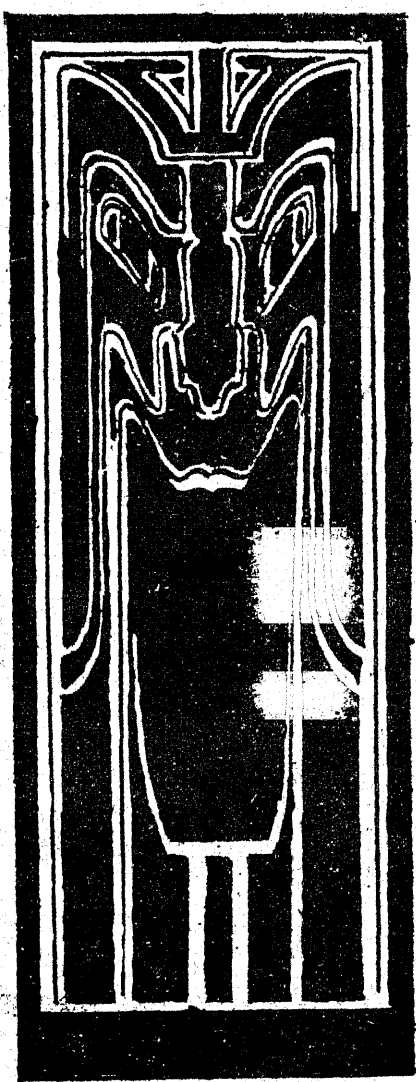

12., 13. ja 14.
juunil

..NAITELAVA..

1910.

LAULUNNAN

HALVUN

TALINNA
LAULUNNAN
PUNN

G. Gatkin,

Kaubamaja Tallinnas, Wiru uul.
Pfaffi majas.

Kõige suurem ladu naiste- ja meesterahwa kalewist, trikoost, drappist ja chewio-
tist, nii kui kõige paremate Wene- ja wäljamaa wabrikute kleidi ja bluuseriitest.

□ □ Uudised igapäew kõige suuremas wäljawalikus □ □

naiste- ja meesterahwa walmistehtud riietest.

Tellimised mõedu järel saawad lühikese aja jooksul wäljamaal õppinud juurdelõikaja juhatusel walmistatud.

Pulmade kaasawaraks

iga seltsi puuwilla-riiet, woodi ja laua
pesu, suplemise linasid ja käterätikuid.
Mööbliriiet, teppihhisid, kardinaid, põranda-

riiet, magamise ja reisu tekkisi, päewa ja wihmawarjusi.

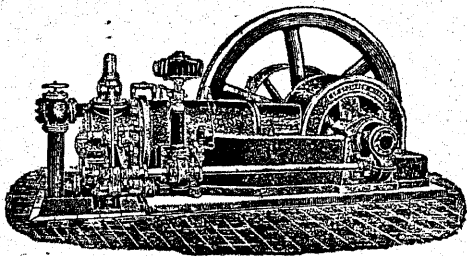
==== Gummi mantleid naiste- ja meesterahwastele. ====

Kõige suusem wäljawalik Tallinnas

kasuka ja kraenahkadest, mütsidest, muhwidest
j. n. e. j. n. e. j. n. e.

W. Wenn. Schmidt & Ko.

Tallinnas, Zurupromenad № 17. Järwakandi puuhoowis. Kõnetr. № 84.

Rootsi põllutööriistade- ja masinatelaager.

Sahku, wedru-äkkeid, kõiksuguseid labidaid,
saagisid, sõnniku ja wilja hangud.

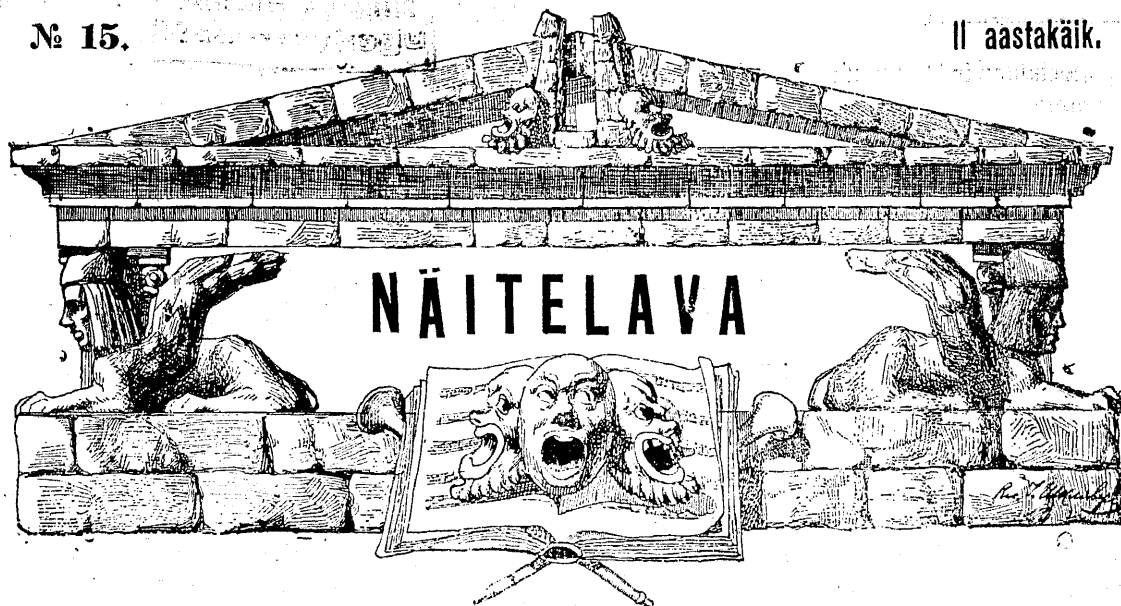
Heina- ja wiljaniidumasinad „HERKULES“.

Riisumise rehjad, peksumasinad ja göplid. Koorelahutajad, wõimasinad.

Lokomobilisid ja nafta-motorisid.

Raudwoodid nikeldatud ilustustega ja traat-wedrumadratsitega „Reform“.

Kõiksugu traatwõrkusid ja -köisi.

Album Tallinna III. laulupidu mälestuseks.

Eesti laulupidud.

Enne, kui veel taaralaste taimi
Kandis meie kallis isamaa,
Kudus Eesti rahwas lugulõimi
Ilufaksa laulukangaksia,
Seadis sõrmed kena kandli peale.
Laulik kuulajate ees:
Kes siis kuulis hele, walju hääle,
Rõõmu fundis igamees.

Olid talwe walge waiba heitnud
Kewadised soojad kõigel maal,
Tõttas seatud tööle kõik, mis peitnud
Soojal peawarjul külmal a'al,
Siis ka sulalitiwad laulufooned
Kündjal, külw'jal, äästajal,
Nii et rõõmulaulust meffad, hooned
Wastu kofsid müriinal.

J. Hurt.

See lauliku loodud kujutus meie rahwa ammusest minewikust pole küll millegi dokumentide peale toetaw ajalooline kirjeldus, aga wististe on ta õige tõepäraline. Sest nii palju kui meie minewiku mälestustest ja olewiku oludest offustada tohime, on laul Eesti rahwa juures ikka väga tähtjas ja mõjuw tegur olnud! Väga suure tähtsufega on see joon Eesti muinasufus, et kui Wanaija maailma oli loonud, siis ta soowil ja käsul laulujumal Wanemuine,

oma lauluga seda elustas ja ilustas, linnud ja ka inimesedgi laulma õpetas. Täniini veel annawad rahwalaulud sellest mõttewiisist tunnistust, tõendades, et: „Ole ei leelo maasta lõütü — leelo toodu taiwabasta.“ Selle najal wõime küll õige julgeste öelda, et Eesti esirahwas väga suur laulu armastaja ja tarwitaja oli. Kabtlemata oliwad meie esivanematel juba väga wanal ballil ajal oma enese tuumakafisulised laulud ja helirohked wiisid, wabest ka mängutükid. Kaugelt suurem oja nendest on muidugi aastasadade pikkusel pärispõlwe ajal „muru alla mulla põue“ wari'enuid. Sest sellel raskel ja kurwal ajajärgul ei saanud Eesti laul mitte edeneda, waid pidi tagasi wajuma. Ainult waewalised riismed on Eesti wanast lauluwarast meie ajani ulatanud ning need annawad umbes aimduft sellest, misugune meie esivanemate laul oli. Nende najal tunneme seda selgeste, mida muidugi ka juba iseenesest arwata wõib, et wanade eestlaste laul hoopis ja üsna teistmoodi oli, kui nüüdne uue aja muusika. Dr. Hermannil seletuse järele on endiste Eesti rahwalaulude toonijärg täitsa teine kui muudel Europa rahwastel; see käiwat kõige rohkem wanade greeklaste muusikaga ühte.

Suur wabe ilmub Wana Eesti ja muude rahwaste laulude wabel juba wälimises kujus. Eesti omapäraline laulmife laad oli peaasjalikult kaafitamine, kõõ-

rutamine, „leelutamine“ (muusikalises keeles „recitativ“.) Lauljatel oli keegi sõnakas ja hea häälega isik „eestwõtljaks“; see laulis enne ühki ühe või paari laulurida ette, mida siis teised kooris kordasivad. Niisugune laulmisewiis kestis ka alles terwel Eesti rahwa pärispõlwe ajal edasi ning oli weel paari rahwapõlwe eest kaunis üleüldine. Wiimafel ajal on see aga uuema kunstlaulu eest õige ruttu ära taganenud ja nüüd juba peaaegu kadunud. Kui Setumaal, mis wõerast mõjust eemal seisnud, elab „leelo“ tänapäew weel täies jõus. Ning isegi meie rahwa „mustal ajal“ kus ta laul niisama kui iga teine eluawaldus kõwaste kütkendatud oli, ei jäänud see iganes täieste foiku, waid elas wõimsalt rahwa hinges edasi. Wõib küll kauni põhjusega öelda, et raskel orjaajal otse laul õnnetu rahwa ainuke troost ja tugi oli, mis teda õõde unesje waibuda ei lasknud, waid temale jõudu ja wõimu andis, kõik kurnad ja koormad ära kanda. Laulu rindadelt jõiwad Eesti pojad ja tütrede karastust ja kosutust, kui ka waewa wäimused ja mure muljutused nende hinge kinni matma kippusiwad.

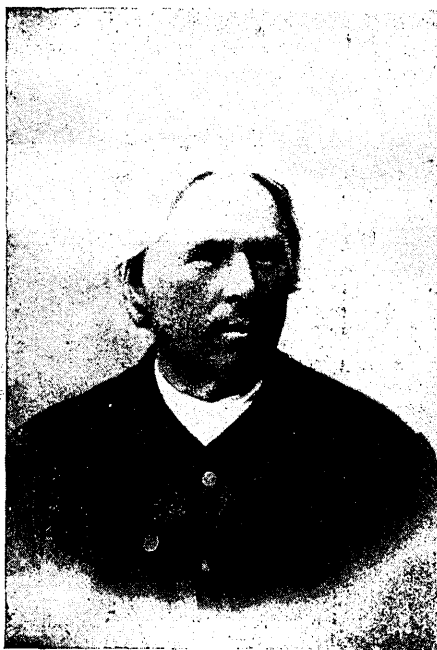
Püha pärandusena läks rahwalaul nimelt õrnasoo juures ikka emalt tütre kätte ning nii hoiti see elustaw waimusjäre mitmel kümnel rahwapõlwel hinges alal, kuni awaram aeg tuli, mil wana põline käänd uueste wõimsalt wõjusid ajada wõis. Kui eestlasel ka mingi muu waimuelu awalduus wõimalik ei olnud, siis laulis ta ometi.

Kui siis saja aasta eest Eesti pinnale jälle wabaduse walgus kõitis, Eesti rahwas omale inimeseõigused kätte sai, siis ärkas kobe jälle ka ta laul wägewalt uuele elule. Eesti rahwa kaua tarretuses olnud „lauluõoned“ sulasiwad uue imejõuga lahti. Wanemuine tuli jälle alla oma laste juurde ja pani Eesti õuel laulud hüüdma. See sündis küll teisel kujul ja kombel, kui wana Eesti laul olnud, aga waim oli seefama põline Eesti oma, mis ju aasta-

tuhandete eest meie esivanemate hinge täitis. Ning otse oma lauluga on Eesti rahwas enda elujõust tugewa ja tõeseda tunnistuse annud, mille tähtsus wastastegi kadedus ära salata ei suuda. Et keegi rahwas aastasadade pikkuse orja-aja järele juba mõnekümne aasta pärast niisuguse laulupidu suutis toime panna, kui Eesti rahwas 1869. a. seda tegi, ning järgnewatel aastakümnetel neid weel mitu ja diete suuri pidada wõis, praegu koguni nii suuremoelisi laulupidu peab, nagu seda meie riigis weel pole olnudki ja wäljamaalgi küll harwa — see on tõepoolest haruldane nähtus ajaloos. See kuulutab selgel keel ja tugewal healel, et rahwas, kes niisuguse ettewõttega korda saab, „kellel süda tundlik on ja palaw, ei see ole küps weel surmale.“

Kuna aga Eesti laulupidud ühelt poolt wäga tähtsad ja mõjuwad meie rahwa elujõu ja hariduslise järje tunnistajad on, nõnda on nad jälle teiselt poolt ka ise wäga wägewaks ja mõjuwaks rahwa waimlise jõu tõstjaks ja edendajaks. Eestirahwa eduloo kohta on otse ta laulupidud nii suureks ja wägewaks hoowaks, tõste- ja tõmbejõuks olnud, kui waewalt mingi muu sündmus ja tegewus. Otse laulupidude kaudu, nende mõjul ja tõttu, on Eesti rahwusline ja haridusline liikumine omale nagu eluõhku saanud ja sellele järjele jõudnud, kus ta nüüd on. Esimene laulupidu 41. aasta eest oli Eesti rahwa esimene üleüldine oma tegewuse ja ühistegewuse awalduus, see sai meie rahwa elus ülitähtsaks pöörilpäewaks.

Kui ülijuur tähtsus üleüldistel rahwalistel pidudel rahwa olukorra kujunemise kohta on, seda tunnistab ajalugu pasunahäälel. On ju üleüldiselt tuntud lugu, et wana ja kõige tähtsama rahwa greeklaste aruldane suur mõju ja kuulsus, nende ärgas waimuelu, kõrge kunst ja rohke teadus, üleüldse greeklaste elawus ja olewus, suurelt osalt otse

D. O. Wirkhaus.

Tallinna III. laulupidu üleüldine muusikakooride juhataja.

D. O. Wirkhaus sündis 19. septembril 1837. Tartu-Maarja kihelkonnas, kus tema isa kooliõpetajaks oli, mida ametit ka D. O. Wirkhaus pärastpoole sealsamas pidama hakkas. D. O. Wirkhausi wõime Eesti muusikakooride isaks nimetada. Umbes 40 koorile on Wirkhaus manguriistad ja noodid tellinud ja neid igat tühte esialgu õpetamas käinud. D. O. Wirkhaus on Eesti laulupidudel ikka muusikajuhatajaks olnud ja seda kiitusega. Temal on iseäranis teraw ja osaw kuulmine muusikas.

nende tähtfate rahwaliste pidude pidamise najal seis, millest nimelt Olympia pidud maailma-kuulsaks on saanud, nii et need üle tuhat aastat Greeka rahwale nagu südametuksumiseks oliwad, niisama ka nagu mõdupuuks rahwa wõimu ja wäärtuse kohta, sest Olympia pidude langemisega waibus terwe Greeka waim.

Ka igal teisel rahwal, kes hariduslisele elule ja omategewusele ärgranud, oliwad ikka sarnased rahwalised pidud tarwitusel ning need oliwadgi nende rahwuslikele tundele nagu eluõhuks; tihti ühendati nad weel uuliste seadlustega (nagu juutide juures) ning saiwad selle mõjul endale otse püha laadi. Kuid kõige kaunimad ja paremini mõjuwad rahwalised pidud on ikka laulupidud: nendest ofawõtmine on rahwa suurele bulgale kõige kohasem ja omasem ning nende nähtus kõige ilusam.

Kuda meie rahwa juures sarnaste pidude pidamisega muinasajal lugu olnud, selle kohta ei ole meil kahjuks mingit kindlat teadmist. Et Cesti esiwanemadki pidusid ja pühasid pidasiwad, ning et nendel pidudel otse laulul tähtjas ase oli, selle kohta ei tarwitsel kahelda; Setu rahwa „kirmafed“ on selle aja järelkajana meie päiwini ulatanud. Ligema ümbruse elanikkudel, wabest ka muinastel „kilekondadel“ (kibelkonnad) oliwad wististe omad ühispidufemised, wabest õige tihti. Kuid küsitaw on, kas need pidustused wanal ajal kunagi rahwaliseks ühispiduks areneda on suutnud. Küll leiame „Kalewipojast“ asja kohta õige huwitawa tõendusel („Kalewipoeg“ XII. lugu, rida 483—492):

Kenam suwe ilupäewa,
 Önnरिकas rõõmupidu
 Kulfus rahwast kaugeelta
 Taaramäele mängimaie,
 Laia lusti laskemaie.
 Laened tulid Ema laentel
 Lustil wete weeretusel
 Peipsi rannast Taara-paika;
 Wirust, Järwast, Harjult, Läänest
 Langes rahwast ligemale.

Tõhiktime nüüd seda kirjeldust kindlaks ajalooliseks teateks pidada, siis oleks meil Wana=Cesti rahwaliste pidude kohta tore tõendus käes. Kuid kahjuks pole lugu nõnda, waid selle lauliku kujutuse tõepärsus on hoopis nõrgem kui eelpool ettetoodud kujutusel Cesti wanast laulust. Selle kujutuse loomisel waatas lauluisa waimufilm küll prohwetlikul pilgul tulewikusse, kus „kaugel kodu kaswamas“ nägi. Alles uuemal ajal on see nähtus tõeks ja teoks saanud, mida laulik siin minewikusse on paigutanud, kus sellel wiist asu ei olnud. Sest ajaloo ballikatest teame,

et Cesti rahwas omal wabalt elamise ajal weel rahwuslikele ühtlusele ei olnud jõudnud, waid alles suguharude ajajärgul elas. Ning see ep oligi üheks mõjuwamaks põhjuseks, et ta wõeraste wõimu alla sattus. See on Cesti ajaloo õige walus nähtus, et meie rahwas waremine ajaloo pöördesse sattus, kui ta endale kindla rahwuslike riigi oleks wõinud luua. Wõeraste pealetungimisel elasiwad Cesti suguharud oma „wanemate“ all igaüks enda iseelu, wabel omakeskes waenul olles; übine rahwusline side puudus, nii siis wiist küll ka selle üks tähtsam tundemärk: rahwuslike ühispidud. Ja see ep oligi Cesti õnnetus.

Wõera wõimu all elades ei wõinud rahwusline ühtlus muidugi mitte edeneda, waid see wajus weel palju rohkem tagasi. Wõimumehed käisiwad siingi roomlaste targa juhtmõtte järele: „Jaota ja walitse!“ Cestlaste seninegi ühiskorraldus lõhuti ära ja rahwas ofad eraldati üksiteist wõimalikult täieste. Nii siis näeme ajalooft seda pörutawat lugu, et kui eestlased nii mõnda korda oma kurjade käskijate wastu kanda tõstsiwad, seda siis ikka wabelduji ükji ühes ehk teises maa-osas tegiwad; ühist, ülemaalist ettewõtet ei olnud olemas ning see halwas muidugi ka kõigesüdima tegewuse juba algusel ära. Pärastpoole piirati rahwa omategewust ikka enam ja eraldati rahwa ofakesed üksiteist hoopis; peaaegu iga wald, kindlaste aga iga kibelkond, elas täitsa oma iseelu, kellel teistega kuigi palju kokkupuutumist ei olnud; walla ehk kibelkonna piiri taga ajus nagu wõeras maa ja wõeras rahwas, millest siis see wastikus ja omajagu põlgtus figis, mida tihti naabriwaldade wabel õige suurelt nähti.

Kui siis wiimale aastajaja algusel pärispõlw lõpetati ja Cesti rahwas inimesteks tunnistati, ei olnud eestlased sellega mitte rahwaks saanud. Sest ikka peale kõneldi ainult talupoegadeft; rahwa nime ei raastitud nendele anda. Ka kestis rahwa eraldatud olek weel wabaduse ajal kaua edasi; wallapiiridest väljaminek oli kitsendatud ja raskendatud. Rahwa kofumine, tõusmine ja edenemine hakkas siis loomulikult wiisil esite ainult õige kitsastes raamidest, ükji-kute juures, ilma mingi ühistundeta. Eestlased kofisiwad majandusliselt ja haridusliselt, muidugi selle mõjul ka oma rahwuslikes tundmuses, kuid see tunne oli suuremalt jaolt aga tume aimdus, meeles ja hinges elustew „werekäär“, mis inimeji oma sugurahwa elust ja olust ofawõtma ajas.

Mingit awalist ühistegewuse awalduste tegurit ei olnud neil aga olemas. Selle wõrra omategewust, mis rahwale oli lubatud, esite kohtupidamises, pärast ka

kogukondlikes omavalitsustes, oli ikka õige kiirastesse ümbruskonna raamidest mabutatud, nii et rahwa asemikud ainult oma kohaliste asjadega tegemist teha võisivad. Iga sïde ja pide väljaspoole puudus neil. Ainukefeks rahwa übismeele äratajakaks ja koondajakaks oli kirjandus, mis selleks muidugi rohket mõju awaldas, kuid selle juures oli rahwas ikka ainult wastuwõtja, mitte ise tegew. Umbes poolestaja aasta eest tagasi ligines siis see ülitähtjas murdeaeg, kus eestlased iseteadlikuks rahwaks kujunesiwad, oma tegewusele afusiwad. Ning see sündis otse ühise laulupidu kaudu ja selle mõjul, mis siis õiete Eesti rahwafetunde elule äratajakaks ja tugewaks tõstjaks sai. Wäga head ja sünnist jubust andis selleks Eesti rahwa wabastamise poolestaja aastase kestwuse mälestamine 1869. a. Seda suurt ja tähtsat sündmust ei wõidud mälestamata jätta. Seda tehti ju ka oma jagu ülemuse poolt: Päew enne „priiusepäewa“, Paastu Maarjapäewal (25. märtsil), peeti kõigis kirikutes priiusekuulutamise mälestuseks tänujumalateenistusi ja õige mitmel pool mõistates toideti rahwast herraste annetusel; kohati waeseid, kohati ka peremehi. Igal ühel pidi aga oma lusikas ligi olema.

Eestlaste oma poolt ei suudetud priiusepäewa pidustamiseks küll kuigi palju teha — nendel ei olnud siis ju mingisugust kohta ega afutust, kus mingit omategewust awaldada oleks wõidud. Seltsijid oli ainult paar: „Wanemuine“ Tartus ja „Estonia“ Tallinnas, mõlemad alles hiljuti afunud. „Wanemuine“ pidustas siis ka priiusepäewa jõukohaselt pidulise koosolekuga (seda tehti „Wanemuines“ selle järele iga aasta). Eesti ajalehtesid oli sel ajal õiete ainult üks, J. W. Jannseni toimetataw „Eesti Postimees“, kes siis selleks päewaks suure uudise Eesti kirjanduses ette tõi: andis wärwitrukilise pidunumbri. (Teine Eesti leht „Perno Postimees“ ei teinud asjaga suurt tegu.)

Et seda, mis otse priiusepäewal sündis, ülitähtsa sündmuse mälestamiseks üsna wähe oli ning rahwa rõõmu ja tänu awaldamiseks midagi suuremat ja mõjuwamat peaks tehtama, see tunne oli ärksamate eestlaste juures, kelle arw siis enam wähe ei olnud, üleüldiselt elaw. Kuid ülisuur küsimine oli ees: Mis teha oleks? Eesti rahwa jõud oli siis alles üsna wähe ja ta ettewõtete wäli koguni kitsas. Wiljandi maal oli küll juba mõnda aega ülitähtjas mõte liikumas, Eesti rahwa wabastamise mälestuseks kõrgemat Eesti kooli afutada (Aleksandri kool). Loodeti selle ettewõttega Eesti rahwa wabastamise juubeliaastaks hakkama saada. Kuid takistusi tekkis teele nii palju, et see lootus kaduma kippus. (Pärast tuli asi ometi

nii, et kooli afutamise luba otse juubeliaastal anti: 14. augustil 1869 kirjutas keiser Aleksander II. Liwadias sellekohasele käsukirjale alla.) Aga kuigi kooli afutamise mõte warem korda oleks läinud, oleks see ikkagi juubeliaasta mälestamiseks wäikene wõit olnud, sest kooli käimapanemise peale ei wõidud ju kohe mõteldagi; selleks pidi enne raha kogutama. Nii siis oli eestlastel oma wabastamise juubileumi kohase mälestamise püüde juures tõeste „hea nõu kallis“.

Otsata suureks õnneks tuleb küll seda pidada, et J. W. Jannsen, kes sellel korral Eesti awalise elu juht oli, nii paljufese kui seda elu olemas oli (esimese Eesti ajalehe toimetaja ja esimese Eesti seltsi esimees), ülitähtsa mõtte peale tuli, Eesti rahwa 50-aastast wabadusejubileumi laulupiduga mälestada. Tõepoolest ei olnud sellel ajal mingit kohasemat, kaunimat ja sündsamat kombet tähtsa sündmuse austamiseks — ettewõtet, mis ühtlasi ka rahwale enesele nii suureks edendamiseks, tõstmiseks ja elustamiseks oleks olnud, kui just laulupidu. Wististe ei olnud Jannsenil omal küll sugugi see ülisuur tähtsus selge, mis tema algatatud ettewõtte meie rahwa kohta on omandanud. Tema soowid ja püüded ei käinud arwatawaste mitte nii kaugele, et pidust seda saab, mis sellest pärast õiete sai: Eesti rahwuse liikumise hooandja. Tema tähtis küll esimeses reas aga juubeliaastale laulupidu pidamisega kohast wäärust anda, teiseks laulupiduga Eesti laulu ja mängu elustada ja edendada, mis ju üks ta ülem püüde oli! Sest ta oli ihu ja hingega laulumees, oli juba oma nooretpõlweft saadik Eesti rahwa laulu tõstmiseks õige rohkelt töötanud, selleks oli ta ju ka „Wanemuise“ afutanud. Ning et Jannsen laulupidu mõtte peale tuli, on iseenest ka kõigete arusaadaw. Tema oli Saksa laulupidudeft, mida mõned ka meie maal peeti, wäga waimustatud; Riia Saksa laulupidust 1857 ja Tallinna pidust 1866 tõi ta ka Eesti lugejatele pikad kirjeldused. Ning kuna Tallinna laulupidust ka üks Eesti koor osa wõtmas oli (Jüriit), kelle laul sakste käest rohkest kiita sai, siis oli ju mõte õige ligidal, et üks teeme ometi ise ka laulupidu. Ja tema tegigi. Õiete suureks õnneks on lugeda, et eestlastel siis juba üks tubli selts olemas oli („Wanemuine“), kes pidu ettewõtte etteotsa wõis astuda ning seda ajama hakata; erainimesel oleks see waewalt wõimalik olnud.

Aga mõte ja tegu on ikka kaks wäga ise asja. Laulupidu toimepanemine oli üle 40 aasta eest eestlaste juures alles otsata suur julgustükk, mille kallale ainult suure waimustuse ja kindla enda usalduse juures

afuda wõis. Raskusi oli põhjata palju, niihästi jise-
misi kui wälimisi. Sel ajal ei olnud ju weel Eesti
laulu- ega mängukoorijid peaaegu olemaski, niisama
ka mitte kuigi palju Eesti keelseid koorilaulusid.
Mõlematega oli küll juba wiimase aastajaja keskel
hakatuft tehtud, kuid see oli ikka ainult hakatus.
Nii siis pidiwad niihästi pidu koorid kui laulud alles suu-
remalt jaolt loodama; pealegi lühikeste aja jooksul,
paljalt neli kuud. Seft kuigi pidu juba eelmisel aastal
ettewalmistama oli hakatud, saadi luba selleks alles
20. weebruari 1869 kätte, kuna pidu ajaks juuni-
kuu oli määratud. Lubasaamine oli sel ajal weel
hoopis raskem kui nüüd; „talupoegade“ kätte ei tahe-
tud ju mingit awalist asjaajamist usaldada. Küll ei olnud
pidu etlewõtja (Jannseni) ijiku wastu midagi ütlemist;
tema mõõdukat ja rahulist meelt tunti selgeste. Kuid
ikkagi oli mõjumeestel nagu tume aimdus, et Eesti
laulupidu wõim kaswab, millega tulewikus rehken-
dada tuleb, ning sellepärast waadati Jannseni püüde
peale kaunis külmalt. Õnneks aga asus Jannsenile
laulupidu püüdes ta sõber ja mõtteosaline, Tartu
praost A. B. Willigerode abiks. Seegi oli ihu
ja hingega Eesti laulu ning siis ka laulupidu sõber.
Ja tema soowitus suutis mõjumeeste meeled pidu
poole wõita, kuna ta ju (sakslasena) nende usalduse
osaline oli.

Nüüdne rahwapõlw juudab jeda waimustust küll
waewalt mõista, mida sellel ajal laulupidu mõte rahwa
seas äratas. Oli, nagu oleks tulejõe rahwa hingesse
heidetud, mis seal kobe leegitsema löi. Kuigi rahwa
majandusline elujärg siis weel õiete kehwa oli ning
õte eelmisel aastal olnud raske wiljakaldus (kohati päris
nälgi) pidu ettewalmistamise aega sugugi lõbulaks ei
teinud, saadi ometi pidule terwelt 800 tegelift osa-
wõtjat, enamaste küll lauljad: mängijaid oli üksi kol-
me koori (kõige suurem ja tublim tuntud Wäägwere koor,
22 mängijaga). Aga need oliwad üle terve Eesti-
maa kogunud; niisama oli ka kuulajaid kõigilt Eesti
radadelt! Tõenduseks selleaegseft pidu-waimustuseft
olgu nimetatud, et Petseri piirilt wiis noortmeest sada
wersta maad suuwa palawaga ja la käies Taara mäele
jammusiwad; küllap jeda mujaltki sündis. Sindi
wabriku walitsus saatis oma laulukoori ligi paarijaja
wersta kauguseft suurte plaanwankritega pidule.

Esimese Eesti laulupidu peeti siis Eesti wana
laulujumala afukohas Taaramäel 18. kuni 20. juunini
1869. Tähendatud aega peeti „keha-ajana“ põllu-
meestele kõigekohasemaks, ning et see õige oli, jeda
tunnistawad järgmised pidud, mis kõik umbes selja-
mal ajal on peetud. Pidude kestuseks oli kolm päewa

arwatud; esimese päewa eeskawas oli waimulik kont-
sert, teisel päewal ilmalik, kolmandal üksikute kooride
laul ja wõidulaul. See korraldus jäi ka järgmistel
pidudel umbes selleks samaks. Pidupaewadeks oli-
wad esimesel kolmel pidul nädali keskmiised päewad:
kesknädal, neljapäew ja reedi, kuna kolmel järgne-
wal pidul pühapäew sekka wõeti ja need laupäewal,
pühapäewal ja esmaspäewal peeti. Kolmel esimesel
pidul oli ka pidu-jumalateenistus õte eeskawaliseks
pidu-osaks, ja nimelt kõige esimeseks; selles oliwad
pidulised täielt ligi. Kolmel järgnewal pidul peeti
jumalateenistused kirikutes era-wiisil. Pidude algust
kuulutati esimesel wiisel pidul pafuna-puhumisega ki-
rikutornidest (Tallinnas ka raatuse tornist). Wiimasel
Tallinna pidul oli see küll ka plaanitud, kuid jäi ta-
kistuste mõjul ära. Siis oli pidude üheks ilusamaks
nähtuseks ka ikka pidulik rongiskäik (mõnel pidul
mitu korda) ja muist pidulistele iseäranis meeldiwaks
osaks pidusõök. Pidulinnad on pidu ajaks ka ikka
enam ehk wähem ehtes olnud.

See oli tõeste Eesti rahwa eduloole ülitähtjas tund,
kui 18. juuni 1869 hommikul laulupiduliste bulk
Tartu Toomemäe ette haljale murule kokku kogus,
pidu awama. Küll tunnub mõnele waatlejale praeguse
wõrdlemisi kiifas murupaik, mis esimese laulu-
pidu osalised ära pidi mabutama, pidupaigaks õiete
wähene ja tübine; praegusel ajal on pidu pidamiseks
küll paarkümmend korda suuremat ruumi waja. Aga
esimeseks hakatuseks oli pidupaiga arwarus ikka suur kül-
lalt; oliwad ju ka ümbruses olewad mäekaldad
kuulajaid täis. Ning rõõm, waimustus ja pühalik
tundmus on pärastistel pidudel küll waewalt nii suur
olnud, kui õte esimesel. See oli ju Eesti awalise
elu esimene ärkamine, mis südameid imewael õbutas
ja rinda paisutas. Waimustuse tunnet tõstis suurelt
õte pidupaiga külge liituw muinasaja mälestus. Oli
ju Eesti muinasaju järele Wanemuine Taaramäel oma
laulud laulnud ning see mägi oligi siis laulmise paigaks
tehtud; nüüd siis kogusiwad selle mäe jalale Eesti
waprate wanemate wärsked wõsud, ennemuistset laulu-
aega uuendama. Siin kohal tundus siis tõesti jälle
„Kalewi koju tulekut“, pidulistel oli tunne ja aimdus,
et „walwamas isamaa waim meie wabel.“ Esimese
laulupidu helid saiwad Eesti rahwuslise liikumise hälli-
lauluks; sellel pidul sündis wägew rahwuslik ühis-
tunne elule. Siin ühinesiwad ühe kannu wõsud igalt
eestlaste maa rajalt, fuguwennad ja õed pakkusiwad
üksteisele sõbrakätt, kõigile rahwaliikmetele, kes
muidu üksteiseft eemal ja wõerana oliwad elanud,
seni üsna eraldatud olnud, tirkas nüüd wägewa wõis-

muga suguluse tunne meelde. Siin tunni täie mõnuga, et meie eestlased üks rahwas oleme, et „üks meil weri soontes, ja üks meil põues waim,“ sest siin kuuldi Eesti laulu healt, mis wägewal wõimul läbi käis lihast ja luust, ning wastu kostis Sõr-wemaast kuni Darwa jõe suust! See oli laul meie armjast isamaast, mis nii lauljaid kui kuuljaid imelise eluwäega täitis, isamaa ilu hoieldes, tema tuluks töötades.

Esimenes waimustusehoos täitis pidulisi küll suurelt niisugune tunne, millele pärast laulik nii kauni kuju on andnud: Kallid kaimud, waprast wennad õrnad õekesed, Taara taimekesed — kas ilmund wanad Eesti waimud, meil kohisewas tuulehoos? Ei — waid Eesti pojad, Eesti tütreid, on ühel meelel ilmsi koos, ja pühitsewad oma rahwafetunde sündimisepidu.

Niisugust elustawat ja waimustawat hoogu, kui esimene laulupidu ilmutas, saab rahwaste elus küll wäga harwa näha. Teised pidud on palju suuremad ja wälimiselt palju mõjukamad olnud, kuid seda wägewat mõju, mis esimesel, ei wõinud nendel enam olla; ärkamine oli aga ükskord sündinud ja järgne wate pidude ülesanne oli sellel alusel edasi ehitada, mille esimene oli pannud. Ning seda on nad teinud. Teiste laulupidude tähtsus on teisistugune kui esimesel, aga sellepärast mitte wähem, waid küll veel suurem, kuna nad ise palju suuremad on, olaliste arw mitu korda rohkem ning nii nende wili ka hoopis laialisem ja mitmekülgsem.

Oli juba pidu awamisel peetud jumalateenistuse puhul piduliste meel wäga ülendatud ja elustatud, siis kaswas see muidugi veel kirju pidurongi mõjul, kus Eesti pojad mitme saja aasta järele jälle rõõmulises pidukaigus, lippude lehwitusel ja muusika helil, wabadufeteed sammuda wõisid. Lippudel olwad kirjad kujutasiwad sellekordset meeoleolu õige wärwikalt; paljudel lippudel loeti laulukoori nime kõrwal terawaid mõttesõnadeid. Nimelt kandis näljamaalt Rõugest tulnud laulukoor oma lipul kirja: „Kes kibedat kannab, see magusat maitseb.“ Ning kui siis Resurje-aias (nüüdne suurpõllumeeste seltsi näituseplats Peetri kiriku juures) pidu-kontsert algas, kus 800 laulja suust Eesti laulu helid nii armsalt, ilusalt ja wägewalt kuuldusiwad, nagu seni ei iganes enne, siis ilutses küll kõigi piduliste süda ning rõõmul leek lõkenas filmis. Selle sündimisega oli Eesti rahwas haritud rahwaste ritta astunud.

Kuna selle kirjatüki ruum piiratud on, ei ole siin wõimalik Eesti laulupidude sündumuste käiku täieliku-

malt kirjeldada. Nimetame siis üksi kõigelühemal kujul peasündmusi. Esimese laulupidu kontsertide juba-tajaks oli peajasjalikult J. W. Jannsen, ta abilisea helilooja Säbelmann (Kunileid). Esimese aubinna olalisteks saiwad Kanapea laulukoor ja Wägwere mängukoor. Esimese laulupidu tähtsus ja mõju tõstis wäga suurelt veel see, et seal laulu kõrwal ka pidukõnesid kuuldi — esimest korda Eesti keeles nii suure hulga ees. Ning need kõned oliwad sütitawad. Kuna J. W. Jannsen enam olewikule kõneles, käis J. Hurti kõne Eesti rahwa haridusest rohkem tulewiku kohta, see oli otse wägewaks hüüde hääleks Eesti hariduseliikumisele. (Hurt sai alles seekord rahwa suuremale hulga tutawaks, aga kohe wäga mõjuwalt.) Esimene Eesti laulupidu läks siis päris hiilgawalt korda ning ta mõju oli päratu suur. Kõigepealt Eesti muusika kohta. Laulupidu puhuks ilmus alles esimene suurem ja täielisem Eestikeelne nootide raamat „Juubelipidu laulud“; pärast pidu hakkas neid aga õige rohkem arwul tulema. Ilmujiwad „Koori ja kooli kannel“, „Eesti kannel“, „Kõdumaa laulja“ ja õige mitmed muud veel. See lugu näitas selgeste, et noodi wara järele tarwidust tunti. Õige tähelepandaw on see lugu, et ju kohe esimese laulupidu järgi (1870. a.) Eesti keeles ka niisugune suurepäraline helitöö trükis ilmus, kui kuulus Mozarti „Requiem“. Suurema kuuljatekogu ette pole seda aga veel tänini kantud; alles nüüd, 40 aastat illumise järgi, sünnib see tänawusel laulupidul. Ja tõeste hakkas laulupidu järele Eesti laulu- ja mängukooride arw otse suure hooga kaswama, laul ja mäng paremale järjele tõusma, peenemaks ja puhtamaks saama. Pidul olnud koorid saiwad paljudele uutele taimelawaks. Ja laulupidu lauludest sai nimelt õige ruttu üleüldiselt tutawaks ja tähtsaks: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm!“ Aga rohke tähtsuse omandas ka „Silma-wesi“. (Kui inimene tuleb ilmale.)

Kuid küll palju suurem oli veel see üli rohke tõuge, mille laulupidu Eesti rahwuslisele ja hariduslisele liikumisele oli andnud. Suurelt jaolt otse laulupidu mõjul sai meile nii wäga armsas mälestuses olew „Eesti ärkamise aeg“ selle hoo, mis temal oli! Eesti kirjandus hakkas kauniste kojuma. „Kirjameeste selts“ ja Aleksandri kooli komited töötama.

Agaga ka väljaspoole tõusis Eesti rahwa tähtsus ja lugupidamine laulupidu mõjul päris suurel määdul. Kindla tõeasjana ilmus kõigile waatajatele ning sai üleüldiselt teatawaks, et seni nii põlatud „maa-rahwas“ hariduse wõimuline ja elujuline on, et temal tulewik on. See muutis paljude meeli seni alatuks

arwatud talupoegade kohta; eestlasi õpiti palju paremini ja õigemini hindama, kui jeda seni tehtud, ning see tuli muidugi meie rahwale mõndapidi tuluks. Õiete õnnelik juhtumine oli weel see, et pidul ka mõned kaugemad wõõrad ligi oliwad, nimelt Soomeft muude seas Dr. Granfeldt ja magister Swan, kes siis Soomes Eesti olusid tutwustama hakkasiwad ning siit ka omalegi laulupidu mõtte wiisiwad, mille eest soomlased eestlastele tänu on awaldanud. (Ka Läti naabrirahwas, kes muidu oma etteewõtetes enamaste meist ees on käinud, sai laulupidudes alles eestlaste järelkäijateks. Läti esimene laulupidu peeti neli aastat hiljem kui Eestis.) Aga ka eemalt Ungarist oli üks õpetlane, keeleteadlane Dr. Sunfelvi pidul, ning see andis pidu kohta õiete kiitwa otsuse. Ta kirjutas oma siinsetest nähtustest Saksa ja Ungari keeles ning tutwustas nõnda Eesti rahwast nendel maadel alies ajamest korda õige heas wärwis.

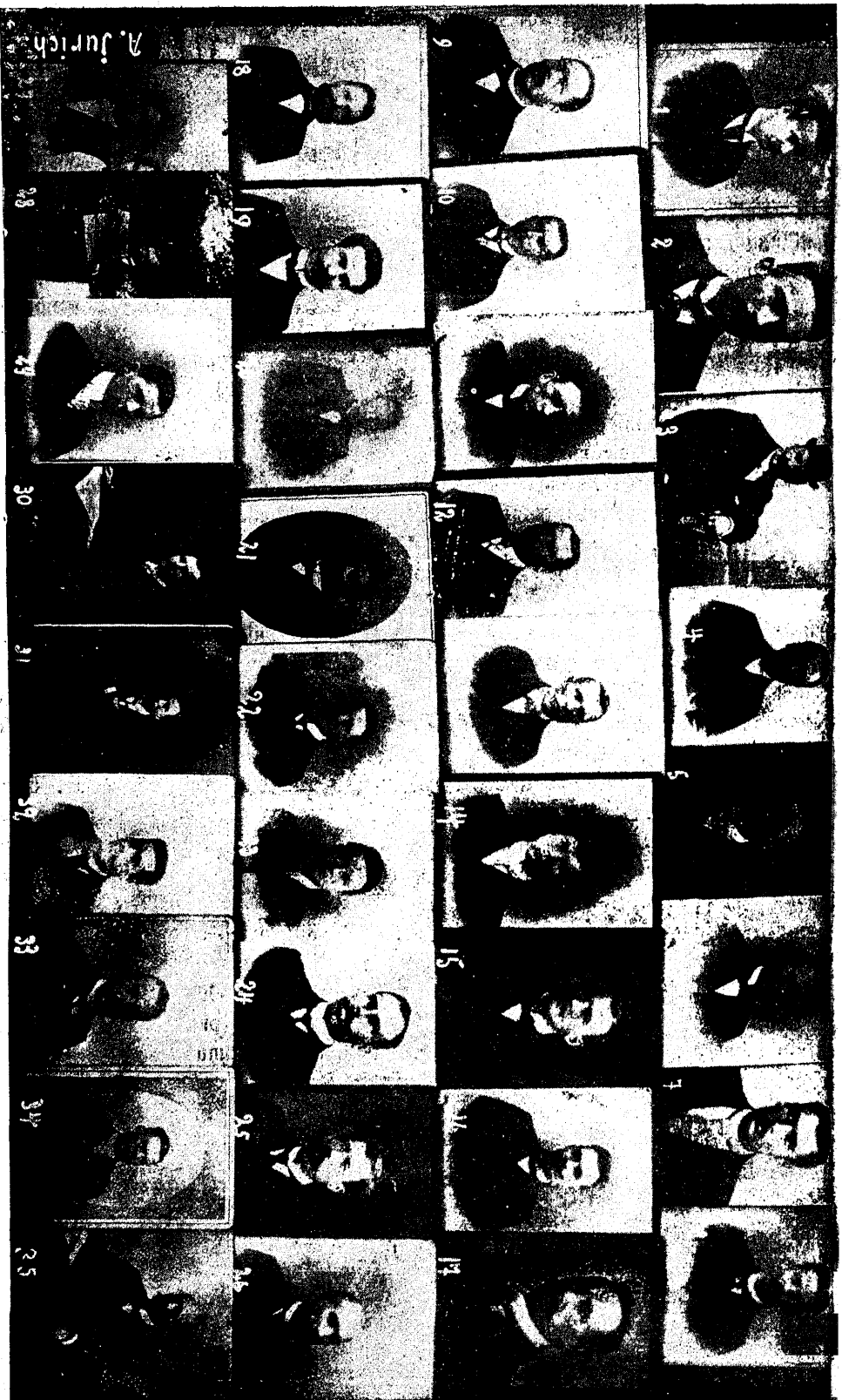
Kuna esimene laulupidu ka äriülist õige head tagajärge tõi (sellest jäi umbes 800 rubla üle), siis on arusaadaw küll, et peagi uue pidu pidamise nõu tekkis, muidugi jälle Jannseni etteewõttel „Wanemuise“ seltsis. Teise pidu toimepanek oli muidugi ju palju hõlpsam ja usaldus selle etteewõtmiseks hoopis suurem. Kuid nüüd ilmusiwad jälle wälimised takistused palju rohkemal määral kui esimesele pidule. Esiteks plaaniti pidu juba 1875 aastaks, kuid lubasaamisega läks ikka wäga palju aega (ametiwõim ajab oma asju teatawalt pikkamisi) ning pidu lükati järgnewaks aastaks, milleks jeda ka ju etteewalmistati. Kuid luba tuli ometi alles Jürripäewa ajal, nii et pidust ka sel aastal enam asja ei saadud. 1877 aastaks saadi pidu etteewalmistamisega rohke waewa mõjul küll ilufaste walmis, kuid otse pidu-aja eel tuli Türgi sõda ja segas jeda, sest sõja ajal ei arwatud rõõmupidu pidamist kohaseks. Türgi sõda lõppes küll järgnewa aasta algul ära, aga et uut sõda Inglisega karta oli, ei tohtinud ka pidu 1878. a. ette wõtta, weel jäeti aasta hiljemaks. Alles 1879. a. 20—22 juunil, otse kümme aastat esimese pidu järele, peeti teine Eesti laulupidu ära, jällegi Tartus.

Teine pidu oli igapidi suurem, niibästi tegelaste kui kuuljate poolest; lauljate ja mängijate arw oli üle 1700. Laulu jubatajaks oli nüüd Jannseni kõrwal noor muusikamees R. A. Hermann, kes sellel pidul esimest korda üleüldiselt tuttawaks sai, ja wäga meeldiwalt. Mängukoorisid, kellede arw juba üle tofina oli, jubatas D. Wirkhaus. Teinegi pidu oli Eesti muusika kohta iseäranis, Eesti elu kohta üleüldiselt, suure ja hea mõjuga, sest laulu ja mängu

kõrwal tõstiwad ja elustasiwad meeli neli ilusat pidukõnet. Kuid Eesti esimene armastus oli sellel pidul ju jahtunud ja ilus üksmeel halwa lõhe saanud; Jakobsoni ja Hurt-Jannseni wabeline tüli rikkus pidu mõnu osalt ära. Ka pidu majandusline külg äpardas; pidukulud wõstiwad peale sellekordsete tulude ka esimesest pidust ülejäänud summa ära.

Kuid ikkagi oli laulupidust saadud beameel nii rohke ja mitmekülgne, et juba järgnewal aastal kolmas laulupidu ette wõeti, seekord Tallinnas. Toimepanejaks ajus siin noor „Lootuse“ selts, kelle laulukoor teisel laulupidul esimese aubinna oli saanud. Pidud pidamiseks oli 1880. a. hea juhus, mida tarwitada tahteti. Sel aastal oli keiser Alexander II. 25-aastase walitsuse jubileum; selle sündmuse austamiseks pandi siis jälle Eesti laulupidu toime ja nimetati jeda „tänu-laulupiduks“. See pidu peeti 11.—13. juunil ning pidukohaks oli Kadrioru puistik. Kuna Tallinn enam Eestimaa äärel on kui Tartu, ning siin pool laulukoorisid harwemini leidus, siis oli pidutegelaste arw wähem kui Tartu pidudel; neid loeti 37 laulukoori umbes 640 lauljaga ja 8 mängukoori saja mängijaga. Pidul laulujubatajaks oli siin muusikamees Kappel. Ka Tallinna pidu kojutas, tõstis ja edendas kahtlemata oma jagu Eesti elu, niibästi mõnusa ja mõjusa laulu ja mängu, kuid wast weel enam õige tublide ja tuumakate kõnede tõttu, mida siingi terwelt neli peeti. Kõnelejad oliwad J. Hurt, R. Kallas (siis weel üliõpilane), B. Wiibner ja Dr. Rosenthal. Igal kõnel oli oma isefugune tuum ja tõde. Iseäraldusena on Tallinna pidust kahte asja nimetada. Linnalaste osawõtmine oli sellel pidul suurem ja lahkem kui kusagil teisel pidul, kuna kolmandal pidupäewal koguni äriülist seisima pandi ja pidu ligi pühitseti, ning pidu lõpül awaldati rohket tänu Tallinna elanikkudele, kes pidulistele lahkeste aset ja ülespidamist pakkunud, millest siis näha on, et seekord tallinnlaste labkus õige kaugele ulatas. Ka majandusline tagajärg oli sellel pidul parem kui kellegil teisel seni olnud — kuludest jäi terwelt 1700 rubla üle, millest poole pidu toimepaneja selts („Lootus“) omale sai, kuna teine pool rahwakooli-õpetajate asutatawa paiukasja põhjuskapitaliiks määrati. Kuid mitmete asjaolude mõjul jäi see otstarbe täitmata.

Kolmanda laulupidu järele tuli üle kümnekonna aasta pikkune wahaeeg. Aeg ja olud muutusiwad pidude jaoks halwemaks. Sisemiselt lõhestasiwad rahwast kibedad erakondlised tülid, wälimiselt algas tuntaw „ümber-rahwustamise“ püüde ajajärk. „Wanemuise“ seltsi püüded uue laulupidu toimepanemiseks

- 1) Karksi segak. juh, hr. M. M. Luukas. 2) Kursi karskuseelsi segak. juh, kooliõp. P. Neumann. 3) Tapa sega- ja meestek. juh, hr. Hans Pudel. 4) Wainastwewere rahwaramatukoguseelsi meestic- ja segak. juh, hr. juhhan kaaru. 5) Kalina segak. juh, kooliõp. hr. Ruuben Jeitsmann.
- 6) Põide muusikak. juh, hr. Gustaw Puu. 7) Saksi segak. juh, hr. J. Uudelep. 8) Wära laulu- ja muusikak. juh, hr. Eduard Wõõbus.
- 9) Kuksema-Wallasti koorijuh. wallakirj. hr. J. Nõmm. 10) Muga sega- ja meestek. juh, hr. Martin Jürgenthal. 11) „Imante“ seltsi lauluk. juh, hr. M. Pehka. 12) Awanduse segak. juh, kooliõp. hr. Julius Anbau. 13) Ptknurme koorijuh, kooliõp. hr. H. Ruubas. 14) Konju ll. segak. juh, hr. Fr. Klement. 15) Keigu segak. juh, kooliõp. hr. K. R. Jaanson. 16) „Malla Muusika ja Laulu Seltsi“ segak. juh, hr. Martin Joh. Born. 17) Kangro sega- ja meestek. juh, hr. J. Teppo. 18) Portanti-Assamalla koorijuh, hr. J. Elken. 19) Põide lauluk. juh, hra J. Kaak. 20) Põlwa koorijuh, kooliõp. hr. O. Torop. 21) Thri-Alliku lauluk. juh, hr. J. Tämmann. 22) Petjase segak. juh, hr. Christoph Krawik. 23) Loksa sega- lastek. juh, kooliõp. hr. O. Lindeberg. 24) Põlwestwewere-ward. seltsi ll. segak. juh, minist. kooliõp. hr. G. Asberg.
- 25) Jõhwi segak. juh, hr. A. Parmann. 26) St. Pauluse koorijuh. Tallinast, hr. Willh. Hacker. 27) „Kainu laulu- ja muusikaselsi“ segak. juh, kooliõp. J. Tiits. 28) „Auwerere muusikakirjanduses.“ koorijuh, hr. J. M. Torpan. 29) Wasawere lauluk. juh, hr. Johan Pullerits.
- 30) „Laewa laulu- ja mängus.“ koorijuh, hr. Johannes Reimann. 31) Piibe-Nõmklia segak. juh, hr. Heinrich Bach. 32) Härjanurme-Jõune meeste- ja segak. juh, hr. W. Sik. 33) Tallinna Kaarli kiriku organist ja koorijuh, hr. Jh. Tedder. 34) „Kullamaa muusikaseelsi“ segak. juh, hr. K. Leithal. 35) Ohtu lauluk. juh, hr. J. Paas.

Johan Woldemar Janssen

sündis 1819. a. 4. mail Wana-Wändras, oli Wändra köster ja kihelkonnakooliõpetaja. Pärast ajalehetoimetaja. Esimene laulupidu sai tema eestwõttel ja juhatusel toime pandud. Janssen suri Tartus 1890. a. 1. jaanuaril.

aparidasiwad mitu korda. Alles 1891. a., kui pidu pidamiseks kohane jubus leidis — keisri Aleksander III. kümneaastase walitsuse mälestamine — sai Eesti kirjameeste selts pidu pidamiseks luba. Seda pidu nimetati siis ka jällegi „tänu laulupiduks“ See neljas Eesti laulupidu oli uueste Tartus 15—17 juunil. Pidul tegelasi oli seekord palju rohkem kui eeldistel pidudel: umbes poolteist sada laulu- ja mängukoori kahe tuhande wiie saja (2500) tegelasega, kuna kuulajate arw küll vähemalt 15,000 oli. Neljas pidu oli esimestest sellepoolest teisem, et nüüd niisamuti järgnewatel pidudel ka segakoorid osa wõtmas oliwad, kuna kolmel esimesel pidul ükski meestekoorid laulsiwad. Laulu juhatajaks oliwad Dr. R. A. Hermann, mängukooridel D. Wirkhaus. See pidu peeti sellekordses „Eesti kirjameeste seltsi aias“, Jaama uulitsas. Laulu ja mängu mõnu oli rohkema arwu tegelaste juures muidugi suurem kui eelmistel pidudel, kuid pidu kõned, mida Dr. Hermann ja prof. Kõler pidasiwad, lehkasiwad seekord tuttawa „ametliku“ maigu järele ning nii puudus neil õige fojus. — esimesed aubinnad saiwad Polli Peraküla segakoor, Jüri meestekoor ja Iisaku mängukoor. — Majanduslifel andis pidu ainult väikeste ülejäägu. Pidul tegelased aga saiwad seekord suurema kergituse, kui kunagi

muidu oli saadud — nendele lubati raudteel kodusõit hinnata.

Wiies pidu tuli juba kolme aasta järele 1894 a. ning selle pidamiseks andis feesama sündimus põhjust, mis esimeleks: Eesti rahwa wabastamise mälestus, millest nüüd 75 aastat täis sai. Nii siis hakati selle pidamise peale juba warakult mõtlema, juba enne 1891 a. pidu. Ning see pidu sai siis ka jälle rohkem esimese pidu laadi kui teised järgmised.

Pidu ajutajaks oli jällegi „Wanemuise“ selts. Pidul peeti offe neilsamadel päewadel (18—20 juunil) kui 25. aasta eest, ning hoogu ja waimustust tundus sellel enam olema kui eelmisel. Ka piduliste arw oli hästi suurem kui senistel pidudel — osawõtmas oliwad 247 laulukoori ja 30 mängukoori, kokku umbes 3500 liikmega. Pidurong oli väga suurepäraline; selles käijiwad umbes 6000 inimest. Pidul lauljuhatajateks oliwad Dr. Hermann, J. Kappel ja R. Türrpuu, mängukoorisid juhatas ikkagi D. Wirkhaus. Pidul korraldamises oli aga kõige tähtsam tegelane cand. J. Tõnisson. Pidul laul ja mäng oli nüüdki

Dr. Karl August Hermann

sündis 1851. a. 11. sept. Uue-Põltsamaa wallas Wõhmas sepa pojana, käis küla- ja kihelkonna koolis ning Saksa algkoolis. Pärast ülikoolis. Kui munsikamees on ta hulga laulsi ja muid muusikalisi toodeid sünnitanud. Andis ka „Laulu- ja Mängu Lehte“ wälja. Oli 1879. a. Tartus laulupidul juhataja. Tema wiimane töö oli muusikaline näidend „Uku ja Wanemuine“. Hermann suri 1908. a. 27. detsembril.

Johannes Kappel

sündis 1855. a. 20. juunil Raplas kooliõpetaja pojana. 8 aast. läks noor K. kreiskooli ja oli seal palwetunnipidamisel orelimängija. Konserwatoriumi lõpetas ta 1881. a. oreliklassi waba kunstniku diplomi ja suure hõbe aurahaga. III, IV, V. ja VI. laulupidul oli ta juhataja. Tema poolt on ka mõned noodiraamatud wälja antud.

elustaw ja ärataw, mille puudust aga õige walusalt tunti, oli pidukõnede täielik ärajäämine. Selleks ei olnud aeg omane. Kuid üsna kuiwaks ei jäänud pidu ka sellepoolestki: cand. Tõnissoni lõpusõna, milles ta pidukomitee nimel pidulistele tänu awaldas, kujunes offe leegitšewaks ifamaaliste tundmuste awalduseks. Aubindasid saiwad sellel pidul Riia „Imanta“ segakoor, Wiljandi meestekoor ja Hõlstre mängukoor. Rahaliselt ei toonud pidu just suurt wõitu, aga omaga läbi saadi ometi. Neljas laulupidu peeti jälle sealsamas, kus esimene. Õige suureks kergituseks oli pidulistele, et terwel Balti raudteel Peterburini pidu ajal sõiduhind pooleni alandatud oli (pidule minnes ja tülles).

Wiienda laulupidu õnnestamine andis muidugi õhutust, peagi jälle ka kuuendat ette wõtta, ning see peetigi juba kahe aasta pärast, 8.—10. juunil 1896, ära. Seekord uueste Tallinnas. Toimepanejateks oliwad nüüd „Estonia“ ja „Lootuse“ seltsid ühiselt. See teine Tallinna laulupidu oli osawõtjate arwu poolest kõigist endistest kaugelt üle; tegelasteks oliwad üle 400 laulu- ja mängukoori (nimelt 205 sega-, 138 meeste- ja 5 naiste laulukoori, 53 pafuna- ja 9 keelpilli mängukoori), kellel kokku üle 5000 liiget oli; kuulajate arwu loeti umbes paarikümne tuhande

peale ning pidurongis kanti 106 lippu. Seekord oli piduplats Kadrioru lähiduses; praegu on see juba majade all. Laulujuhatajateks oliwad pidul senised juhid Dr. Hermann, Kappel ja Törnpu, niifama ka mängukooridel ikkagi Wirkhaus. Pidulaul ja mäng oli, nii suure koori kohaselt, wägew ja mõjuw ning ka ilus, ja sellega pidumõnu suur. Kuid ometi tunti nii mõndapidi selkorral walitšewaid olusid ja nende mõjusid. Pidulpidamiseks oli wõrdlemisi hõlpsalt luba saadud, kuna seda keisri Nikolai II kroonimise austamiseks peeti, kuid pidu eeskawa kärbiti õige mitmel korral, koguni weel pidupäewa hommikul. Rawatsetud pidukõnedeest saadi ainult üks pidada, Dr. Hürti oma, mis aga küll oma tuuma poolest mitme kõne wääriline oli, kõigeti õpetlik, waimustaw ja ärataw. — Aubindasid omandasiwad ka sellel pidul Tähhwere meestekoor, Põltsamaa sega- ja Jüri mängukoor. Waralikust küljest andis seegi pidu wäheste ülejäägu.

Need on siis senised kuus suurt Eesti laulupidu. Kuuenta pidu järgi tuli pikem suure pidu wäheaeg, kui kunagi enne olnud — terwelt 14 aastat. Alles tänawune aasta toob meile seitsmenda suure laulupidu, ja see sünnib jälle Tallinnas, kolmat korda, ja selle toimepanejaks on „Estonia“ selts. Suurte üleüldiste pidude wabel on aga wiimase 30 aasta jooksul weel terve hulk wähemaid maakonna pidusid toime pandud, nimelt igas kodumaa linnas ja wabel mujalgi.

Konstantin Törnpu

sündis 1865. a. 1. augustil, õppis Peterburi konserwatoriumis ja on mitmete seltside laulujuhataja olnud. Eestikeeles on tema poolt hea hulk laulusid komponeeritud. Oli VI. Eesti üleüldise laulupidu koorijuht.

See oli muidugi väga õige mõte, sest üleüldistest laulupidudest ei ulata ometi sugugi kõik osa võtma, kes seda sooviks; nii oli väga kohane ja omane, et ka kohalised laulupidusid pidama hakati, millest ümbruskonnal hõlpsam osa võtta oli. Esimest maa-konna laulupidu kavatseti juba 1880. a. Jaanipäeva ajal Pärnus, kuid pidu tegelaste vahel ettetulnud hõõrumiste mõjul läks ettevõtte veel viimasel tunnil nurja. Alles 1900. a. oli Pärnus esimene laulupidu ja 1903. a. teine. Väike Võru pidas oma esimese laulupidu, kaunis suure veel, juba 1882. a. Jaanipäeva ajal ära ja 1896. a. 25. ja 26. mail peeti teine, millest 52 laulu- ja 8 mängukoori osa võtsivad. Seltsamal aastal 23. ja 24. juunil oli ka Haapsalus Läänemaa laulupidu, mille tegelaste arv kaunis rohke oli: 27 laulu ja 6 mängukoori, kokku umbes 500 lauljat ja mängijat. Mõlematel viimati nimetatud pidudel oli lauljuhatajaks Miina Hermann — Wiljandis on õige mitu korda laulupidu laadilised maakonna kontsertid peetud, jarnaseid on ka Rakweres ja Paldises ning mujalgi olnud. Kõiki neid nimetada ei ole siin muidugi võimalik. Jääraldi nimetada on aga kahte mullu peetud

Arttur Kapp

sündis 1878. a. 16. veebruaril Suure-Jaanis köstri pojana. Oli konserwatoriumis esmalt oreliklassis ja peale selle lõpetamist komponeerimisteoria klassis. Orelikontsertid on ta Wene-, Soome- ja kodumaal annud. Palju helitöösid teinud. 1904. a. peale on K. Keiserliku Wene muusikaseltsi direktor Astrahanis ja ühtlasi ka sealsete sinfonia-, kammermuusikakontsertide, ooperi-ettekannete jne. juhataja.

Aleksander Kunileid

(Aleksander Peeter Karl Saebellmann) sündis 1845. a. 10. nov. Andrus organisti pojana. Sai Walga kihelkonnakooliõpetajate-seminaris Zimse käest komponerimise juhatast. Oli 1869. a. Tartus ületüldist laulupidu juhatamas. On hulga laulusid loonud ning suri Paltawas. kus ta organist ja kooliõpetaja oli 1875. a. 15. juulil.

pidu, Kuresaares ja Tartus, mida oma suuruse poolest küll üleüldiste laulupidude ritta võiks lugeda, kuid nende laad ei luba seda, asjalikult Saaremaa jaoks ning ka Tartu „muusika päew“ oli ka ainult kohalikeks piduks kavatsatud ning selle järgi ka eeskawa seatud, nii et see üleüldise laulupidu raamidesse ei sünni. Omajagu on küll vähematel pidudel suurte pidude laadi järele aimatud. Nendel peeti pidulaulu ja mängu kõrval ka kõnesid, pidurongijõid ja pidusõõkijõid.

Nüüd on meil siis jälle pikema wabeaja järele seitsmes suur ja üleüldine, Eesti laulupidu käes, mis wälimisest küljest küll kõigist endistest kaugelt üle käib, kuna selle tegelaste arv terwelt 12000 on, mille jarnast küll kellegi väikse rahwa juures pole olnud. Ning ka ühe tegewuse külje poolest on seitsmes pidu endistest rikkam. Temal on ka laste-

koorid tegewad. Siis annab pidule veel iseäraliist wäärtust see sündmus et pidu puhul Tallinna Eesti teatri ja konfserdimaja nurgakiwi paigale pandakse; see sündmus tuletab praegust pidu veel tulewatele põlwelede meelde. Ning veel üheks selle pidu ise-

mesel pidul sejas wihtm teist pidupäewa, kuna mõlemate Tallinna pidude kolmandal päewal küll õige tubliste wihma sadas, aga mõlemal korral läks sadu kontserdi ajaks jälle üle, nii et jeda takistamata ära wõidi pidada; wihmaft saadud kosutufe mõjul oli siis

Mihkel Lüdig

sündis 1880. a. 27. aprillil Pärnumaal Reius. Astus esmalt Moskwa, pärast Peterburi konserwatoriumisse. Selle lõpetas L. 1904. aastal wabakunstiniku aunimega. Praegu on L. Peterburi Jaani kiriku organist ja ka muusikaõpetaja pealinnas. Tema on niihästi laulusid, kui ka sinfonia helitöösid loonud.

äralduseks on see õige rohke piduliste hulk, kes siia Eesti afundustest on ilmunud, kodumaa piiridest wäljaspool. Tugewaks tunnistuseks, kuida Eesti elu ka wõeral pinnal kofuma on lõõnud ja Eesti waim ikka wõsufid ajab. Oma wälimise külje poolest on siis seitsmes Eesti laulupidu suurem ja täielisem kui kõik endised. Tahame loota, et see ka sijemiselt selle tähtsufe wääriline saab, mis tal wälimiselt on. Kandku see pidu kõigeti oma kobaft wilja!

Pidu ilm on kõigile fenistele Eesti suurtele ja ka wäikestele pidudele enamaste õige omane olnud. Pea ikka oli pidu ajal ilus ja kena ilm; ainult eji-

Mihkel Kippert

sündis 20. mail 1862. Jõhwi kihelkonnas, Toilas. Esimese kooliõpetuse sai ta Toila saksakeelses algkoolis. Peale selle tegi ta Narwa linnakooli neli jagu läbi ja astus siis Tartu Wene kooliõpetajate-seminari, mille ta 1884. aastal lõpetas. Seminaris olles, juhatas ta 3 aastat seminaristide meestekoori, mis tol ajal oma tublide häälte poolest laialt tuntud oli. 1885—1899. a. oli ta Liiguste ministeriumi kooliõpetajaks. Siin, peale koolitöö, juhatas ta laulu- ja pasunakoorigi, mida ta ise elule kutsunud, ning etendas näitemängusi ja pani ka lastekoori kontsertisi toime. Aastast 1900 kuni tänini on ta Tallinna algkooli peal kooliõpetajaks. Tallinnas juhatas ta esmalt „Kalewi“, peale selle „Estonia“ seltside meestekoorisi. Wiimasel ajal on ta pearõhu lastekoorigilaulu edendamise peale pannud.

loodus ja ka piduliste meeolelu veel wärskem kui muidu. Arwatawaste jaame ka tänawuseks piduks ilusa ilma.

H. Prants.

Metlanurga mängukoor.

Lugu lähemast minewikust.

Kord elas kufagil Gestiina nurgas noor, veel poisifeseohju mõisavalitseja. Mis rahwusest ta oiete oli, kas eestlane või sakslane, selle küsimuse kohta oli raske wastust leida. Nime, Gesti keele väljarääkimise ja sündimisekoha järele võis teda kahtlemata mõisateomeeste suguvendaks pidada, kuid ise ta ennast selleks kunagi avalikult tunnistada ei tihanud; hoopis sellemastu — ta armastas parajal filmapilgul kõigile, kelledega ta

meestel niisama raske peaseada oli, kui — noh, näituseks — harilikul lihtsürelikul aadeli ringkondadesse . . .

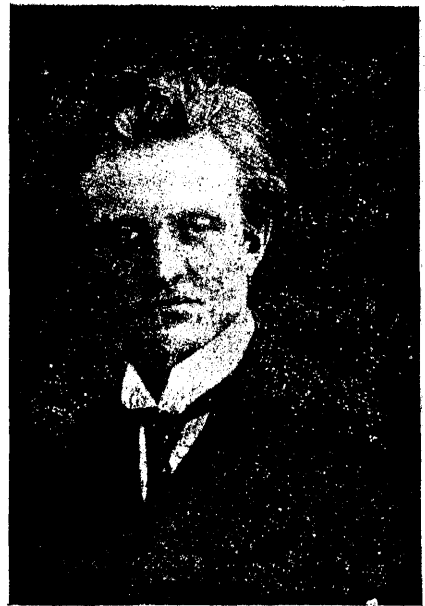
Ura tifu satja tupp!

Noorsand oli omale corneti ostmud ja mängis imekspanemiseväärilise püsivusega läikivat muusikariista. Ta mängis hommikul üles tõustes, mängis lõunatööhajal, mängis, ühe sõnaga, igal ajal, kui aga päewatööst jaks wähegi mahhi sai.

Miina Hermann

sündis Tartu lähedal Kõrweküläs, sai isalt, ristiusalt D. O. Wirkhausilt ja Dr. K. A. Hermannilt muusikajuhatust, õppis Peterburi konserwatoriumis ja lõpetas selle 1890. a. wabakunstniku diplomiga. Andis kodu-, Wene-, kui ka wäljamaal orelikontsertsid. On palju laulusid komponeerinud ja muid helitöösid teinud.

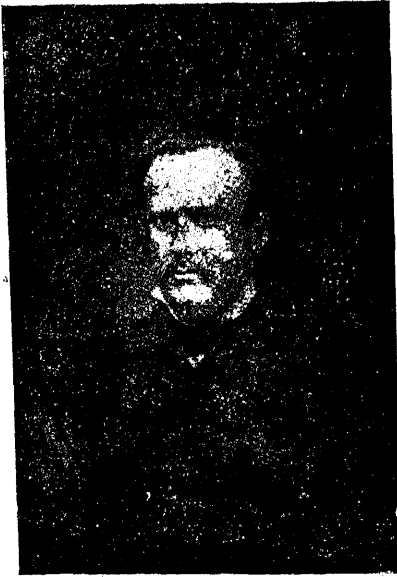
Rudolf Tobias

sündis 1873. a. Hiiu maal Keinas. Juba seitsme aasta wanuselt tegi ta muusikadiktadis ja komponerimises katseid. 1893. a. astus ta Peterburi konserwatoriumisesse, lõpetas selle 1897. a. kompositsionklassi diplomiga. Oli kord Peterburi Jaani kiriku organist. Praegu elab wäljamaal. Tobias on palju suuremaid helitöösid teinud.

setskonnas iganes kofku puutus, rõhuga tähendada, et ema olla prantslane. Iga rahwusest ei armastanud ta juttu teha, ehk olgu siis nagu mõbda minnes mõista andes, et ta „Papa“ häll kord Rheini jõe kaldal kiitunud olla . . . Oma kestkoolis saadud hariduse, wiisakate kõnnete ja arwatawa muusikaande iõttu peasis ta naabrimõisate waliitsejate, alewiku kadarate ja ülepea kohalikkude „intelligentide“ perekondadesse, kuhu Gesti keelt rääkijatel haritud noortel-

Suwedhtutel, kui rahu üle uinutwa maa heljus, kui õhtu kaste tolmu maanteel sinni löi ja kuu oma punakastollast nägu metsa tagant näitama hakkas, kostiwad hilise jalutaja kõrwu tihti wasspilli helid, pea lüstitilise waltseri taktis, pea mõne elegialise romanliki akkordisid õhtu paisates.

Mihhasti muusikatundjad — kõster teadupärast eesotjas, kui ta need, kes endid jaks pidasiwad, otjustasiwad peaaegu ühel häälel: mängijal on tingimata

Friedrich August Saebelman

sündis 1851. a. 14. sept. Karskis. Oli kooliõpetaja ja astus wiimati pealinna muusikaülikooli. Seal tuli ta kodumaale tagasi ning waliti Paistu kiriku organistiksi ning kihelkonna kooliõpetajaks. Ta on paljusid sega- ja meestekoori-laulusid loonud.

annet, temast võib asjakohasel juhatusel kui mitte suur siis igatahes tähelepanemiseväärt kunstnik saada.

Õimetatud autoritete õhuse peale wandusiwad kihelkonna lihtsürelitid kui rauda ja kandiswad noore „kunstniku“ auku sepitsetud tüdrukõla talust talusse, külast külaste . . . Wald hakkas waatama, kihelkond kuulama . . .

Noored, meheleminemiseas seiswad neid, kes oma esivanemaid Rootsi, isegi Portugaliast paerikkale Cestimaale sisse rännanud ütlesiwad olema, kellede näolaad aga oma filmatorfawate põsenuffidega kõigest jalgamisest hoolimata Soome jugu rahwatõugu meelde tuletas, „ihkasiwad ja õhkasiwad“ nooreherra järele, naaklesiwad isekeskis tema pärast, koketerisiwad ta jeltsis ja nägiwad werisi waewa, et aga „head partid“ oma wõrku meelitada, teda elutormide käest rahulijesse abielu sadamasse awateleada . . .

Meljhada rubla palta, prii „lobi“, lihtrahwas aufartust arataw walitseja amet, lihtkõne, põlwi ulataw pehmeft kollasest kalewist, pödrafarwest treitid kolmetopitasaaruste nõõpidega palitu, helewärwilijed ratsapükid, rohelist eht pruuni karwa tedresuletutiga ehitud kaaptübar jne. jne. — misjugu meie aja saksinieu süda jääks küll külmaks kõite seda walitsejalikku toredust nähes?! Partei mis parti — wista wõi musufätt! Koristage endid kus furat kõit Cesti haritlased oma lihtsate, kuigi puhtate riiete, kommete ja — südametega! Saksi neu tõmbab põlglikult oma mehise Cesti nina kippa, pilkaw, halwaks-

pidaw joon teeb ta „roofisuufese“ mõneks sekundiks inetuks ja oma wäikisusega mitte just hoobelda wõiw „jalate“ pörutab energialiselt wastu maad, et tolm aga taga . . . Kasige kus furat, koristage endid, teie Cesti talumatsid! „Saksa“ neu juures teil matti ei ole tepe, saksi neu teid, näljariotid, oma „armastusega“ õnnestama ei tule, ta tarwitab seks „saksa meest“, „shneidig kawaleri“ ja mis peasti — meest, kes oma abitaafat „seisuse kohaselt“ ülewal pidada suudab — neid maksab armastada, mitte teid, matsid. Kasige külaneidude, Annide ja Mannide, Katide ja Netide juurde, — neile kõlbate teie ja nemad teile, jätke meid, saksa neidusid, rahule, kui wähegi wiisatad tahate olla . . .

Põhjuwate südametega ootasiwad oma tütrekõste saatuse pärast ärewusesse sattunud mammakesed ihaldatud kawaleri külastõiku. Kas saab minu Irmatesele, Wellytesele wõi Marthakesele senikuulmata õnn osaks, selle jumadatud pooljuntru kodukanaks, — päh, misjugu inetu matši sõna! — tahtsin ütelda — „frouats“ saada? Kuigi pooljunkur weel hoopis piimahabeme wäljanägemisega on — mis jesi! Tal on kindel koht, hea sissetulek, võib mu filmaterakesele „Heim“ (kodu) luua, mis, nagu seinafilm „Dein Heim sei deine Welt“ („su kodu olgu su maailm“) ütleb, tale maailmaks oleks. — Metsa kasigu kõit rahwa õnnestamise ideedega Cesti nooredmehed, Cesti haritlased, kes tõendada julgewad, see seinafilm olla ainult kadakate killameeste „bürgerite“ jaoks wälja mõeldud, mitte aga Cesti rahwuslaste, aatelaste ja teiste selletaoliste tuisulaste jaoks, kelledele wast film

Aleksander Spreng-Läte

sündis 1860. a. Wiljandimaal õppis Walga seminaris, sai seal Zimse käest esialgset juhatus, 1895. aastal astus ta Dresdeni konserwatoriumi, mille ta 1897. a. hästi lõpetas. On palju laulusid teinud ja sinfonia kontsertisid korraldanud.

„Die Welt sei dein Heim“ („maailm olgu su kodu“) seinachteks kõlbaks.

* * *
Cornetipuhuja walitseja awalbas külanikkude, alew-
niffude ja käsitööliste — „handwärfide“ — peale
tuntawalt mõju: nii mõnigi neist hakkas läikivatest
wastpillidest unistama, siis neist und nägema, enne
õõsel une hõlmas wiibides, pärast juba päise päewa
ajal, kes kõrtfileti taga janunewatele joomaritele wa'
märjufest klaasidesse walades, neile fihwti kõlilewa
raha wastu andes, kes hõõwli pingi taga higest au-
rawa peaga walgeid, krusstõmmatult põrandale lan-
gewaid laastusid rangipuuks määratud kaseplangi
otja küljest hõõweldades, kes pigitraati keerutades ehk
saabastele talda wõi kontsaplettisid wuhisewal haam-
ril alla lüües.

Waga soow, enesele mänguriista omandada, muu-
tus aegapidi kindlaks soowiks. Hakati enne üffitult,
siis mõttekaimude seltsis harutama ja korutama, kas
ja kuidas mänguriistu muretseada, kust osta, kust ost-
miseks tarwilist raha saada. — Soow hakkas aega-
pibi teoks muutuma, kui kohalikud kooliõpetajad as-
jale päri suudeti wõita, kui noor walitseja kapelmeistri
kohuse oma peale lubas wõtta, kui kohalik õpetaja
muusikariistade muretsemiseks tarwisminewa summa—
paarisaja rubla ümber — oma taskust laenu kombel
mänguhimulistele noortelemeestele anda lubas. Män-

Mart Saar

sündis 1882. a. Suures-Jaanis põllumehe
pojana. Esimest muusikalist haridust sai
ta kodus A. Kappi poolt. Õppis siis Pe-
terburi konserwatoriumis. Tema tödest
on kogu segakoorilaulusid ilmunud. Sin-
foniaorkestri toodete loojana esitab ta en-
nast publikumile laulupidu aegsete kont-
sertide kaudu.

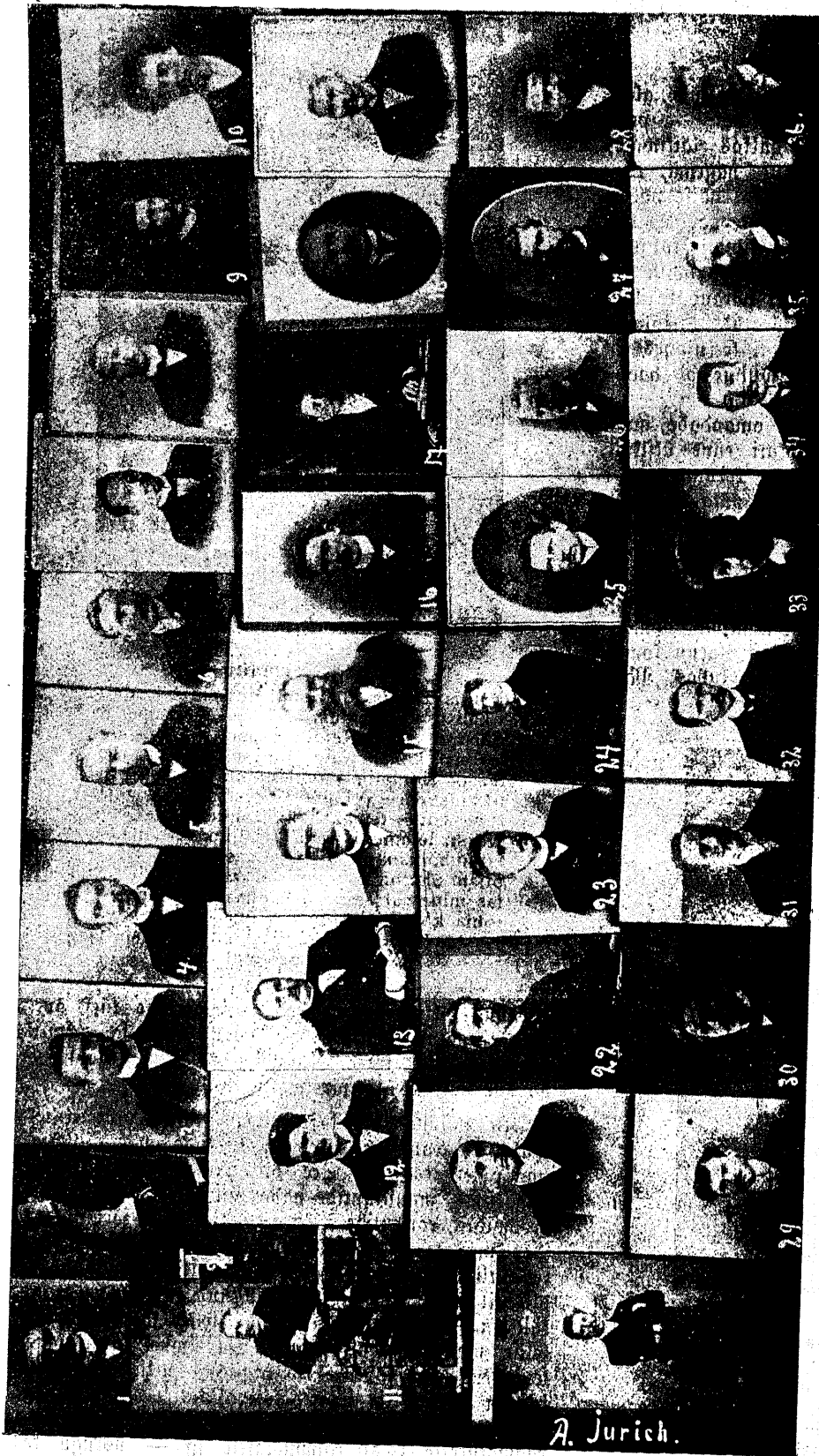

Otto Hermann

sündis Tartus 1878. a. 1. detsembril. Muu-
sikalist eelharidust sai ta Tallinnas K.
Türnu ja E. Reinecke poolt. Astus Pe-
terburi konserwatoriumisse, kus ta pro-
fessor Homeliuse õpilane oli. Andis ore-
likontsertisid. Huwi orkestrimuusika jä-
rele wõttis temas ikka rohkem maad ja
warsti leiamegi teda Tallinnas wiimase
edendamiseks tööd tegemast. 1905—1909.
oli ta „Estonia“ teatri orkestrijuhk. Asu-
tas minewal aastal Tallinnas populär sin-
fonia kontserdid, mis rahwa poolt elawat
wastukõla leidsiwad ja millede juhataja ta
praegugi on.

gufooriks kottuhetunud mehed paniwad oma käest õpe-
tajalt laenatud summale raha veel juurde, ja tarwilik
manmon oligi käes. Riistad osteti Tallinnast —
osa ette makstes — järelmaksu peale.

Kui wärsnad päralt jõudsiwad, leidus „pillimeeste“
naabruses wähe neid, kes riistu maatamas, imešta-
mas poleks läinud. See oli terve sündmus, fogu
küla fihäs, muusikantide näod hiilgasiwad aina riistu
prowides, cornettide ja flötede klappisid sõrmitsedes.
Kapelmeister käis kui kõrwust tõsteiud — tema suu-
repäraline plaan, Metfanurgas muusikafoori asutada,
oli hiilgawalt täide läinud. Muud kui auru' tagant,
küll au- ja kuulujepäike oma kiirtest ta mustajuuf-
selise, madala- ja kitsaotsalise pea ümber gloriapais-
tet pakub, mis lihtsurelikka pimestab, neile nende tüh-
juft ta muusikalise geniuse kõrwal kätte näitab, pähe
tuubib. Iseäranis sellele Peterburist siiafattuud
raamatukoile, Geesti rahwuslasele ja — usfugu kes
tahab, mina küll mitte! — luuletajale, kes tõendada
julgeb, ma mängida mõnda üffikut kergewõitu tüffi,

- 1) Haapsalu lauluk. juh., hr. Aug. Tamberg.
- 2) Peterburi Aleksandri küla segak. juh., hr. A. Pikker.
- 3) Petseri Eesti 2-kl. minist. kooli koorjuh., hr. Jaan Moonson.
- 4) "Käru kooliseltsi" segak. juh., hr. Johann Udikas.
- 5) Saunja segak. juh., kooliõp. hr. J. Sülla.
- 6) Kültsi segak. juh., hr. Joh. Freiberg.
- 7) Rapla seltside sega- ja muusikak. juh., hr. Th. Schütz.
- 8) Märjamaa kihelk. segak. juh., köster hr. A. Ojasson.
- 9) Kuusalu-Küü segak. juh., kooliõp. hr. Mart Liiva.
- 10) Habersti segak. juh., hr. V. Liliental.
- 11) Staraja-Russa Eesti seltsk. segak. juh., hr. M. Kitsnik.
- 12) Tartu segak. juh., hr. J. Laosson.
- 13) Haljala lauluk. juh., köster hr. J. Steinberg.
- 14) Kirna-Kohatu segak. ja Hageri karskuses. "Külvaja" lauluk. juh., kooliõp. hr. O. Kask.
- 15) Kolga-Jaani karskuses. "Eesmärgi" koorjuh., hr. J. Tiedt.
- 16) Waiwara karskuses. "Külvaja" lauluk. juh., kooliõp. hr. Jaan Weerbaum.
- 17) Wiru-Jakobi hariduses. " koori juh., hr. M. Kuhlberg.
- 18) Läänuse segak. juh., hr. M. Reisberg.
- 19) "Woldi tuletõrjujates." segak. juh., hr. Juhann Peets.
- 20) Tallinna wabatahtliku sega- ja meeste k. juh., hr. K. W. Ärtis.
- 21) "Wiru-Jakobi hariduses." koori juh., hr. R. Mathesen.
- 22) Narwa "Wõitleja" segak. juh., hr. Hans Sümer.
- 23) Kabala segak. juh., kooliõp. hr. J. Leetsmann.
- 24) Imastu segak. juh., kooliõp. hr. W. Wiikmann.
- 25) Wõhmuta-Järsi koorjuh., hr. A. A. Kuldkepp.
- 26) Karkwere segak. juh., hr. A. Kivi.
- 27) Sutlepa segak. juh., hr. Wilhelm Dahlbäck.
- 28) Tallinna spordiseltsi "Wambola" segak. juh., hr. A. Leithammel.
- 29) Woka segak. juh., hr. Ed. Kivver.
- 30) Wõru segak. juh., hr. Karl Pätsepp.
- 31) "Rakwere Eesti Hariduseseltsi" ja Rakwere Torma segak. juh., hr. Moritz Resküll.
- 32) Waacküla-Põllula segak. juh., hr. Tenorist.
- 33) Liibawi Eesti lauluk. juh., hr. Jaan Kukulmann.
- 34) Kostiwere segak. juh., kooliõp. hr. Wold. Andewei.
- 35) Jõgewa Ernsit segak. juh., kooliõp. hr. Mart Wels.
- 36) Walga Sooru lauluk. juh., hr. Karl Ruttas.

A. Jurich.

A. Wundt, Tallinnas.

1. Leesi hariduseseltsi, Tallinna haruseltsi segak. juh., kooliõp. hr. Aleksander Aren.
2. Warja sega- ja pasunak. juh., kooliõp. hr. Willem Nurk.
3. Polli-Peraktilia meeste-, sega- ja lastek. juh., kooliõp. hr. Hendrik Anso.
4. Raadi lauluk. juh., hr. I. Riismandel.
5. Tallinna sega-meeste- ja lastek. juh., hr. I. Kirsiuu.
6. Wiru-Nigula „Sõprade segak.“ juh., hr. H. Grossthal.
7. Loshitowo segak. juh., kooliõp. hr. M. Kahu.
8. Luunja-Tammistu rahvaraamatukogu muusikak. juh., hr. Peter Ilwes.
9. Udcwa muusikas. koorijuh., hr. J. Rosenblatt.
10. Jüri laulu- ja muusikaseltsi pasunak. juh., hr. H. Ots.
11. Uljasti laulukoori juh., hr. J. Aadli.
12. Pranglisaarte hariduses. segak. juh., hr. A. Feldbach.
13. Keila hariduses. sega- ja lastek. juh., kooliõp. hr. W. Tuulik.
14. Kohila paberiwabriku tähendatud sega- ja meestek. juh., hr. A. Mjil.
15. Pürsalu hariduses. segak. juh., hr. J. Reemann.
16. „Peedo“ lauluk. juh., hr. Albert Malleni.
17. Wõide segak. juh., hr. Daniel Tartland.
18. Purdi lauluk. juh., hr. K. Türk.
19. Oru Leinamäe segak. juh., kooliõp. hr. J. Jürisson.
20. Tallinna muusikas. „Pandorini“ k. juh., hr. G. Poom.
21. Wassuwere segak. juh., hr. Rudolf Schasmin.
22. „Karskuse“ segak. juh., hr. Rudolf Leithammel.
23. Keila laulu- ja muusikas. koori juh., hr. Jakob Maaberg.
24. Wiru- jaakupi segak. juh., hr. J. Kalkun.
25. „Wastemõisa Nooresoo“ lauluk. juh., hr. Andres Stern.
26. Jüri muusika- ja Eestimaa rahwa rahmatukogus. laagedi harus. lauluk. juh., hr. Jaan Wirkepuu.
27. „St. P. H. S.“ VI. osak. lauluk. juh., hr. J. A. Rehberg.
28. Luunja rahwa raamatukogus. lauluk. juh., hr. Märt Tedder.
29. Kõõ-Soomewere lauluk. juh., hr. H. Alle.
30. „Ööpiku“ sega- ja meestek. juh., hr. Iohannes Kuik.
31. Tallinna karskuses. „Walwaja“ segak. juh., hr. Fr. Jehe (W. Fritz).
32. Arkna sega- ja meestek. juh., hr. O. Moik.
33. „Majapidaja“ segak. juh., kooliõp. hr. Hans Tisch.
34. Aresi segak. juh., hr. Ed. Eik.
35. Udra segak. juh., kooliõp. hr. Ruben Leonhard Woormansik.

Arthur Lemba

on oma muusikalise hariduse Peterburi konservatoriumis omandanud, kus ta esmalt — üsna noorena — klaveriklassi waba kunstniku diplomiga lõpetas ja seepeale sealsamas professor N. Solowjewi juhatusel komponeerimist õppis. Kohe peale selle sai ta — paari aasta eest — muusikateoria ja klaverimängu õpetajaks Peterburi konservatoriumis ja on selles ametis praegugi tegew. Oma klaverimängu poolest seisab ta nimelt Peterburi ringkondades, kus ta enda kunstiosawust õige sagedaste kuulda on lasknud, rohkes lugupidamises. Tema suurematest helitöödest olgu siinkohal nimetatud: 1) 1 sinfonia, mis mõne aja eest Peterburis professor Glasunowi juhatusel ette kant, 2) ta klaverikontsert, mis käesolewa laulupidu ajal helilooja enese juhatusel ja ta wenna, klaverikunstniku hr. Theodor Lemba klaveriosa-täitmisel sinfonia-orkestri kaasmängul kuuldawale toodakse, ja 3) ooper „Lembitu tütar“, mis esialgu wenekeelse libreto jaoks komponeeritud, hiljemine aga A. Haawa loodud sõnade järele muu seas Tartus ette on kantud.

mille harjutamist ta täiustuse pealt kuulama pidanud, kui kroonu muusikafööri weltwebel, mitte kui kunstnik, selleks mind kõit, isegi mu armuline leiwaija, peawad. Nüüd tühja, mis teab niisugune tühipaljas, kellel kindlat ametit ja kohtagi ei ole, ka muusikast. Mina tean, kes ma olen, ja minuga ühes meie parema seltskonna toed ja liikmed. Noh, warsti lähed mäng lahti, küll ta siis näeb, kes ma olen ja mis ma wõin, küll ta siis — häbi silmad täis — alla wanduma peab . . .

Mängijad hakkawad harjutustel käima, mis waltijele eestwõttel pea tema enese juures, pea kõftri ifanda pool „koolitoas“ toime pandi. Suure waimustusega aeti hakatuses asju, läidi mängimas, fir-

jutati kas wõi ääd läbi nootifid, tehti kõit, et aga wõimalikult pea kodakondsetele kogu rahwale muusikalist lõbu, walmistada, omale aga kuulsust wõita.

Tuli see nüüd juhataja süü pärast wõi mängijate oskamatusest, kõigist harjutamistest hoolimata ei tahtnud ega tahtnud mäng sel mõedul edeneda, nagu alevi kadakad, oma pooljumala arwatawat annet filmas pidades, seda lootiwad. Puudus wärustus, puudus waimustus, mis foori ajutamisel kui õletuli loitis, siis aga suitu ja tuhja järele jättes kustus, puudus isegi kunstimaitse. Mängiti marsšifid, mängiti potpourifid, igawaid ja pikki, lühikesti, kuid muusikaliste ifitute kõrwu haawawaid waliserifi, polkastid jne. Kõit see „muusika“ kõlas wäsinult, leigelt, wenitatult und peale, ukfest wälja ajawalt. Kapellmeister kargles ühe mängija juurest teise juurde, tekkis laua taga, rebis nerwlikult corneti oma paksudelt, neegri mokke meeldetuletawatelt huultelt, et mõni „krobeline“ oma ärasteitunud jüngrite päid wastu paisata. Selle tegu-wiisiga rikkus ta enam kui ehitas: selle ajemel, et mängu parandada aidata, tegi ta asja weel hulle-

Adelbert Hugo Wirkhaus.

D. O. Wirkhausi poeg sündis Tartumaal, Sootaga, Wäägwere külas 1880. a. 5. mail. Esimese muusikalise juhatause sai ta isalt, õppis siis erawiisil, juhatas juba 14. aastaselt mitmel pool laulukoorisid. Õppis 1905.—1908. Leipzigi konservatoriumis teoria, komponeerimise ja dirigentide klassis, lõpetas diplomi ja aubinnalise kingitusega. Oli selsamal suwel Tartus Saksa operettes II. kapellmeistriks. Sügisel tuli ta „Estonia“ laulukoori juhiks. 1909. a. sügisest peale sam. a. asutatud operette kapellmeister, koori- ja muusikajuhataja, mida ametit ta praegu peab.]

matš. Kapelmeistri pörutamisest poollogaraks tehtud, segafesklaaditud mängijad läkituvad, nina ees lahtilöödult seiswatest noodiraamatutest hoolimata, oma mänguga lohu ja rabasse: ei ühtegi puhast affordi, ainustki kaafafiskumat heli.

Harjutuste algul, mis tundi 3—4, vahel pähapäiviti ka veel kauem tuuristuvad, kõlas küll walitseja herra corneti hääl teiste pillide helidest selgeste wälja, oma taktifindlusega teistele nagu häbi tehes, neid noomides; wiimaks, kui teiste mängust tolku ei tulnud, hääbus ka tema hüüdjä häälena kõrbes...

Wäsinult, pooltuja-selt, sihti kätte saamata lauguses eneste ees heljumias nähes, lahtusiwad mängijad harjutuseruumist, pärast seda, kui mõni pudel tühjen-datud, mõnikümmend paberõssi tuhaks põletatud, mõnisõna aeglasel, wäsinul toonil wahetatud oli. Waimustus puudus, kunst puudus, edenemisest polnud juttugi, lühidalt — tühi töö ja waimu närimine.

Kuu wenis kuu järel, kuid suuremat edu muusikafaktori juures polnud ikka veel märgata. — Noorsand lõi mõtlema, puhujate ninad wajuwad paari tolli wõrd madalamale, palju ei puudunud, ja nende osad, tõmbid ja terawad, kar-tuli- ja sibulafarnased puutusiwad rinnaeüst. Mõnigi sügas kõrwatagust, enne kartlikult nurga taga, siis juba ettewaatlikult ringi waadates, kas mitte wahest muusikajuht harjutamiseroomis nägema ei juhu, wiimaks päris awalikult, kapelmeistrift hoolimata.

Nagu haigutamine külgehakkaw, nii on ka kõrwa tagant kraatimine. Kapelmeister, nähes, et juhina wõimata loorberifid wõita, mida niipalju õrnu käsa temale, ta juhataja puuduste peale sõrmi läbi waadates, heldelt pakkuma walmis oliwad, oma jüngrite wastu jüdamega sügawamas fopis nagu jalawiha, midagi põlgitusega jüguluses seiswat halwaks pidamist kõwade peadega matšide wastu, kes kui kõlbmata tööriistad ta kuulsaks jaamist takistawad, tundes, hakkas

wiimaks ise ka kõrwatagust sügama. Kõrwa tagant kraatides üteldakse head nõu leitama, ka meie kangelane ei süganud asjata. Uratundmisele jõudes, et lõbushtutel ja kontsertidel ilmalikka tantsumängu- ja mängu- tükka ette kandes ihaldatud loorberid ikkagi saamata jääwad, kirikus ja kabelipühäl waimulikkude laulude ja koralide jaoks loodud muusikapalade mängimine peale hingekarjase ja mõne filmapaistwama koguduse-

liikme tehtud waimustusega üteldud, siiski aga nagu „moka otšast“ tulewast kiiduwaldamisest suuremat asja pole, ot-sustas kapelmeister uue taktiga õnne katjuda. Ta kogus hoolega teateid, millal ümbruskonna suurnikud — parunid ja von'id — oma sündimisepäiwi pühitsewad, mil kuupäewal see ja teine fileda näoga saffit neiu ilmale tulnud, ning hakkas siis oma sõnakuulelikkude „poisistega“ mõõda mõisafid ja al-wimajafid koidu ajal, wahel palgatud, wahel oma leiwatja hobustega sõitma, une hõlmas puhkawatele sünnipäewalastele muusikalist löbu walmistama, neile „tend-jehni“ wiima. Mõned mängijad, enamaste abielumehed, nurijestiwad küll selle isewärki, uut-laadi orjuse üle, kuid juhataja „ladnadus“, „käest kätte käiw“, „märjufese“ pudel ja saadud „waguni suitsud“ sulgusiwad peagi protesteri-jate suud. Joodud wiina ja kiire sõidu tõttu muu-tus külafunsnikkude tuju heaks, otse laada-ajali-feks. Päralt jõudes kip-pus rahulolematust pä-rast „tendjehni“ program-mis seiswate tükkide

Paul Pinna

sündis 1884. a. Tallinnas, kus ta oma algharidust Nikolai I. güm-nasiumis ja linnakoolis sai. 13. a. astus ta Wene näitemängus asjaarmastajana wälja, näitles niisamuti „Estonias“ Thali ja pä-rast Trilljärwe juhatusel all. 1905. a. suwel mängis ta Saksa teatris Otto Dube juhatusel all, niisama ka Haapsalus. Usutas peale selle „Estonia“ elukutjeliste näitlejate seltskonna ja on praegune „Estonia“ Eesti teatri esimene näitejuht.

ettekandmist küll jälle leegitfema, nähes, kuidas noor-sandile mõisniku wõi kadakapõesjal õitfewa roosifefe mammakese lahte kutse „klaas kohwile“ tulla osaks sai, mängijad aga mõne pealiskaudse lause ja odawa tänuga leppima pidiwad, kuid pahameel kadus, kui teel joodud troppidele pidumajast ohiraste lisa anti, kui kõõgis meestele kohwi ja jaja jagati.

See kapelmeister peale toas „amefeerida“, weini kõrwa kooki süüa — katsu mul asja, mille pärast pa-

handada matjaks! Sa? kammida — sakste asil! Ega meilgi fiin wiga pole, fiin na' kodusem, omasem; wõid Liisu-Deenuga nalja heita, toas ei julgetš kõhatadagi...

Sünnipäewlaste auks mängimine hakkas meesetele meeldima, kapelmeistrile aga iseäranis, kaswas ju selle läbi ta tüwustond mõjumeešte seas, millest ta tulewikus, kui kōsjatee jalge alla tuleb wõtta ja parema koha otfimine tarwiliseks saab, suurt ainelist kasu loota wõis: suur-nikkude sõna taalub palju, nende soowitus awab usjed; kuhu müidu peafeda wõimata, nende pailapsena — astu aga siäse. Siis weel need paljutõotawad pilgud, filmade mahalõmised, punastamised ja sooja käepigistamisega õeldud tänu sõnad, mis tähelepanelil = wiisakale kapelmeistrile „fanade, putulate“ poolt osaks jaitwad. Do, need maksawad ka midagi, wähest enam weel, kui saamata jäänud loorberid...

Kontsertide jaoks raskemate muusikatükkide kätteharjutamine, heideti kõrwale: palju tüli ja tagajärg kahklane. Täntsuutlikka õpiti hoollega, ka mõned koralid leiditiwad tähelepanemist.

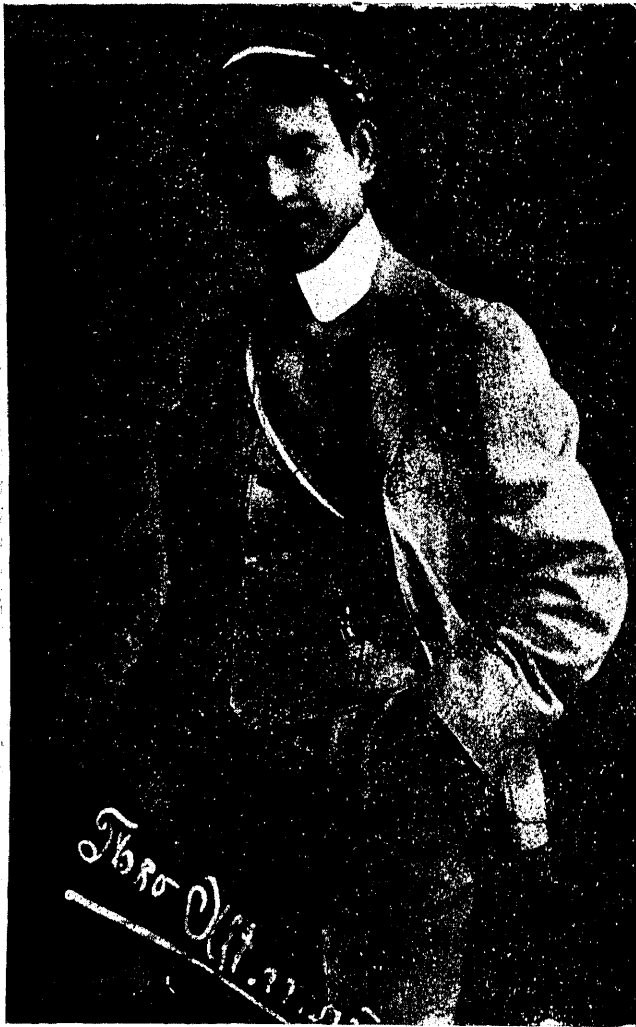
Wiimastest ei wõidud midõda minna, neid kahe filma wahale jätta; oli ju mänguriistade ostmiseks praostilt laenatud raha suuremalt jaolt weel maksmata, tarwis wähemalt intresside asemel, mida kiriherra koorile kinkis, suurtel pühadel kirikus mängimas käia. — Harjutati harwem, ka harjutuste aeg lühendati kapelmeistri ja mängijate kokkuleppimisel märksa. Unine, leige waim walitses kooris. Kooremad puhujad hakkasiwad harjutustelt ära jääma; sellega wõide-

tud „äega juhataja eestjuul oma kilailudustele „tendhjeni“ wüimiseks tarwitades. Bajunad wedelesiwad tihti kõrtši leilil, kust neid koppsõbrad „proowimiseks“ oma kätte wõisiwad, et koduloomade häälitsemise sarnaseid helisid kõrtšisoliijate lõbus ja naeruks kuulda-

wale tuua. Enne nii hiilgawad ja sätendawalt puh-tad wasfpillid muutusiwad tuhniks, roheline rooste kattis neid paiguti kui sammal, lohud ja mõlled tekfistiwad nende siledale pinnale. Warem kastides ja kapides kindlate tabade taga warjulseiswad muusika-riistad lamastiwad nüüd, õhufese tolmukorruga kaetud, kas laudil wõi kufagil toanurgas wõi mõnes muuslastele kätte saadawas kohas. Wiimased ei heitnud ka

pillide peale armu: nendele omase uudishimuga uurisiwad nad huwitusega pasunate ehituse wüisi, klõbistasiwad klarnettide ja flõtõede klahwifid ning tegiwad nendega kümme inet. Tihti wõis mõnda poisi jõmpfikal rõhtaia peal pea õnnestawaid, enamaste aga luhtaminemaid mängukatseid tegemas filmata. Kõik see kokkudõetult mõjus kahjulikult koori õlewiku kui ka tulewiku peale. Teda hakati asjata ajaraistamisest süüdistama, mängijaid jälle lõbuworstideks, õõhulguštõeks ja päewawarastõeks hüüdma. Djawõtmine koori poolt toimepandawatest kontsertidest hakkas leigemaks minema. Tuli ette, et tulud waewalt kulud tasa tegiwad ja wõla wähendamiseks ainult mõni rublake üle jäi. Koori wastasjed — ja neid oli tal nagu igal heal ajal, tõeste olemas — õerujitwad kahjurõemfalt kōsa, teotasiwad ja parastasiwad tegelasti, rahwa sõbrad aga nägiwad kahjatsedes koori haledat lõppu ette. Minult muusikajuht ei lastnud oma rahu segada, ainult tema ei näinud ega kuulnud midagi oma juhatusel all seiswa koori sõdunemise märkidest. Ta tegi nagu waremal ajalgi „tendhjeni reifisid“ ja oli

enam kui iial enne oma kunstniku kusest waimustatud. Perekondades etteulewatel pidustustel, rohelišesse sõitudel ja „piknikutel“ ei puudunud ta iial oma cornetiga, et jeal pidulistele kangekaelselt, pealetungiwalt oma kunstidõisi pakkuda. Kuid ka kapelmeister ei peaf-

Theodor Alstermann

(Karl Heinrichi osas — „Wanaa Heidelbergis.“)

jümbis 1885. a. 12. novembril Harjumaal Kõse kihelkonnas Ristil. Oma hariduse sai ta todukooliõpetaja kōstest ja linnatoolis. Wiimast õpetades täiendas ta ennast realkooli programmi järele taubanduseš. Oli raamatupidajana „Wirulases“ ja mujal tegew. 1901. a. astus esimest korda näitelawale asjaarastajana ja pärast näitles „Estonias“ Dhali juhatusel ning Saksa seltskonnas Dube juhatusel. Käis wäljamaal Dr. E. Milani juures ennast täiendamas ja on praegu „Estonia“ teatri teine näitejuht ning näitleja.

Karl Jungholz

sündis 1878. a. 9. detl. Liivimaa, Riivijärvel. Hariduslike aluse sai ta Tartus, Hugo Treffneri eragümnaasiumis, oli esmalt kirjaladuja. 1896—1900 astus ta mitmetes Tartu teatrites asjaarmastajana üles. 1900. a. läis ta jala läbi Saksa, Schweitsi ja Prantsusemaa. Pariisi ilmanäitajel õppis iseäranis ta nende rahvuste näitemängusid ja näitelavastid tundma. 1901—1905 oli Tartus jällegi asjaarmastaja näitleja ja „Taaras“ iseisese näitejuht. 1905. a. läis ta Berliini Emanuel Reicheri dramatilisesse kunstikooli, mille ta 2. a. pärast lõpetas. 1907—1908 oli ta Tartus „Vanemuise“ ja minewast aastast „Estonia“ näitleja ja III. näitejuht.

nud tema jüingritele ja osaksjaanud saatuse käest, ta tema kunstniku kuulsus lõi kahwatama, sai surmahoobi.

Ühel päikesepäistel jaaniluu pühapäewa pärastlõunal kogus kõstri isanda juurde paarikümne ümber mõeraid. Vinnast oliwad kõstri õdede sõbrannad külalijeks tulnud, ligilähedal mõni mõisawalitseja oma õrnema poolega, paar rattasõitjat noortmest, siis veel kolm-neli alewiku neidu ning wiimaks — ega's tema kuksil puududa tohtinud — kapelmester oma cornetiga. Joodi kohwi, suitsetati, aeti juttu. Jutuained näiswad igawa mõitu olewat, sest peagi eraldaswad endid „frouad“ teistest, koguswad endid jaali nurgas

sohwa peal istuwa majaproua ümber, ning jutt mõisate herrasrahwast, alewikus ringikäivatest uudistest, „virtshawti“ pidamise raskustest ja ülekäte läinud teenijatest oli warsti käimas.

Maisemehed asusiwad õllepuudelitega ja paberosfikastidega kaetud laua ümber, kõnelesiwad heinategemisest, ilmatest ja muust tühjast-tähjast. Nagu nende teised pooledki, tarwitasiwad ta nemad ainult Saksa keelt, oma mõtete awaldamiseks, wahetewahel mõnda Ceeti keeli lauset nagu „soolats“ setta wisates. Tühjendatud klaaside mõjul läks jutt peagi elawaks; mõnigi mitte just õrnasoo kõrwadele passilik kahemõteline nali libises hooesse sattunud meeste huultelt, laudkonnas walitsewat lustilist tuju weel tõstes.

Mooremad herrad ja preilid, läksiwad toas igawust tundes ja südamest kahjatsedes, et kuuma ilma ja kitsarõitu jaali tõttu tantsust juttugi ei wõinud olla, paarikaupa aeda, et seal pimesikku wõi kulli mängides meelt lahutada.

Eduard Kurnim

sündis Tallinnas 1888. a. 19. detsembril. 1899. a. oli asjaarmastajana „Walwajas“ ja mujal. 1906. a. peale „Estonias“, kui komitee- ja karakter-õjabe näitleja.

Aleksander Trilljäär

sündis 1871. a. 7. apr. Bortuni mõisas, sai oma tooliharituduse Rakvere kreiskoolis ja Tallinna realkooli kaubandusklassis; koolist lahtudes läks ta Saksa näitelawale. On õige kirjut, Gorki-taolist elu elanud — kooliõpetaja, meesüülem, walitseja, kirjaniit jne. olnud, kuni näitelawa teda jällegi kütkestama hakkas ja ta asjaarmastajana mitmes seltsis juhiks oli, ning wiimati „Estonia“ näitlejaks hakkas.

Kapelmeeister, kes wastu oma tahtmisi joogilaua taha istuma oli sattunud, peasis wiimaks ka oma ameti-wendade-mõisawalitsejate kiiust, wabandas ennast majaproua ees ja töötas kastiist wõetud cornetiga neidudele järele. Peagi täitsiwad „Die Wacht am Rhein'i“ ja teiste selleaoliste „Breifi laulude“ helid päikesest kuumaksõdetud õhku. Noortestmeestest jäi saali ainult kapelmeeistri kunstnikuande juures kahtlew „raamatukoi-luuletaja“ Et piduõeraste jutuwained teda sugugi ei huiwitanud, wõttis ta, teistest toasolijatest eemal, atna all istet ning hakkas ümarguse laua peal lahtiwõtmataki juba lõunast saadik wedelewaid ajakirju ja -lehti lugema. Eugemine wangistas teda warsti sedawõrd, et ta kogu oma ümbruse ära unustas. Minult wahetewahel tõstis ta kulmu kortjutades, nagu unest wõrgudes, pead, kui aias mängijate naer

ja neid tagaajawate noorteherrade hülbed ja samude müdin teda segama ükkusiwad. Cornetimängu ta nagu poleks tähelegi pannud, oli ta ju seda nii tihti kuulama pidanud, et pillihelid teda niisama wähe erutasiwad kui wantrimürin magajat linnaelanikku.

Pärast kohwijoomist asusiwad külalised kõstrimaja ees olewale rõdule. Kohe tarwitas kapelmeeister head juhtumist, et oma mänguga wõeraste ees hülkuda. Wäelega walis ta jels tükkisid, mis talle saagedate harjutuste tõttu iseäranis „sulad“ oliwad. Sellest hoolimata jäi oodetaw mõju kuuljate kohta tulemata. Tehnikalistest küljest waadates mängis ta laitmataki, kuid ta mängus puudus hing, puudus see jumalik jäde, mis kuulajates waimustusetuld põlema süttab, neid kaasa kujuk, neid muusikaga kokkukõlas pea rõemul hõiskama, pea hädas, musta mure küttes hoi-gama sunnib.

Kapelmeeister oli cornetiga poole tosinat mängu-palafid enam ehk wähem „libedalt“ kuuldawale toonud ning kandis parajaste oma programmi kõige paremat tükki, millel ta arwamise järele „läbilööw“ mõju pidi olema, ette, kui midagi ootamatat sündis, mis „publikumi arwamist kunstniku nime nõudja wõimise kohta enam kui selges walguses paista lastis. Kõstri üleaedse kingsepa kõwera jalgadega koer oli aeda lip-sanud; seal tikerberipõesa warjus paraja koha leidnud, kust ta hädaohuta kõstri isanda wõeraid filmitseba wõis. Kas nüüd cornetihelid koera erkfaiid kuulme-nahtu liig äritasiwad, wõi peitus kapelmeeistri mängus neljajalgse kohta tõesti mõju, mida mängija inimeste kohta awalbada ei suutnud, kuid koer sattus ärewusse. Ta häigas efimeste käppadega oma kõrwade üle, haugutas paar korda kähisewalt, wõttis siis nagu hoogu ja hakkas halebalt, südanlõhestawalt huluma. Gluta halenaljakad tundmuseawaldused ei jäänud tagajärjeta. Rõdul olijate nägudelt paistis kohmetus, mis muigamiselts muutus, kui koera hulumise kõrged noodid kuuldawale tuliwad. Meind surusiwad tasku-rättiku huulte wastu, et naeru warjata, herrad, kui enam julgemat, pahwatafiwad lausa naerma, kuna proud üksteise järele saali kadusiwad, et seal südamest kapelmeeistri kaaswõistleja tembutuste üle naerda. Peagi järgnesiwad neile läkastamisesurma kartusel tagasiwõinud naerust tumepunaaste nägudega preilid. Rõdule jäiwad wiimaks ainult kapelmeeister, kes surmapõlgawalt ebasi mängis ja mõned herrad, kes oma naeruarwamiselts põhjust ei arwanud olewat. „Sätke kord järele, muudu ajate kõik alewi koerad jalule! — see sõbralit-torkaw tähendus ühe piduõera suust, kelle roosakarwa nina ja wästinud filmad tunnistasiwad, et nende omanik lonksu „üle janu“ joonud oli, ajas kapelmeeistril kopju üle maksa.

„Sätke mind oma koertega rahule!“ sähwast ta cornetti huultelt tõmmates ja ruttas higist nõretawa näoga saali. Majaproua palwet, õhtueinele jääda, tähele panemata jättes pani ta mänguriista kasti, hakkas selle kaenlasse ja lahtus, pidulisi külma kumardusega jumalaga jättes, saalist.

Warsti kihutas ta wanter kiirel sõidul pidumaja akende alt mööda. Koera hulumine waltas weel

wähe aega edasi, muutus siis hundamiseks ja lõppes wiimaks kapelmeistri wantri müriinasse kaduwa haufumifega.

Kõstri wõeraste tuju näis rifutud olewat. Naer kadus kõikide huultelt, näod muutufiwad tõfisteks. Kapelmeistrile juhtunud äpardust hakati igakõlgselt harutama, kusjuures mõnda laadi teineteifele risti wastufääiwaid arwamifi kuuldawale toodi. Ühed tembeldafiwad waeje kingsepa neljajalgset majawahhti kogu selle kupaufe patuoinaks, teised andfiwad naljahambale fiidi, ta olewat oma mittekojase ütelfusega noortmeest haawanud, wiimane tegi omakorda jälle terwele pidufeliskonnale taktita naeru pärafi etteheiteid.

„Kõit on oma arwamift juba awaldanud, tahakfin heameelega teada, kuidas teie selle loo peale waa-

tate?“ pöõras kõstriemand küfimufega tummalt einelauas istuwa „raamatufoi“ poole. Laudkõnd jäi terawalt kuulatama. Selle, oma ilmawaate ja elufimufiste asjus enamufega oppofitfionis (wastolus) seiswa nooremehe arwamine näis lauasistujaid nähtawaste humwitama.

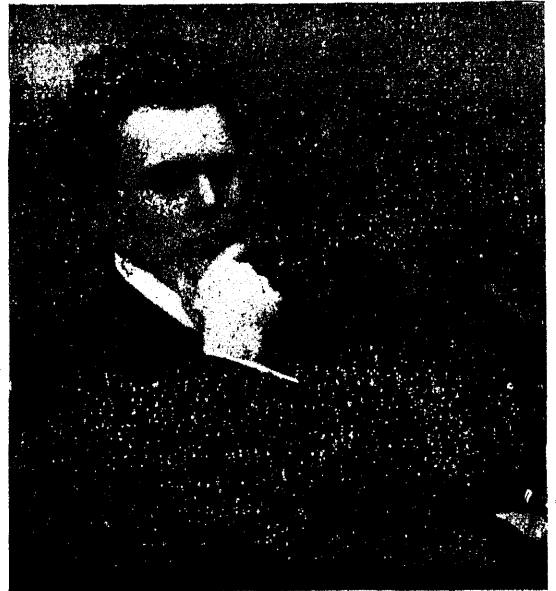
„Umbeõ sarnase juhtumife pealtnägijaks olin ma kord pealinnas,“ laufus see rahulifelt. „Ühes kontferdiaias mängis noor algaja Suudi soofi wiulifunfni. Magu täna fiin, hakkas ka seal üks koer oma hulumifega ta mängu segama, kuid ühtegi naerwat nägu ei filmanud ma seal, küll nägin ma aga, kuidas publikum päewawarjude ja kiikretega loopides rahuriffuja aiafi wälja peletas.“

Bernhard Weber.

August Michelson

fündis Tallinnas 1880. a. 18. juulil, astus juba lapsena linnateatris ja kui asjaarmastaja 18 aastafelt „Walmaja“ näitelawal ülles. 1906. a. „Estonia“ Eesti teatri näitleja.

Wilhelm Maddy

fündis 1888. a. 31. aug. Merekülas. 1905. a. astus asjaarmastajana ette. „Estonia“ Eesti teatri näitleja 1908. a. peale.

Maali ja Karl.

Et ta kakkjkuna fündinud oli, wististe ellepärafi oligi ta nii wäikefekajuline ja kannatas närwihaigufe hoogude all.

Kuigi temal saledus, painduwus ja linnalaste kebailu puudus, oli ta fiiski armas ja nägus neiu.

Ta oli aga weel enam — tema filmad . . . misfugune mõõtmatus, misfugune sära sealt mui-

gas. — Nõiduslik-uimastaw, ähwardaw, tagasitõukaw, ligikutfuw, kütkestaw, ifegi müstikalik-hämar elu wõis nendefi filmadefi pilkudena loita . . .

Neid kõiki nägin ma, — aga ilufam nendefi oli küll tema abastaw pilk, täispiirita walu ja abipalumift.

See oli fügifel, paari aasta eest, kui „Lootufes“ asjaarmastajate grupe poolt „Mängumehe lauluõ“ ette kanti.

August Blaubrit

sündis Tartus 1884. a. 26. märtsil. Astus artistina mineval aastal „Estonia“ näitelavale operette tegelaste grupeesse tenori lauljaks.

Ta oli linnas õmbeluskoolis ja palus mind, kui tuttawat, et ma tema kaafas kufagile lähaks. „Estoniasse“ ei peajenuð meie sisse, ja nii siis läksime „Mängumehe laulufid“ vaatama.

Näitemängu lõpul tabas teda närwilisusehoog ja siis — nägin ma seda abastawat pilku ning kuulsin imelikumalt paluwat häält:

„Lähme kohe ära! — Saada mind kodu!“

Ma ei suutnud kumbagit unustada. . .

Kui meie sõiduriista istusime, surus ta ennast tugewaste minu wastu ja nuttis kui laps. . . kui laps. — Ega ta muud wist olnudki . . . kabekfateistkümnne aastane . . .

Saatfin ta tuppa ja siin langes ta wäsinult laua ääres olewale toolile. Ma istusin tema kõrwale, surusin tema ruugete, kahujuustega kaetud pea oma rinna wastu ja siis ta nuttis . . . Kõua? — Ei mäleta tõeste mitte, aga kui ta toibus, siis hakkas ta jutustama, kudas ta meeleolusse langeb, kus jüda walutab, kufagil rahu ei ole, hirm ja tühjus hinge rufub . . . Ma soowitafin temale rahu ja arsti juurde minemift.

Ma teadfin, et minu sõnad teda rahustawad, olin ma ju tema ufalduse wanemate soowituse kaudu wõit-

nud, lähenefin temale ikka ifaliste tundmustega ja tema — ta ufaldas mind piirita, olgugi, et ainult mõned aastad meie wanaduse wahet tõendafiwad.

Suweks läks ta maale, wõi kufagile mujale, iga- tabes Tallinnast ära ja ma ei teadnud temast midagi enam. — Minewal aastal saatis ta oma wanemate- kodust mulle linnatulijatega südamlikka terwitufi, mida mina niifama wastafin ja — rohkem midagi . . .

*

Nüüd wast mõne aasta järele wiis juhtumine meid jällegi kogemata kokku.

Tema wälimufes ei leidnud ma midagi ifeäralikku, aga fema olekus tundus ifeteadwus ühes naifeliku alandlikkufega.

Mind nähes lähenes ta rõõmjalt ja ufaldawalt.

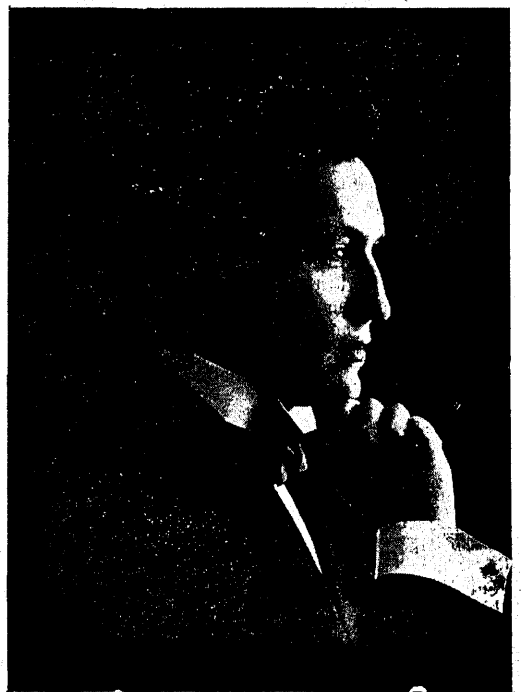
„Kudas elad?“

„Tänan küsimast! — Parema on . . . ainult ajuti, kui üksjolekut wõi erutust tunnen, siis kannatan weel weidi, aga tead sa . . .

Ta pilk oli hõiskaw-õnnelik, ma fain aru, et ta mulle midagi tahab ütelda, ma kumardafin weidi ja siis ta jutustas. . .

„Keda siis? . . . Kas mina ka tunnen?“

„Küll sa tunned, aga päraft, päraft, meil algab

Bernhard Hanson

sündis Tallinnas 1891. a. 8. märtsil. Astus mine- wal aastal bassilauljana „Estonia“ operettege- laste hulka.

kohe proov,“ sõnas ta wallatumalt ja kadus kergetel sammudel koolimaja õue.

Ma wajuſin ſügawatesse mõtetesse, minewik tungis olewikuſt läbi . . . Minu ſilmade ette tuli tema näokene ſel näitemänguõhtul, abastaw pilk ja mul oli, kui olekſin iſegi tema paluwat häält kuulnud, mida ma unustada ei jakſanud. —

*

Tema ijal ei olnud talu, nagu teistel Eestimaa wäikepõllumeestel, waid ennem oli ſee karjamõisa ja ſellepärast ei tahtnud ta ſellest midagi teada, et tema tütar külakooliõpetajale pidi minema. Kuigi talunik ſeda sõnadega ei awaldanud, teadſiwad Maali ja Karl ſeda ometigi wäga hästi.

Aga keelatud wili on magus . . . nad otſiſiwad alati nägemataid kokkusaamiſekobtaſid, otſiſiwad mõlemad suure agarufega, kuid ſenini oli ſelleks wõimalus puudunud. —

Kooliõpetaja oli wallas niuwõrd tähtis mees, et ta naljalt kuſagile ſammu ei ſaanud teha, ilma, et mõni kellel meheleminemiſealine tütar oli, ſeda märganud ei oleks.

Kui ſiis „Estonia“ juuurepäraliſema laulupidu wälja kuulutas, ſiis otſuſtas agar kooliõpetaja küla

Woldemar Karro

jündis 1889. a. 15. weebruaril Walgas, astus 1907. aastal Eesti teatri „Estonia“ näojumestajaks ja ſarſhide mängitjaks.

Gustav Alvedson

jündis 1881. a. 18 detſ. ſai linnakooli hariduse. Oli waremalt 8 aastat „Estonias“ aſjaarrestajana tegew. Wäe teeniſtufeſt lahtudes „Lootufe“ näitejuht. 1909. a. „Estonias“ operettes ja näitleja.

nooremateſt laulukoori wälja koolitada. — Wabest oli tema koor ehk niifamaſugune, kui paljud teiſed, kes niifama ruttu peale laulupidu kaowad, kui nad tekkiiwadki, kuid weidi ergutuſt pidi ſee hääbunud igapäewſufesse ometigi tooma, ja ebalkäimieſt ning pitsballideſt nooremaid wõerutama, ſeft laulukoori harjutuſed oliwad laupäewa õhtutel.

Nii oli kooliõpetaja arwamine, kuid tegelikult ei olnud ſellel tagajärge — peale harjutuſi mindi ehale ja pitsballiſid peeti pühapäewa õhtutel.

Nende kahe kõrwalmõtetega oli kooliõpetaja ſiis niifama hästi kui iſsekukunud, kuid peamõttega, mis ſelles ſeiſis, et Kadaka wanad omas teadmatuſes ka Maalit laulukoori ſekka lubawad astuda, mitte.

Terane perenaine tähendas küll :

„Ta on ju nii noorukene, mine tea, kellega veel sõbrustama hakkab!“

Wististe oli jee „mine tea“ kooliõpetajale adresseeritud.

„Pole wiga,“ sõnas ihnsawõitu talunik, „eks ole temalgi siis seal laulupidul sisekääk prii. — Elame siinsamas Tallinna külje all. . . Näe, mis sa teed, kui ta kippuma hakkab ja — maksa siis Jumala muidu kallist raha.“

Sellega oli siis Maali lauljaks hakkamine otsustatud ja nemad (Maali ja Karl) oliwad väga rõõmsad.

Maali wõis küll kõik muu, kuid mitte laulja olla ja pealegi rääkis ta täht „r“ nii kahtlasel kurgu häälel, aga — wõi siis kõik koorilauljad laulda pruugiwad. — — — — —

Ega sellega veel jee igaweste wana muinasjutt, mis ma siin ette toon, lõpegi. Asja täbaram külg seisab nimelt selles, et ka siin muud ei saadud, kui üksteise ligiolemist aimata ja pilkudega jutustada ning armatseda, kuid ka wiimastega tuli väga kok-

Nettie Pinna (Abler)

Sündis 1884. a. 16. juunil Tallinnas. Esimast asjaarmastajana välja astunud, pärast Dube juhatusel Tallinnas ja Haapsalus Saksa näitelehtsõnna näidelnud. 1906. a. peale Eesti teatri „Estonia“ näitleja.

Betty Kuuffmann

(„Salatrubadeklub“, Salome o.ks.)

Sündis 1880. a. 16. jaanuaril. 5. aastat „Estonias“ asjaarmastajana näidelnud. 1907. a. astus Eesti teatri „Estonia“ näitelehtsõnna loomitaliste wanemate naisterahwaste ja teiste osade mängijaks.

kuhoidlik olla, sest neiused, kes kooliõpetajat armastada tahtsiwad, oli koori seas suur enamus.

Aga keelatud wili maitseks hästi, ja kooliõpetaja hakkas teesid oshima, kudas Maalile ligineda, ning Maali peas kihajiwad needjamad mõtted.

Õhtul tuliwad noored jällegi kokku ja harjutus kestis jeni kui lõppes. Kõik läksiwad minema ja Karl jäi üksinda sinna majasse, mis kõiki teija pelgas. — Raua ei tahtnud temagi seal wiibida. . . tõmbas õlekübara pähe, nikeldatud käewõttega kepi, mille nikeldus kohati kulunud oli, kätte ja sammus lähidal olewa metsa poole.

Laanest oli laul juba waikinud, wististe pida siwad need wäikejed muusikused südaõõsist puhkusetundi,

Julianne Saks

ſündis Tallinnas 1835. a. 18. mail. Astus asjaarmastajana 18. aastastelt „Lootuses“ ja mujal üles. Minewajest aastast ſaadit „Estonia“ teatri näitleja, operettelaulja ja foubrette.

aga taewases mõetmatuses, kus mõned üksikud pilwesagarad laisalt aeleſiwad, läbenefiwad „Koit“ ja „Ämarik“, et igaweste noores armastuses ſuudelda.

Suurepäraliselt waikne, magaw loodus mõjus Karli peale rufuwalt. Ta ſilmitses „Koidu“ ja „Ämariku“ ſuudlemist ning tundis ſamase ühinemise üle kahetsuſt.

Nagu midagi ſalapäralist oli ſelles waikſes ſuwe öös ja ta ſammus ikka ſügawamale põliſeſe metſa.

Wiimati tundis ta enefe nagu wäljaspool elu ja igapäewſuſt olema, tundis enefe hinges armaſt mõnuſuſt ja — ta ei ſuutnud wõi tahtnud kaugemale minna, waid wiskas ennaſt tihnikuſe pikali ning jäi lahtistel ſilmadel mõtlema.

Kraua ei keſtnud aga ſarnane eneſt äraolik — jällegi aſenes igapäewſus . . . kooriharjutuſed ja Maali oma nõiduwate pilkudega ja ſiis oli jälle endiſelt rufuw tundmus peremees.

Korraaa karaas aaa Karl üles. Kerae noeru

käega ſilmaliid, nagu oleks ſeal kaed ja astus kergetel, kiiretel, nagu poſiikeſe aſetel kodu poole.

*

„Koolimajas on pidu. Iſa, kas lähme õige ka waatama. Maali rääkis, et linnast pidada weel kommetitegijaid tulema ja need pidada ſeal „meerima“ wõi mis tegema?“ küſis Kadaka perenaine.

Peremees tõstis pead, ſügas kõrwataguſt ja ſõnas:

„Tea, kas maksab. Eks ſeal meietagi rahwaſt ole.“

„Aga me wõikſime ikka minna. Meie Maali mängib ka ja — wõi ſee paarkümmend kopikat meid waefemaks teeb.“

Weel kord ſügas peremees kõrwataguſt. . .

„Lähme ſiis minugi pärast, kui ſa nii kipud Pühapäew ongi nii hull . . . näe, kipub aga uni peale“ . . .

Ja nad läkſiwadki.

Kooliõpetaja oli otſufeſs teinud pidu pidada, et ſelle puhtaſt ſiſſetulekuſt koori laulupidule ſminemise kulufid katta.

Auguste Karro (Zuhäär)

ſündis 1890. a. 3. jaanuaril Tartus, astus 14. aast

Rahvast oli kui murdu ja kooliõpetaja, kes mind etteastuma kutsus, tähendas rõõmsal muigel ja naljatades:

„Minu teada esimene pidu peale weeuputus.“

Pidu oli harilik, nagu nad ikkagi on: kohaliku, wõi lähema selfi, pafunakoorimäng, kõne kooliõpetaja poolt, segakoorilaulud, ilulugemine, naljanumbrid, eellõpuks „Läti“ kirjaniku Rudolf Blaumanni kabe-

wustanud, pole nimegi ütelnud, kudas ma siis teada wõin?“

„Sa tunnend ju Karli?“

„Tunnen. — Ah tema? . . . Noh, jut on õige hea maitse.“

Ma hakkasin wõrdlema, neid kõrwu seadma, aga ei jõudnud mingisugusele otsusele, sest mõtted lendasid ajasje, kus ise unistasin . . .

*

Silda Hellas (Nusar)

fündis 1889. a. 10. septembril. Tartus „Vanemuise“ teatris üks aasta asjaarmastajana dir. Wenningi juhitud näidelnud. Eesti teatri „Estonia“ näitefeldistonnas minewasest a. peale.

waatusline naljamäng „Wargad“ ja lõpuks — tants wõi ringmängud. See osa oli nimelt publikumi enese korraldada.

Enne pidu algust tegi kooliõpetaja õde meie lõunepoolist. Kui meie laua äärde pidime minema, wõttis Maali usaldawalt minu käealt kinni, wiis mind kõrwale ja sõnas:

„Noh, mis sa siis selle kohta ütled?“

Aga, pea meeles, sa pole ju mind temaga tut-

Alma Weltmann

fündis Tallinnas 1892. a. 6. juunil. Astus 15. aastajelt asjaarmastajana näitelawale, minewasest aastast saadik „Estonia“ teatris, kui näitleja ja operettis altona tegew.

Näitemängu waatasin õige ükskõikjelt, sest olin teda ju ennem mõndagi korda paremini mängituna näinud. Aga wiimases waatuses, kus Maali — Maie ja Karl — Tamme Peetri osas wälja astusiwad, tõusis minu huwi wiimase wõimaluseni . . . Nii loomulikku armastemist, niisugust õrnust, nii kirglist suudlemist ei olnud ma kunagi oodanud. Mul oli soow, et selle scenega eesriie langeks.

Aga Kadaka wanad plakjutasiwad käsa, nagu teisjedki, ilma et nad Karli ja Maali plaanist midagi oleks aimanud . . .

Wastele Mesikäpp.

⌚ ⌚ ⌚ Näitemäng. ⌚ ⌚ ⌚

Lühikene ülevaade näitemängu võrsumise üle. K. Jungholz.

Näitemäng iseenesest on niisama wana, kui inimesesoo ühiselu. Hariduses kõige madalamal seiswate rahwaste juures leiame juba kõige wanematest aegadest peale mitmesuguseid pidupäewasid, kus mängude waatamiseks rahwas kokku tuli ja oma silma- ja kõrwahimu rahustas. Nende mäng oli enamaste tants ja laul jumalate ülendamiseks, pidustuse otstarbe kohaselt, kas kurwameelsust — leinamiste puhul ehk jälle rõemu, lusti, waimustust — wõitude ja sõjaliste ettewõttete korral äratades.

Mängud võrsusiwad rahwa kulturaga ja saiwad sedawõrd peenemaitsemaks, kuda kellegi rahwa kulturaline haridus ja tõusmine edenes.

Greeklased, keda wanaaja rahwastest, kõige kulturalisemateks ja praeguseaja hariduse põhjendajateks tunnistatakse, oliwad ka õiete näitemängu põhjendajad.

Nende juures arenes näitemäng waimustawatest hymnustest, dithyrambostest wälja, mida nad jumalate ülendamise pidudel laulsiwad. Aja jooksul jätsiwad nad laulu rohkem ja rohkem ära ja selle asemele tekkis jumalate saatuse ettekanne. Ettekandja seisis altaritaolise ohwerdamiselaua peal, mida „thymelka“ hüüti ja lauljad liikusiwad altari ruumis ettekandja ümber pühalikult, hõljuwal tantsusammul, mõnikord mõõdaläinud sündmuste selgituseks laulusid lauldes.

Niisuguse näitemängu põhjendajaks ja kirjutajaks Greeka rahwa juures nimetatakse Thespis 536. a. enne Kristust. Thespissi ajal oli ainult üks ettekandja thymele peal, kuid see tarwitas juba siiski kolme näokattet, millede abil mitmesuguseid isikuid kujutati. Et thymele peal ka jumalate auuks „tragos“, sakk ohwerdati, siis jäi jumalate saatuste ettekandele „tragödia“ nimeks, millest meie aja sõna draama wäljawõrsus.

Pärastpoole täiendasiwad Aeschylus ja Sophokles näitemängu näitlejate arwu ja näiteseinte poolest. Iseäranis täiusele wiis Sophokles Greeka mängimise wiisi ja näitelawa. Oli neil juba sel ajal taewasse tõusmise, kui ka maaalla wajumise jne. masinaid. Laul, mis alguses peajasaks ja mänguselgitajaks oli, jäi Sophoklese ajal üsna tagumise plaani peale, ja kadus pärast draamas hoopis ära. Mäng näitas kunstiwärtuslist sidet ja loodud kujud oliwad korralikult läbi mõeldud. Draama siht oli inimesi näidata, kuda nad olema peaksiwad.

Ka oli rahwa maitse ja arusaamine niiwõrd haritud, et juba lihtrahwas suuri kunstiwärtuslisi nõudmisi awaldas. Igat luuletajat ja näitlejat waritses hädaoht, et neid näitelawalt alla oleks wisatud, kui nad rahwale ebamoralil oleksiwad julgenud pakkuda.

Greeka rahwa suuremadest draama kirjutajatest kellede läbi Creeka draama kõrgele järjele tõusis on meie ajale teada: Chörilos, Phrnichos, Aeschylus, Sophokles ja Euripides, kes kõik 520—406 aastat enne Kristust elasiwad. Nimetatakse seda aega Greeka draama hiilguse ajaks.

Peloponesuse sõda, mis 431 algas ja 404 e. K. lõppes häwitas Greeka draama hiilguse ja ei ole peale selle täieste kahetuhande aasta jooksul terwes ilmas ühtegi nii kõrge aate ja andelist näitemängu kirjutajat olnud kui Sophokles ja ta seltsilised. — Alles kahetuhande aasta pärast, 1600 aastat peale Kristust ilmub Inglise kirjanik Shakespeare ja see suutis sealt kohalt edasi looma hakata, kuhu Greeka draama edenemine seisma oli jäänud.

Peloponesuse sõda häwitas kõik wahwad ja waimurikkamad mehed, õenestas terve majanduslise elu kõdunema, andis wiltsatele omakasupütüdajatele ja nõrgema waimuannetega isikutele wõimalust, rahwa saatuse ja waimujuhtideks saada. Selle läbi langesiwad ka Greeka waimuelu ja aatelised nõudmised näitekunstis. Lubati ja pakuti aegajalt kergemat toitu. Endiste jumalate ja aateliste kujutuste asemele hakati lõbuneitsite elulugusid näitelawal ettetooma ja rahwas, kes seda waatama läks, ei wõtnud sellest eeskuju oma elu parandamiseks, ei näinud endisel wiisil halba morali, jõledust, waid tundis sellest lõbu ja otsis näitemängus oma ihadele äritust.

Mida rohkem niisugusele odawale maitsele kirjanikud ja näitlejad järele andsiwad, seda enam nõudis rahwas näitemängult himude kõdi ja alatuid inimeste aatelisi tundmusi häwitawaid mängusid.

Kõige õelamaks muutus see roomlaste juures, kes greeklaste eeskujul ka näitemängu mängima hakkasiwad. Roomlased, kes juba iseloomu poolest sõjakas ja tooruste poole kalduw rahwas, läksiwad isegi niikaugemale, et nad heameelega pealt waatasiwad, kuda waatemängudes elusad inimesed ära tapeti.

Seneca tragödias „Herkules Ötal“ anti esimesel aastasajal peale Kristust peasa ühele surmale mõistetud kurjategijale mängida, keda siis ka näitemängu lõpul näitelawal elawalt ära põletati. Alasti naisterahwad ilmusiwad näitemängudes näitelawale. Rooma ballet-näitemängus „Majoma“ on suplemise waatus, kus mitukümend alasti naisterahwast korruga näitelawale tulewad ja seal wee sees, kui ka kuiwal maal tantsiwad.

Ei ole ka ime, et ristiusk, mis alguses tõesti aateline ja aatelite inimeste esitusel kaswama hakkas, näitemängu sellepärast hukka mõistis ja teatrit kuradi asupaigaks nimetas; teatri, näitemängu ja näitemängijad jumaliku wande alla pani. Kuid rahwa meelte lõbuiha ajas neid ikka ja ikka jälle uueste teatrisse, kuni wiimaks kristlik kirik dramatiliste mängude tarwidust äranägi ja oma püüete kättesaamiseks näitemängu kiriku teenistusesse wõttis.

Umbes 1000. aastat peale Greeka draama õitsemiseaega algas näitemängule uus ajajärk. Kirik muutis endised suured rahwastepühad suurteks kirikupühadeks ja preestrid mängisiwad neil pühadel rahwale kirikutes ususisulist näitemängu. Endine ilmalik mäng keelati pärastpoole paawstide läbi täieste ära. Niisugust kirikunäitemängu nimetasiwad nad „mysteriumiks.“

Mysteriumi ajajärk kestis jällegi ligemale 1000. aastat. Esimesel ajal, kui mängud lihtsamad oliwad, jatkus mänguks kiriku teenistuses olewatest munkadest ja preestritest, aga ajajooksul arenesiwad mängud suuremaks ja laiemaks ja wõeti wäljastpoolt abilisi juure. Sellel läbi wõeti hulk endiseid ilmalikke näitlejaid kiriku teenistusesse, kes peale näitehoonete kinnipanemist mõõda maad rändasiwad. Nende mõjul hakkas kirikute mäng ilmalikuks mänguks muutuma, millest siis wiimati meie ajajärgu näitemängule algus wälja arenes.

Kuna ta arenemise wältusel kõige rahwaste kirjanikkude juures lihtsalt kas huwitawaks ehk põnewaks ilmalikuks mänguks jäi ja rahwale peale kirikupolitika ainult ajawiidet pakkus, suutis Shakespeare oma näitemängudele aateid anda, mis ka rahwa peale waatamishimu kustutust ka rahwa waimu teritada ja mõtteid äratada püüdsiwad.

Kuni Shakespeareni oliwad kõik näitemängud, ka mysteriumid, Greeka mängude eeskujul seotud kõnes, sest et greeklaste näitemäng lauludest wäljawõrsus ja liigutustes, kui ka kõnes ning laulus rythmiliselt ettekanti. Seotud kõne oli Greeka näitemängule sellepärast kohane ja kasulik, et näitlejad lahtise taewa all mängisiwad ja waatajate piirkond 30.000 ja rohkem kuulajaid asendas. Seotud kõne lubas näitlejat harilikust kõnelemisenõuetest kõrwale minna ja näitleja hüüdis liialt walju häälega rythmiliselt oma osa waatajateruumi. — Pärast, kui waatajateruum vähemaks jäi ja roomlased (juba enne Kristust) waatajate kohtadele katuse peale tegiwad, oleks ka seotud kõne juba ärajääda wõinud: Kuid wana aja kuulsamate meeste eeskujul tõttu kirjutati seotud kõnes edasi. Prantslased, kes Aristotelese õpetusi ja seletusi austasiwad, wõtsiwad ka Greeka näitemängimise wiisi omaks. Prantslaste läbi kanti see mängimise wiis üle ilma laiale ja alles meie aja naturalismuse, mis umbes 30. aasta eest oma nõudmisi üleüldiselt awaldama hakkas, on nüüd juba selle mängimise wiisi suuremalt jaolt, paiguti ka hoopis ärahäwitanud.

Naturalismuse esimeseks hooandjaks näitemängus jääb Shakespeare. Tema juhtis terwe näitlemise wiisi ja näitemängu kirjutamise uemale, loomulikumale teele. Algusest saadik jättis ta oma mängudes koorilaulu ja kõne hoopis ära ja kirjutas proosalisemad osad sidumata kõnes.

Ehk küll Shakespeare igapäewase loomuliku kõnega algust tegi, wõttis see ligemale 150 aastat aega, enne kui proosa tõsisel näitemängus põhjalikult läbilõõma hakkas ja tarwitusele wõeti. Lessing ja Prantsuse mitmekülgne mõtteteadlane Diderot oliwad need, kes uut näite-

mängu kirjutamisewiisi hoolega toetasiwad. Goethe ja Schiller käisiwad alguses nende jälgedes, kirjutasiwad oma esimesed tööd proosas, aga pärastpoole taganewad mõlemad täieste sellelt loomulikult aluselt tagasi ja kuulutawad naturallismuse püüetele täielist sõda. Oma wiimased tööd kirjutawad nad kõik seotud kõnes. Goethe „Faust“, niisama ka Schilleri „Messina mõrjsja“ tarwitawad isegi koorikõnet ja laulu. Jällegi lähewad mitu aastakümnet ära ja ükski tähtsamatest meestest ei julge proosakõnet tarwitada. Ainukene on Hebbel oma „Maria Magdalena.“

Alles 19. aastasaja keskpaigas algas prantslane, noor Dumas oma näitemängudes ainult proosa keelt tarwitama. Sel ajal wiibis Ibsen weel romantiisel põllul ja tarwitas oma näitemängudes ainult seotud kõnet. Kuid warsti jätab ka tema romantika maha ja asub realsele alusele. Ibsen ühes Dumasga aitawad seda elustada, mida Lessing ja Diderot walmis loonud.

Sellega nihkus näitemäng märksa uuenduse poole. Et seotud kõne näitemängus kaduma hakkas, muutus ka kõnelemine rohkem loomulikumaks ja ei luba miimikale ja kehaliigutustele hõljuwat hoogu.

Siiski on mängus weel midagi olemas, mis wõerastawalt mõjub — nimelt üksikkõne. Loomulikus elus ei kõnele ju ükski isenesega ja ei ilmuta oma mõtteid waljuste, kui ta täie mõistusega on. Ka see nähtus on wanast Greeka-draamast pärit. Alguses oli greeklastel ainult üks näitleja näitelawal, kes koori kaastegewusel sündmusi jutustas. Jutustamine sündis terve koori ees. Sellega ei olnud üksik näitleja mitte ükski, waid tema kõneles terve koori juuresolekul, mille tõttu üksiku näitleja kõne üksikkõnelemise mõistet ei wõinud äratada. Kui nüüd näitemängudes koor ära jäi, jäi ka näitleja üksinda ja ta kõne muutus üksikkõneks.

Juba Lessing'i ajal kuuldi selle puuduse paranduse nõudmist, aga keegi ei suutnud seda ära jätta, sest õige sagedaste oli üksikkõnet iseloomude selgitamiseks ja saladuste teadaandmiseks jne. tarwis.

Alles Ibsen oli see, kes oma töödes üksikkõne täieste ära suutis jätta ja dialogi (kaksikkõne) ja mõtterikka tummängu waral saladusi ja mõtteid nähtawale laskis tulla. Ibsen kaotas ka selle kolmanda takistuse, mis näitemängu, vähemalt wäliselt, realalusele ei lubanud minna. Ibseniga jõudis näitemäng uuele alusele ja wabanes greeklaste poolt loodud tehnikast, mille läbi uus draama, meie aja draama loodi.

Kui nüüd arwudega näitemängu elukäiku selgitada, siis on umbes 2500 aastat sellest tagasi, kus Greeka draama sündis ja kahetuhande wiiesaja aasta pärast sündis temast ta järeletulija, meie aja — Ibseni draama. Greeka draama õitses ja kaswis oma sündimise alguses ainult ühe aastasaja. Aateliste püüete puudusel jäi ta 2000. aastaks suikuma, mille aja esimesel poolel 1000. aasta jooksul ta alla poole, mudasse, inetusesse langes, ja siis „kristliku kiriku“ toetusel 1000. aasta jooksul jälle wanale kohale — kuni Shakespeareni tõusis. Shakespearega algab draamas uueste sündimine.

Kui meie nüüd Shakespearega aastal 1600., kõige ülearusema koorma, koorid, draamast wälja heidame, siis kulub meile teise sammu jaoks, kus Lessing ja Diderot umbes 1750. a. proosa seotud kõnest eeskujulisemaks tunnistawad, jällegi 150 aastat. Ka kolmanda sammu wahe, kus üksikkõne ära jääb, on umbes 150 aastat ja — sündis meile kahekümnenda aastasaja algusega 1900. a. uus: Ibseni draama.

Praegusel ajal on kahte jagu aatelist näitemängu olemas. Üks on, mis täieste kõik endised tehnikalised abinõud kõrwale heidab ja wõimalikult meie praeguse realelu wormisid näidata püüab, — Ibseni repräsenteriw draama. Teine, mis otse selle wastu, Greeka draamast pärit olewate tehnikaliste abinõudega töötab. Wiimaste hulka jääksiwad enamaste kõigi klassikeride tööd, iseäranis Goethe „Faust“, kus koor, seotud — ja üksikkõne õige tähtsat osa mängiwad.

Aateline näitemäng, olgu ta nõndanimetatud wanast ehk uuest koolist, olgu ta tragöödia ehk komöödia, suudab igale aatelsele wäatajale midagi pakkuda.

Kahjuks nõuab meie aeg liiga vähe aatelist näitemängu ja teatri kulturalise väärtuse hindajate arw on väga kasin. — Teatriskäijate enamus nõuab ja otsib näitemängudest naeru ja silmahimu, mille läbi tõsisemate waadetega inimesed näitemängu põlgama on hakanud ja seda hukka mõistawad, inimese hingeelule kahjulikuks, ainult weiderduseks peawad.

Kahetuhande wiesaja aasta järele on uus draama sündinud. Kuna sünnib meie rahwas, kes näitemängu nõudmistes nii kõrgele saab, kui kord Greekamaal — greeklesed.

1. Aleksandri toorijuh., kooliõp. hr. Otto Ruut.
2. Kotora Paulu ja Mänguseljsti „Wambola“ laulujuh., wallakirj. hr. Aleksander Rosenberk.
3. Hartu muusikaf. juh., hr. A. Korfen.
4. Walgu meeste- ja segaf. juh., kooliõp. hr. A. Saarepera.
5. Ereda-Wõrnu segaf. juh., hr. Alfred Reisberg.
6. Laius-Lähtwene segaf. juh., hr. M. Soojaar.
7. Paljupere segaf. juh., hr. A. Roots.
8. Triigi-Eipri lauluf. juh., hr. kooliõp. Aleksander Sein.
9. Peeterriisti muusika- ja segaf. juh., kooliõp. hr. J. Kiwer.
10. Pihstwere-Kabala sega- ja meesteaf. juh., kooliõp. hr. Konstantin Radit.
11. St. Peterburi Geeti hariduseljelti Wõhana laulu- ja mänguf. juh., hr. Rudolf Raubmund.
12. Erastwene lauluf. juh., hr. Otto Kongo.
13. Wäike-Maarja kilt. toori juh., hr. M. Meos.
14. Karwa täsitööliste abianbmiseeljelti lauluf. juh., hr. Aug. Wilhelmson.
15. Wila lauluf. juh., hr. J. Mamm.
16. Mätsa-Lammo toori juh., kooliõp., hr. K. Ilwes.
17. Oluftwene „Tillu-Reinu“ segaf. juh., hr. Johannes Laur.
18. Suure-Kõpu „Nooresoo ihijuse“ lauluf. juh., hr. Joh. Djataär.
19. Särjanurme walla Põõbraküla segaf. juh., kooliõp., hr. K. Pärtelpoeg.
20. Kärsina meeste- ja segaf. juh., hr. Hans Lindsi.
21. Wahaistu muusikaf. toori juh., hr. J. Mironow.
22. Penuja hariduseljelti lauluf. juh., hr. J. Jaanson.
23. Wafalemma segaf. juh., hr. M. Laas.
24. Satu muusikaf. lauluf. juh., hr. Rudolf Jürgenfeldt.
25. Sanna segaf. juh., hr. J. Kuunal.
26. Kulina-Arutüla toori juh., hr. Rudolf Carl Luha.
27. Konju segaf. juh., hr. Joh. Hints.
28. Käru II. lauluf. juh., hr. August Weinmann.
29. Säwahawwa segaf. juh., kooliõp. hr. Joh. Sell.
30. Pihaku laulu- ja mänguf. juh., hr. H. Th. Hansen.
31. Säwama segaf. juh., hr. K. Saanit.
32. Lapa sega- ja lastef. juh., hr. Alfred Kleigmann.
33. Rõuge lauluf. juh., hr. Jaan Heidow.
34. Tapiku segaf. juh., kooliõp. hr. Karl Martus.

1. Wahoküla toori juh., kooliõp. hr. S. Kopp. 2. Paggari laulut. juh., hr. [G. Treilmann. 3. Põriti-Nahe laulut. juh., kooliõp. hr. N. Eraks. 4. Urvaste toori juh., hr. Johann Ilves. 5. Mustjala-Wõhma segat. juh., hr. J. Merits. 6. Tallinna Gesti seltsi „Lootuse“ laulut. juh., hr. Bergmann. 7. E. A. S. Kose haruseltsi muusikat. ja Metsandri-Ühisi segat. juh., kooliõp. hr. Joh. Ernesaks. 8. Nõuküla muusika- ja lauluseltsi toori juh., wallakirj. A. Habel. 9. Kroonlinna toori juh., hr. J. Konimois. 10. Kavasuu-Warnja tuletaitsejeltsi meeste- ja segat. ja Warnja lastel. juh., kooliõp. hr. Martin Juurno. 11. Saru segat., hr. R. Michelson. 12. Saiba segat. juh., hr. J. Allesfeldt. 13. Naspere laulu- ja muusikat. juh., hr. Abo Kuljus. 14. Kõigatši karstusef. segat. juh., hr. S. Sarm. 15. Surju õigeusu sega- meeste- ja pafunaf. juh., hr. Karl Joab. 16. Kõigatši karstusef. laulut. juh., kooliõp. hr. Johannes Awit. 17. Harjumaalt, Riisi karstusef. „Kõigatši“ laulut. juh., hr. A. Laasi. 18. Kohala segat. juh., hr. Thomas Kriit. 19. Hageri meesket. juh., hr. Joh. Luthwert. 20. Saka segat. juh., hr. E. J. Walentin. 21. Türi toori juh., hr. S. Wiermann. 22. Hartu laulut. juh., kooliõp. hr. Mart Rahamägi. 23. Ludooinna laulut. juh., hr. A. Waas. 24. Loosi meeste- ja segat. juh., kooliõp. hr. R. Rammann. 25. Kätte laulut. juh., kooliõp. hr. S. Jürgens. 26. Piitsi sega- ja meesket. juh., kooliõp. hr. Karl Tilleson. 27. Kõige karstusef. laulut. juh., kooliõp. hr. J. Kriwer. 28. Kuusalu muusikat. toori juh., kooliõp. hr. J. Mener. 29. Marina põllumeesket. segat. juh., hr. A. Jaks. Kirna-Wirita segat. juh., hr. Karl Koozmann. 31. Sohujuu toori juh., ministeriumi kooliõp. hr. A. Raft. 32. Wõnnu-Kastre Peralla toori juh., hr. A. Tanni. 33. Wätsja segat. juh., hr. A. Wi. u. 34. Maartu-Kalawere segat. juh., hr. Metsander Ketmann.

Tallinna Eesti teatri nurgakiwi panemise puhul.*)

Tõuse põrmust üles kõrge koda,
ehi uhkelt kallist kodumaad —
siin, kus Kalewite kodurada,
elasiwad pojad kangemad,
siin, kus Linda kurwalt kaljurünkal
nuttis järweks leinapisarad . . . ,
kuulsa kangelase kalmukünkal
orjaks saiwad esiwanemad!

Sest siis Eesti wanemate pojad,
nende tütrid waprad, nägusad,
tõpkem tööle, käes on selleks ajad —
Taara tammest wõsud tärkawad . . .
järeltulew kangelaste sugu
seda tänutundel mäletab,
peab esiwanematest lugu,
nimed ajaloose paigutab!

Uhke saagu kunstitempliks maja,
pühaduseks õe ja wennale,
üle Soome lahe kostku kaja
naabril, et ka meie elame . . .
Kõik, kel' Eesti süda tuksub põues,
leidku sellest tarkust haridust,
ühtmeelt sünnitagu Eesti õues,
wennal, wenna wastu armastust! —

Tallinnas 26 septembril 1909. a.

Aleksander Trilljäärw.

Taktilise naise populärsus.

ESSAY.

Mehi wõidetakse ja — mis enam — kõide-
takse puhta ja lihtsa takti abil; ja takt on nõnda
haruldane; terwe maailm kubiseb aina pullidest, kes
nagu portselani ladu keskel ümber trambiwad ja laas-
tamine, mida nemad sünnitawad, on lihtsalt kohutaw!

Paljudel naistel puudub peaaegu täieste see anne,
peaaegu see kõige juurem anne — ennaft teiste ini-
meste seisukorda seada ja olukorda nende filmadega
näha. Kui teil aga ainult see ilus ülesanne oleks,

ehk wõiksite teda kultiwerida — ja teda wõib kultiw-
werida — see on nõnda suur samm populärsuse ja
ühiskondlise wõidu poole ja meie kõik armastame
millegi poolest populärsed olla, see on üks meie wai-
kesteft inimlikkudeft nõrkusteft.

Kui meie aga ainult wõiksite mõnikord enesest
väljaspool sammuda ja ennaft tõepoolest nii näha,

*) Ilmus laulupidunoodis muudetud kujul.

nagu meid teised näewad, misjugune hirmus lõök jaoks meile osaks! Siiski kui meie ennaft ainult kindlaks teha juudaks, et teda nagu mees (ehk olgu nagu naine) wastu wõtta, misjugune suur abi see meile oleks.

On õige palju wastikuid taktita naistetüüpufi ilmas, — ja meeste omaji ka — aga kõige wastikum kõigist neist on mees ehk naine, kes teile kõike wastikuid asju, mis nemad teie üle teie selja taga ütleva on kuulnud, kordawad. Need on juhtumised, kus inimestel, kes teie üle rääkijawad, kõne aine poolest puudus kätte kippus; ehk teie kuulete ainult kibedat, lõikawat kõnet, ilma pehmendawate ümbrikuteta, ja teie südamesse asuwad walu ja piin, ja mõnigi wana sõprus roostetab ja jäätakse kõrwale — ja kõik mõne taktita isiku pärast, kes lõbus olla püüab, kuna loodus teda naljatamise andega mitte kõige wähemalgi määral rikastanud ei ole. Siis see enese ümber lõhkuw pull, kes teie tundmuste portfelaniladus ümber trampis, imestab ja leiab ärewusega aastate jookkul, kudas kõik tema sõbrad teda maha jätawad ja kudas teda karmilt üksinda jäätakse. Ta ei wõi sellest aru saada — ta on liiga taktita, et olukorda kokku wõtta ja ennaft nii näha, nagu ta tõepoolest on, ja ta läheb alla oma haura põhja — hapu ja elust tüdinenu, — ja kõik takti puudufe pärast. Naine, keda kange tahtmine piinab teile ütelda, mida ta teist tõepoolest arwab — ja ilma erandita kõige pahemat arwab, kes enesele reegliks teeb teie kusse ja kõigi teie sõprade üle pilgata; isikuid, kes teile labafelt wastu räägiwad, iga kord, kui teie oma juu lahti teete; kudas teie neid wihkate! Ja kõik takti puudufe pärast.

Mispärast ei wõi inimesed enesele reegliks teha meelepäraliisi asju korrata, mida keegi kellegi sõprade kohta kuuleb? Kui teie ainult oma kõrwad lahti boiate, teie laate imestades leidma, kui palju enam kiitust kui laituft wälja puistatakse.

Kord elas Eestis naine, keda igauks armastas ja jumaldas; näod läkjiwad hiilgama, kui ta jisse astus, — kubu ta aga iganes läks, lahtiste kätega wõeti teda wastu. Ja mispärast?

Peale hoollat uurimist tema taktika üle ta sõprade keskel jai põhjus selgeks. Tema oli omale reegliks teinud kõik oma eluaeg igauhele meelepäraliisi ja meelitawaid sõnu korrata, mida ta nende üle räägitama oli kuulnud, ja alati nimetas ta juhtumisi isikuid, kes neid wäikseid sõnu ütelnud oliwad.

Tõepoolest imestusega pidi waatama, kudas tema mõnda wana purustatud sõprust uuendas, kuna ise aga peaaegu ifeteadmataft ilmaft läbi sammuma näis. Wanad armastused jaiwad uueste ühendatud — kõwaks, kibedaks ja ifünilliseks muutunud südamed jaiwad pehmeks. Tema ilmus, nagu häkiline päikefawalgus õudses udu-, wingu- ja pilwedeilmas. Näod, mis kurwad ja tosfis oliwad, läkjiwad hiilgama, kui ta ligines, ja nukrus andis õnnelikule helgile maad, mis kaua pärast seda kestis, kui ta juba lahkunud oli. Tema tajandas seal, kus teised lõhkujwad; ta jättis enese järele toa täie inimesi, kes nagu hästiföödetud kasfid nurufiwad.

Kõik see oli ka aga wäga lihtne! Hea mälestus, wõib olla wäike liialdus, — õrn rõhk taktillifelt õige koha peale pandud, — ja piiramata populärjus oli tema oja saagis. Kuna aga iganes tema nime nimefati, tõufiwad naifed ja mehed üles ning hüüdfiwad talle õnnistust järele. Oli asjata tema nõiduwufe wastu wõidelda. Lahke ja armastawa südame magnetismus pühkis kõik eest ära.

Katfu tema eesmärgi järele käia; korda meeldiwaid asju ja unusta halbu. Ulata wäljaaitaw käfi nende poole, kes maas on, ära suru neid rohkem mudasfe ja — teie populärjus saab kaswama ja ei närtfi iialgi.

Üle kõige olge taktillifed!

E. W.

Kellele?

Detlev von Liliencron'i järele.

*Sina, keda ma ei tunne,
Kui ma sind teaks!
Kes sina põrmus lamad, meelegeites, meelegeitumult,
Kellele wäiklased inimesed ja wariserid
Kõrgilt selga pööravad,*

*Sest et sa oma juukseid teisiti kannad kui nemad,
Sest et sa oma kingapaelu teisiti seod kui nemad
Sest et sa teisiti mõtled kui nemad.
Keda nad nälgida lasewad, wihastades,
Et sul palawam tung rinnus, kui neil,
Et sa igapäewsuse rööbastest kõrwale kaldudes*

Tundmata radadel sammud.
 Keda nad narriks peavad,
 Sest et sa kopikat sõrmede wahel ei keera kui
 nemad,
 Sest et sa rehkendada ei suuda kui nemad.
 Keda nad hulluks peavad,
 Sest et sa laiale laotatud kätega
 Wajuwale walguse-hallikale järele waatad
 Ja järele waadates hüüad:
 Ka mulle, ka minule päikest!
 Sina, keda ma ei tunne,
 Kellest ma aga tean, et sa luuletaja oled,
 Et sinu walud pahemad,
 Sinu rõemud suuremad on,
 Kui sinu naaber seda tunneb, aimab, —
 Kui ma sind teaks!
 Teoks muutuks sinu kirgline heitlemine,
 Kui sa mitte kui koer ahelas ei oleks,
 Kui sa mitte päew-päewalt, tund-tunnilt
 Leiwapalukese eest wõitlema ei peaks.
 See on sind loiuks, wiletsaks teinud,
 See on sind põrmu paiskanud.
 Sina, keda ma ei tunne,
 Kui ma sind teaks!
 Tule mu rinnale, ära muretse enam!
 Kondise, maraskil käega
 Rühman ma tööd
 Hommikust õhtuni,
 Kuid niipalju on mul,
 Et meile mõlemile jatkub,
 Et sa rahwa sekka wõiksid astuda,
 Kus su koht,

Et sa igal ajal
 Laua kaetud leiad,
 Ahi sull' mõnusat soojust õhkub,
 Kui sa koju tuled minu rõemsasse töökotta.
 Aegapidi tõstad sa oma palet,
 Oma õla wastu surun su pead
 Ja silun su karedaid jukseid
 Ja sosistan:
 Waata, maailm pole mitte halb,
 Inimesed on paremad, kui sa arwad:
 Nad ei saanud sinust aru ja naersiwad,
 Sa ei saanud neist aru ja kandsid wiha.
 Näüd aga, kus sina waba,
 Kus sa särawail silmil kuld-seemet külwad oma
 rahwa rüppe,
 Ja pilwede peal, pilwede all sammud
 Nagu wõitja, wõidust wõiduni:
 Wiskawad nad kõik, kõik hõisates oma küba-
 rad õhku,
 Kuhu sa aga üal ilmud,
 Koguwad rüsinal suitsewate telgedega wankri
 ümber,
 Mis sind taewast maha sõidutab,
 ja rahwa murrust mustawatelt akendelt ja
 katustelt
 Lehwiwad ja woogawad rätikud sulle wastu:
 Tere tulemast, tere tulemast!
 Sina, keda ma ei tunne,
 Kui ma sind teaks!
 Tule mu rinnale,
 Ära muretse enam!

Bernhard Weber.

Ü l e w a a d e.

Parisist. Wiimasel ajal hakatakse siin kaunis energialiselt klaterite wastu wõitlema. Politsei on aga liig terane selle wana turja häwitamises, mis ipeäraniis Prantsuse ja Italia teatrites sügawale on juurdunud ja wõtawad pahatõhti klaterite pähe ta ilmajülitaid isikuid, kes käsi juhtuwad plakatutama wõi wõitstama, kinni. Meid, keda klatuses süüdistatakse, ei aeta mitte üksi teatritest, waid ta Pariisist wälja.

Londonist. Nende päewade sees suri siin noortele tuntud kirjanik William Stabler ära. Tema oli wäga agar tööle, sest alle 150 suurema romani on ta kirjutanud.

Berlinist. Uuemas „Neue Fr. Presse's“ awaldas Max Nordau oma mälestuse Björnsoniga esimese tuttawaks saamise üle. See oli 1882—84. aastates, kus Björnson wäljamaal mitte wäga kuulus ei olnud. Sõprade ja tuttawate seas oliwad paljud Skandinawia kirjanikud ja kunstnikud. Björnsoni huwitaswad tol ajal — poliitika, etnograafia ja ta poliitika majandusteadus, mis käll tema nõrgemaks küljeks oliwad.

Nõige rõhlem huwitas teda aga sugueluline moral. Oma liinistretes waabetes püüdis ta oma tuttawatele ja sõpradele selgetes teha, et meesterahwas abieluusse astudes niisama puhas peab olema, kui naiserahwassti ja wastu waidluse peale, et meesterahwasste puhtusel mitte seda bioloogilist tähendust ei ole, mis naiserahwasste puhtusel, jäi tema itkagi oma arwamisele truult. Peale selle mäletab veel Nordau, kes temale wastu-waidlejate killas wiibis, et ta Björnsonile sõna delegoniat seletama on pibanud. Nende waidluse otsetõhje järelbusest ilmusksti tema „Kinnas“. Peale selle pani Björnson nende waidluse mälestuseks näibendis ette tulema arsti nimeks Nordau ja alles Nordau palwete peale muutis ta seda Norda-niks. — Teisest näibendist „Alle meie jüu“ jutustab Nordau: Björnsoni huwitaswad wäga pealemõjumised, hysteria, nõrk tahtejõud ja teised hingeteadlised awaldused, mis temale pea arusaamatad näitawad olema. Nordau pidi teda selleaoliste kirjatõdega tutwustama. Jällegi awaldas see Björnsoni peale

larnast mõju, et midagi kajana draamas ilmus. Kava on ta jalkateelse tõlke jaoks pealkirja otsinud — hganiteelse sõna „asone“ asemel ei ole temale pealkirjad — „Über das Können“, „Über das Vermögen“, „Über das Kraft“ jne. meeldinud.

Helsingi. Sõnate Soome „Rahvateatri“ kowadise hooaja kohta. Helsingi rahvateatri kowadise hooajas olivad kolm näidendit mis rohkem filmapaissivad, mis muudugi teatrijuhtide solidsest tegevusest märku annab. Esimeseks nimetatudime Jalmari Lahdensuoni juhatusel õpitud Arno Holzin'i „Sotsiaalariistotradid“. Muudugi läks selle humorist selle tõttu palju kaduma, et rahwas siju nii ei osanud hinnata, nagu waja oleks olnud. Näidend jäi paljudele mõeramatks, kui mõnedki omad, raskemini-teeditawad tööd, Wiist ei osanud ka näitlejad seal nii oma osadesse tungida. Kui waja ja see aitas mõerandamisel oma jagu kaaja ja ainsam ilusam tükupus oli küll hr. Gero Kilben Amerika anarhisti ojas. See oli teraw humoristiline kuju. Tema oli oma osasse hästi osanud tungida.

Palju paremini, kui see Satja komödia, ldi ennast Arvid Järnefelti „Tiitus“ läbi. See on 5-waatusline näitemäng, mis kirjanik ennem „Orjan“ opi eli Tiitus“ nime all ilma jaatis ja mida ta pärast ümber töötas ning täendas — aga ebas, sest selle näidendiga, kui ta hr. Arvid Järnefelbiga tutwustajame oma lugejad juba ennem, ainult niipalju tähendafime juurde, et jelles näidendis õige iluajid draamakisi kohtasid on, mis sügawmagusaid muljenidisi jätawad, isekranis tuntuw on see kolmandamas waatuses. Teised kohad ja terwe neljas waatus oma amfiteatrilisusega esitab rohkem ajaloolist panoramat, kui näitemängu.

Näitemängu juhatus oli hr. Adolf Lindfors'i käes, kes sellega ka õige hästi hakkama oli saanud. Tiituse oja oli noore näitleja hr. Urho Somerjalmi kätte ufaldatud, kes jeda ka meisterlikult näitles. Ta oli roomlane ja imparator, nagu meie ajaloo kaudu neid tunnime ja hr. Somerjalmist wõib weel paljugi õndata, kuigi Tiitus-Hamlet weel kõige õwem pähkel hammustada ei ole. Berenite, Tiitust armastaja oja oli noore neiu Päiwo Horsma kätte antud. Noore näitlejanna tõi oma oja wäga hästi ette, tema hääl, plastika ja koi mu lastimed head tooli aimata.

Edasi toodi Linnankoski „Sgawene wõitlus“, mille juhatus Jda Walbergi käes oli, ette. Et tähendatud näitemäng juba hr. Leotse kirjastusel Gestri keeles olemas on, siis ei peata ma pikemalt tema siju juures (Tiitus ilmus juulikuul algul). Mõnes kohas, kus wahest taktistusi oli, oli Jda Walberg ilusaid muljenidibandwad scenefid luua suutnud. Ogu nii palju weel juurde lisatud, et ofjad ja kokkumäng osalistest poolst haruldajelt hästi kätte olivad õpitud. Jda Walbergi Lugi-feri wõib aga nurjalainuks tembelbada, ta tegi oma ofast küll midagi muud, kui jeda, mis Linankoski oli kujutanud. Hr. Teub o Puro Kain ja neiu Aili Rosvalli. Waba olivad palju paremad ja meeldistwad ofalt hästi. Üleüldse oli aga ettetandes liialdui tunda ja näja.

Neljandamats toodets oli Björnsoni uuem huwitaw näitemäng „Kui noor wiin õitseb“ (täärib). Selles on paljugi ilusad, elawat humori, isekranis on wiimase waatuses fatyra süttaw. Meesojalistest peaosaj oli hr. Adolf Lindfors'i käes, kes sellega wäga hästi hakkama jäi — häälemõju oli hea, niijama ka miimika. Naisterahwastest olivad proua Pirsii Suonio, proua Arvi, proua Helmi Lindelöf ja neiid Aili Rosvalli ja Päiviö Horsma meeldiwad.

Edasi tuli weel Cino Leino mäng „Alibiades“ etendusele. See on kaunis ilus hriifitaline drama, mille mõju head dekoratsioonid tõstiwad, kuid ettetanne ei olnud kõigete hea. Paremad olivad selles wäljaastes wahest hrab Axel Ahlberg ja Jda Walberg.

Wiimaseks uueks kowadise hooaja wõbeds oli weel Daani kirjanikkude Stell Nye ja August Enni laulumäng „Bellman“.

Soome kuufirja „Aika“ järele lähidalt totkumõetud.

Peterburis. Linnawolikogu otsustas kunstnik Walakrewi mälestuse alalhoidmiselks pealinna konserwatoriumi juurde temanimelisk abiraha ajutada.

— Siin ajutati „Intimteatri kunstijelts“. Gestseijusesse

waliti: A. B. Sonow, kunstnik Sapunow, Jewreinow ja Kommissarjehewski. Tänamu sügisel tahetaks etendustega algusti teha.

Warsawatist. Walwus ajakirjanikkude järele on Poolamaal tarwitusele mõetud. Poola tuberneribele on isekraline ringkiri saadetud, kus neile ette kirjutatakse ajakirjanduse ja ajakirjanikkude ühifus, mida ajutaba kawatsetakse, tähele panna. Tuberneribele seletatakse ringkirjas, et poliisei departemangu poolst saadud teadete järele, nimeetatud ajakirjanikkude ühifus terwe maa oppositsionliste jõudude ühendus olla, kes enesele ülesandets teeb, walitsuse waziu wõibelda.

Mitast. Seltulewa Väti laulupidu kohta ei ole rahwal huwitust, nagu „Dsint. Wehstn.“ teatab. Huwitusetus ei ole ülli mitte radikalide seas, waid ta liht külarahwas tunda. Rahwas leiab, et niidne aeg üleüldse rõemsa pidu kohane ei ole. „Rahjustuste“ aeg oma kolebustega pole weel unustatud, lootused on luhkas — ei ole mingit põhjust laulda, pidu pidada ega rõemus olla.

— **Teine Baltima a ajakirjanikkude kongress** awati Riias 26. mail õishigiti muusikatooli ruumides. Dawõtjaid oli wähepoole ilmunud, umbes 40 (nende seas 7 esklast). Kõigepealt, kui juhatus ja protokollkirjutajad walitud, õfustatakse, et kongressi asjaajamise keeleks kõi neli kohalikkude keelt wõiwad olla, nõnda, et igailks oma mõtteid emakeeles wõib awaldada, neile aga, kes jellest aru ei saa, tõlgitakse awaldatud mõrtes ümber. Mõõdalainud aastafimeisel kongressil walitud toimekonna esimees Witwiski annab toimekonna töõst pikemalt aru — ajakirjanikkude ühifuse põhjustkiri on toimekonna poolst wäljatõõtatud, teije kongressi pidamise luba soetatud ja sifemiste korralduste juures tõõtatud. Ühise neljateelse ajalehe wäljaandmisega pole weel hakatama saadud. Kongress on toimekonna tegewusega rahul ja awaldab temale tänu. — Põewaterra juurde ülemines mõetaks kolmumaal elawate rahwuste üksteisele ligindamise küsimus kõne alla. Selle üle peab pikema kõne „Rigasche Rundschau“ (endine „Revalische Zeitung“) toimetuseleige Dr. Siemann. Kõneleja arwab, et kolmumaal rahwused küll üksteisele, isekranis siis ligineda wõiwad, kui wastatule iga rahwuse kulturat austatakse. Weel pidaks pikema kõne A. Berg selle üle ja tähendas, et meie kolmumaal olla rahwuste ligindamine isekranis jellepärast wäga raske, et siin palju aristokratilist rahwust on. Rahwuslus peab ennem ennast demokratiferima ja wast siis wõiks rahwuste ligindamijest juttu tegema hakata. — Käbirääkimiste järele arwataks tarwilikuts järgmisk refo-lutioniõid waziu wõtta: teine Baltima a ajakirjanikkude kongress kordas juba esimeisel kongressil awaldatud soowijid rahwaste wastastikuse liginemise kohta. Wahenditets, mis jeda liginemist edenbada wõiwad, tuleb arwata — a) ajakirjandust, kui see teiste rahwuste kultura kohta oma lugejatele ainult õigeid teateid toob ja üleüldse sellele kaaja tunneb; b) teadmimine ükfitute rahwuste juures, et teijed nende kulturat aõwardama ei hakta, selle teadmisega tõttu kaotab ka wõtilus wõimtu pärast oma kahjuliku terawuse; c) aas wõtiluswiis ajakirjanduses, mis ka kohalikkude ühifus korralbada aitaks. Kongressi kujukub kõi Baltima a ajakirjanikkude üles ühes meeles selle ühinemise heats töõ tegema.

Järgmisk päewal algas koosolek Balti ajakirjanikkude wastastikute abiandmisega jelski põhjustkirja ettelugemisega. Seltsi eesmärgiks oleks oma liikmete hariduslike ja majanduslike seijutorra parandamine ja tõfimine. Seltsi teijuhatus asuks Riias, kuna teistesje linnadesse, kus jeltkil wähemalt kümme liiget on, harufeltsid awada wõiks. Mõnebe wäikeste muudatusstega wõbetaks põhjustkiri waziu ja antakse büroole woli põhjustkirja regifrerimiseks sammusid asuda. — Balti ajakirjanduse seijutorra üle annab A. Schmidt aru. Kongressi büroo poolst saadetud teadetekorjamisets isekralised lehed wälja. Nende peale pole parempoolsed lehed mingit wastust saatnud. Gestti ajakirjandusel äärmisk parempoolset lehte ei ole, (kui jelleks mitte „Ust ja Elu“, ega „Ristrahwa pühapäewa lehtsid“ ei peeta), Satja ajakirjandusel puubub pahempoolne leht. — Ajakirjanikkude majanduslijest seijutorrafi annab Hofe seletust. Kõige rohkem palta saawad Satja lehtede toimetuse-liimed, 200—300 rbl. kuus, millega rahulolbawalt ära wõib elada. Wene lehtede juures on teijmine pall 100 rbl.

Salme Peetson

Jündis Narwas, Kreeholmis 1885. a. 16. aprillil. Näitus „Wõitlejas“ 1905. aastal asjaarmastajana üles. „Estonia“ näitejeltskonnas minewajest aastast alates.

kuus, kuid siis on neil toimetuseksilmel oma kõrwalteenistust. jeb. Palju parem on aga juba Läti ja Eesti ajakirjanikkude järg. Paremad jõud saavad seal 80—100 rbl. kuus, ilma mingi kõrwalteenistusteta ja sedagi on nad alles wiimaste aastate sees saama hakanud. Kõige selle juures on aga ajakirjaniku amet väga raste ja turnaw, isearanis Läti ja Eesti ajalehete juures, kus vähem walmis materjali wäljast sisse tuleb. Arwustiti teated on näidanud, et Läti ajakirjanitub läbiiseqi ainult 32 aastat wanaks elawad ja selles on nende rõhutub seisukorh süübi. Mlum arwab, et kõigesuuremats ajakirjanitu waenlajeks käärutööd tuleb pidada. Kongress tunnistab ajakirjanikkude majanduslise seisukorra parandamifets järgmises määruses soowitawatets; et sõnumijaatjatele peale reamaksu ka weel kindlat palka saaks makstrib. Toimetuseksilmetele tuleb puhtast kasust oja anda. Ajakirjanikkude jaots tööbüroo awada. — Pealeõunajel koosolekul harutatakse Peterburi telegraafiagenturi hoolitust ja kaebataste selle sibilittuise üle. Arwataste, et tulewikus küsimus tuleb, kudäs Baltimaale uut telegraafiagenturi asutada wõiks. — Järgmist kongressi osjastati tulewal aastal Tallinnas eht Tartus ära pidada ja healetataste uue kongressi eeltööde tarwis komisjon — esimehets Witwifki, liikmeteks — J. Lõnissõn ja A. Saakson (estlaseb), Berg ja Koje (lätlaseb), Schmidti ja Schiemann (satslaseb) ja Inosemtjew ning Tsheshihin (wenelaseb).

Tartust. Eesti rahwa muuseumi asjus teatab „Postimees“, et kunstnik A. Urits, üliõpilane P. Särg, kunstnik Puusaag, gümnaasist D. Liim ja üliõpilane Parit Larwastu, Urwaste, Manepi ja Wolga-Saani kihelkondadesse wanawara forjama läinud on.

Wärnu. „Endla“ teatri nurgatüwi panemine oli 23. mail. Digeusu kombe järele toimetats nurgatüwi panemist ülempreester M. Suigujaar, kes oma kõnes laulu, mängu ja teatri tähtsusest, kui haridust tõstwatest abinõudest rääkis. Pilemalt peatas ta selle juures, kudäs „Endla“ 32. aasta jooksul neid kunstifid ebendanud. Lutheri usu kombe järele palus maja ehitamifets ja seltsi tegewusest pastor Hasfelbladt Jumala käest õnnistust. Ehasi kõneles „Wanemuise“ teatri direktor K. Wenning „Teatri tähtsusest“. Teatrit ei tohitwat mitte rahateenimise abinõuks tarwitada, nagu seda ennem on tehtud. Teater olla kunst, mis meie hingelifest olemifest ja tarwidusest wälja olla kaswanud, et kulturat ja kunsti tõsta. Meie teatrikunst olla alles algamisel ja püüda sinna järeltuta, kuhu teised haritud rahwad juba jõudnud olla. „Wanemuise“ ielts olla oma teatrimaja ehitamifega algust teinud, kuna nüüd see wool ka Walga ja Narwa taubdu Wärnu alla jõudnud. „Endla“ pidawat nüüd seal peale algama, mida „Wanemuine“ lõpetanud olla. Meie rahwas ei tahta mitte teatri ega kunstifodadega uhkustada, waid seda nõuda meie etutarwidus. „Endla“ seltsi esimees A. Klein luges lühikesse „Endla“ ajaloo ette, mida nurgatüwi tahtifetsesse pandatje. Dr. G. Lumma rääkis Wene keeles teatrimaja tarwidusest ja soowis, et seltskond seda toetats. Dinnapea abi von Rambade kõneles Satsa keeles ühendusest, kudäs see linnad üles ehitab ja mäed paigast kangutab ja soowis, et selts ka ühel meel iõttats ja haridust tõsta aitats. Kui hr. Raam weel teatrimaja tulust lühidalt rääkinud on, loeb „Endla“ esimees teiste seltside, ajalehete ja üstfite ifitute õnnesoowitirjad ja -telegrammid ette, mida õige rohkel arwul jaabetud oli. Ka meie linnapea Brodmann oli Peterburist, kus ta riigibuuma saadikuna wiibib, jatsakeelse õnnesoowitelegrammi saatnud, kus ta soowib, et seltsifit eratondline waim kaotks. Lauldi weel — „Mu isamaa, mu õnn ja rõem“ ja siis lõpetati pidulikt nurgatüwi panemine. Jhusa ilma tõttu oli rahwast õige rohkel arwul pidule ilmunud, õige rohkestes oli ka meie linna Satsa ja Wene jeltskonna kõrgemaid ifituid näha.

„Tallinna Teat.“

Waidast. Pühapäewal, 23. mail oli Waidas pidu, mis siete küll püha ennem olema pidi aga Dru koolilõpetaja hr. Talbadi süü tõttu oli see pidamata jäänud ja wististe sellepärast oligi järgmifel pihhal wähe rahwast pidule ilmunud.

Pidu eestkawas olivad Waida koolilõpetaja hr. Maasikmäe kõne, „Energia“ siis luges hr. Keugari referat, „Mmabe isa laste“ üle. Mõlemaid ei wõi just korda läinutks pidada, sest esimesel kuulbus weidi lugija tooni ja teifes — argtus ning lig tajane oma ette lugemine. Weidi paremad olivad hr. Maasikmäe ja Talbadi ilulugemifed, isearanis meeldiw oli wiimajele etteõõud satyra pastori kahesugusest mõdest, kuit tema naljalaulud oleks küll parem wälja jädada wõinud. Dille-tantidigrupe poolt toodi R. Blaumanni „Wargad“ ette. Kui selle peale waadata, et õjalised esimest korda nättelawal olivad, siis eht wõiks waewalt ettekandega rahule jädada, kuit jagadane ettefiteja tasiifit piltudega abipalumine, oli enam, kui wõerastaw. Hr. Saueaugu „Kolm pilti langenud inimese elust“ ei läinud (teine ja kolmas pilt) mitte niifuguse muljendiga läbi, nagu ta minema pidanud oleks. Ka oli ta pose enesele selg rahwa poole wõtnud, mis igatahes lubamata on.

Suffix.

Tallinnast. Kaugel tulla lise b. Krimmist, Eupatoriaf sõidab terve salt fuguwendt laulupidule. Niisamuti tulivad juba Amerikast mõned fuguwendnad siia.

— Kirjanik Awit on Helsingi ülikoolis keeleteaduse lõpu-eksami cand. phil. diplomiga ära teinud.

— Kunstnik Bromet on narkwihaigeks jäänud.

— Alekssis Kreuzwald, lauluja Kreuzwaldi ainus poeg on 29. mail 65. a. wanaduses ära surnud.

Sport.

Amerikaft. Eesti tähtsamat jõumeest hr. Lurichit on Amerika ettevõtjad maadlema kutsunud ja 6000 rbl. kuus pakutunud. Hiljuti võitis Lurich Kopenhagenis võidumaadle-mistel esimene auhinna, mis talle peaaegu elu olets maksnud. Vastajeks oli tal seal indulane, kes äritatub oletus Lurichi kallale tormas ja teda raudjete sõrmedega kätkestama hakkas. Ka sel korral peastis Lurichit ta imetspanemisevääriline välebus.

Inglismaalt. Üleilmiline ujuja Tiesweldt (eeslane Tallinnast) jäi, nagu ajalehed teatavad kuulsa Inglise ujujaga u'udes võitjaks. Tiesweldtile kingiti selle eest brilliantidega risti. Inglismaalt lähed Tiesweldt Kroomi ja sealt Saksamaale.

Londonist. Juba teist korda on Lennumasin üle La Manche merekiiruse lendanud, ja ka see kord sai see au Meriotti monoplanile osaks. 21 mail (uue kalendri järel) kell 3 27 min. tõusis Jack Vesleys Prantsuse rannalt õhku ja lastis enese kell 4.18 min. Doverist natute põhjapool Saint-Marganty alewi lähedal maha.

See lennamine olewat Meriotti omast sellepoolet isära-litum, et õhusõitja õige kõrgel, peiguti 600-700 meetri kõr-gusel lendas. Kõrgemale ei ole Meriotti monoplaniga siia-maani veel keegi tõusnud. Vesleys teatanud, et tal selles kõrguses kõige hõlpsam lennata on — seal olewat õhuvoolud vaikemad ja waatepilt lennusihi valimiseks avaram. Mõnuse määranud ta oma sihti, nagu Meriotti, selle wolutee järele, mis teda jaataw miinilaen „Escopette“ järele järnud, kuid peagi kihutanud ta laewast mööda, lendanud hea õnne peale.

Inglise ranna läheduses sattunud Vesleys ühe udutihi fiske, kuft ta argajalt, kui tuul uduksituks mõnest kohast lähti kõristanud, kord laenetawat merd, kord kitsast kaldapiiret sil-manud Vesleys hakanud alla lastma, lootes, et ettemääratud kohale maha tuleb. Etsikombel pidanud ta aga majaks, mille juurde ta maha pidi tulema, ühte hoopis teist, linnast eemal seiswat hoonet ning libisenud pehmelt selle lähedal ühe wilja-wälja peale maha, kuhu ta ka istuma jäänud.

Sealt oisunud sõbrad, kes wahel ajal „Escopettega“ ta kohale oliwad jõudnud, ta üles. Et määratud wõiduhinda kätte saada, peab Vesleys Inglise rannalt jälle tagasi Prant-suse rannale lendama, mida ta ka lähematel päewadel ta-hab teha.

Saksamaalt. Kuulus Klaverimängija Josef Hofmann olewat praegu, nagu wäljamaa ajalehed teatavad, kõigesuurema hoolega lennumasina juhtimist õppimas.

Moskwaft. Uberg hakkab õhusõitjaks. Nagu „Uro Rossit“ Moskwaft teatab, tahab Uberg jõumehe-au õhusõitja-loorberide wastu imber wahetada. Nii pea kui Peterburis wõidumaadlemised lõppenud, sõidab Uberg Pariisi õhumasinat ostma. Moskwa leht kirjab sellele teatele juurde: „Uberg ei ole kui tehnikus mitte tehnik mees, sellepärast wõib loota, et ta õhusõitjana mitte wiimajel paigal ei saa olema. Tähele panna tuleb, et ka Saitin peale õrnetut maadlemist Spuhliga tsirkuse pöranbaga jumalaga tahab jätta ja õhu-sõidumeheks hakkab. Nii wõikswad taks leppimata wastast wiimati veel õhuruumis kokku puutuda.“

— Lurichi wõit. Mõni aeg tagasi wistkas jõumees Kornatski Lurichi Moskwas maha. Seba kaotust seletati sel-lega, et Lurich, kes oma wastast ei tundnud, liiga hooletult maadlenud. Selle peale nõudis Lurich tasuwõitlust, millest aga Kornatski hull aega kõrwale pöitles. Wiimaks pidi Kornatski häbi pärast siiski Lurichi nõubmise wastu wõtma. Lurich pani omalt poolt 1.000 rubla wälja, kuna Kornatskil midagi kaotada ei olnud.

Mõnast wõitlus talle tugewa jõuilmastaja wahel. Nüüd nägi Lurich, et Kornatski tõeste osaw ja tugew wastane oli. Maadlemine, mis seeford umbes 1½ tundi kestis, jäi wiigi peale.

Nüüd, üsna hiljuti oli mõlema tangelase wahel lõpuliik wõitlus määramata aja peale. Üks nendest pidi lan-gema — kas Lurich ehk Kornatski. Selle kohta kirjutab „Vrpo Poccin“ järgnift: See oli enam kui otustaw wõitlus: 1.000 rubla, atletiau ja Lurichi kuldböö seisawad kaalu peal. Tähepnanemata, kiirelt wilsatatawad esimejed mõtted. Lurichi nerwiiklus puutus paljudele filma, siiski wõitis ta aga kohe

Neiu Hilda Salm, kes tänawu Eesti teatrist „Estoniast“ lahkub.

rahwa poolehoidmise. Jseäransis rahulikut ja iseteadwalt maadles Kornatski: eelmised wõidud oliwad tema seisuforda kindlustanud. Lurichi maadlemises tuleb nüüd uut joont tähele panna: ettewaatus. Nähtawaste jõudis Lurich otufese, et niifugusest wastajest nagu Kornatski mitte üksi tehnikaga wõitu ei saa. Pooltundi lähed ägebas wõitluses mööda. Korraga lööb Kornatski jalaga Lurichile näkku.

— Rogemata . . . hüüab ta.
— Wõib olla ehk ta Rogemata . . . aga walus on siiski . . . tähendab Lurich.

Õpp tuli kiiremalt kui keegi jeba oodata teadis. Umbes 1. t. 40 m. pärast tarritab Kornatski bra-rule't, Lurich libi-fes walgutiirufel alt wälja ja filmapilgul on Kornatski juba teppihi peal selili maas. See kõik tuli nõnda ootamata, et rahwas esimehel filmapilgul nagu kwiistanult liikumata! paigale jäi. Ja alles siis läks kiiduawalbuiste torm lahti.

Kiiaft. Lennukatsed Kiias. Broowimine ja katseigemine Kiias olewa Wirgiti lennumasina on näita-nud, et lennuriist tugew on, sellepärast wõiwad lendamises warsti peale hakata. Ka lennumees Orla Urnhen, Kopen-hagenist, kes Kiiga õhusõitjaks tellitud, on kohale jõudnud ja kümnefonna wälkset katset toime pannud ja leidnud, et lennu-riista motor hästi töötab. Lendamisest tulewad lähematel päewadel.

Kiibawift. Peale Kiia tuleb nüüd teade, et seal juuni-tuu testpaigas õhusõidub toimepanhatse. Sealsel Kurhausi

walitusel olewat juba tellegi õppinud õhusõitjaga lepingu tegemine küsil.

Jõustik Wana ei ole Eesti jõustiku ajalugu veel mitte, **Eestis**. wasti paarkümne aastat, aga selle paarkümne aasta jooksul on tema kauris tubliste edenemise ja nimelt — raste jõusit, Prantsuse maadlemine ja raskuste tõstmise. Teiste kultuurarahwastega võrreldes, on Eesti rahwas wäitepele kogu peale waatamata õige tublistid esimele ja teise klassi jõumehi, maadlejaid wälja saanud (Lurich, Uberg, Hackenschmidt), kes õit omale oma osawuse tõttu kauni waranduse on loagnud, igatahes ausamal teel, kui mõni teine tobanlane kapitalist tobumaal. Nad on üleilmilist kuulsust omandanud ja palju üleilmilisi rekordisid, tõstmise, kui ka maadlemise teel löönud, suuremaid, kui ei keegi muu, peale nende senini.

Teise ja kolmanda klassi jõumehi on meil üle paari tofina, nendest oleks wähest nimetada — Waber, Poier, Liim, Wiedemann, Pabut, Kanastik, Wain, Kalla, Häsberg, Wilter, Lepnit, Alit, Neelus (lasti Jaapani sõjas furnuts), Grosz, Paapion, Libo, Kentel, Jago, Simpmann, Trey (hambatan-gelane), Andree, Masin (warjunimi Mayer), Erlich, Böbing, wennaafed Järmed, Wounb, Ungemann, Palm, Thomson ja paljud teised. Ühe sõnaga — Eestis on jõustik küllalt edenemine, nimelt raste jõusit, kuna aga kerge jõustitus praegu midagi ära pole tehitud. Põhjust tuleb sellest osthida, et meil kerge jõustitus eestwõitjad olnud ei ole ja nii on see siis wiimase plaani peale jäänud. — Mõõdalainud aastal wõitis pealinna spordi feldt „W o i m u l a“ oma esimehe ja asutaja agaralt eestwõitel kindlaste ette ka kerge jõustitus edastatada, aga sellest eespool pikemalt. Peatame niiskid raste wõitluse juures, kuigi spordi tähtsust palju kõrgemaks peame, kui atletikat.

Esimene, kes Eestis rastele wõitlusele põhja pani, oli hr. Wössberg, kes Tallinnas jalkkonna noori mehi tõlku kogus ja nendega raskuste tõstmises tagajärgedega harjutusi algas, kui Wössberg jõustiku oma elukutses walis, siis hakkas hr. Andruskewitsch tema aset, kui juhataja täitma. (Andruskewitsch oli rahwuse poolest poolata, mitte wenelane, nagu mõned efitkomeid arwawad) ja ta tegi raugemataalt tööd. Siin saimad algusõpetust Lurich, Uberg ja Hackenschmidt. Kõige rohkem on Tallinn kuulsamaid jõumehi wälja saanud, isegi kats neibu, jõukangelast — Soost (warjunimega Belling) ja Loorberg (warjunimega Voors). Esimene läts mehele ja jättis sellega ka jõustiku kõrwale, kuna aga teine ühes hr. Andruskewitschiga ühest linnast Wene- kui wäljamaal teise rändab ja loorberisid löötab. Narwas on rasket jõustiku hr. Neelus kõige rohkem etendanud. Ta oli kauemat aega Karstufeseltsi „Wõitleja“ jõustiku osatonna juhataja. Kui Neelus sõjawäljale kutsuti, kus ta ka langet, siis hakkas hr. Grosz juhatajaks, kuid enam mitte „Wõitleja“ osatonna, waid pealinna Wene jõustikujelti haruna. Et aga hr. Grosz pealinna elama astus, siis suitus Narwas asi täieste. Pealinnas on jõustiku põllul kõige rohkem hr. Wiedemann waguftid aianud ja tema eestwõitel kutsuti ka „Kalew“ ja „Wõimula“ elule. Omal ajal oli „Kalew“ üle Wenemaa üks kõige luguveetawamatest feldsdest. „Kalewi“ liitmed wõiswad kõigist wõitlustest osa ja wõitubeta ei jäänud nemad kunagi. Mewenemaalistest wõitlustest, mis Wene jõustiku feldt Lord aastast toime paneb, wõiswad kalewlasted alati osa ja oliwad isekranis maadlemises esimehe paiga peal. Kõit see wõis ainult selle läbi süubida, et feldsil osaw ja asjatundja maadluse juht oli, ennastisalgawalt töötas, õpetust tasuta andis. Kui „Kalew“ lord seisuforda sattus, et ta omal enam ruumifid vihad ei wõinud, siis kogus Wiedemann mõned jõustiku sõbrad tõlku ja asutas uue jõustiku feldsi „Wõimula“, kes praegu kerge, kui ka raste jõustiku harjutamises töötab. Peale Wiedemanni on ka Simpmann pealinna jõustiku asja tubliste edenemine. Praegu on ta Besnois olewaspolitehnikumis maadlemise ja raskuste tõstmise juhataja. Siias töötab jõustiku felds „Uberg“, aga lubas ta töötada, kes pole mul mitte kindlaste teada. Larius on nelid jõustiku- ja sportiebendajat feldsi olemas, mis kõrwalt wadadates õige töötad näiwad olewat. Tartu feldsil on — „Laara“ jalgrattasõidu-sport, „Lurich“ ja „Uberg“ (rasejõustik) ja „Kalewala“ (üleilbine sport) Saapsalus on spordiselt „Estonia“

Tallinnas „Kalew“ ja „Wambola“ (wiimane pole küll oma tegewust millalgi awaldanud, ega jaagi ennem awaldama, kui ta omale teise korteri leiab, sest paljud ütlewad, et nad ennem feldsi ligi ei lähe, kui ta omale parema kuulsusega majas korterit ei wõta). On veel mujalgi Eestimaal jõustikujeltisid, niisama on ka mitmete feldside juures olewad osatonnad. Kõige tegewam on Tallinna — ja wõib olla feldsdest üleilbse — „Kalew“. Ta on wähemalt spordi õigesti otstarbest aru saama hakanud, etendab spordisõitust, uisujooksimist raubadel, korraldab Soome-Mootsi mängusid, muru-õõnise ja jalapalli mängu jne, korraldab kõite, mis keha karastuse kohta täid. Nad on Soome hõimudest eestuju wõtma hakanud, sest soomlastel ei pane selle peale rõhku, et nende ridabest üleilmilised rüselejad wõi mõned muud tõusestwad, waid uendel on oma noorte kehakarastus ja rahwa hea terwiseline seisuford liutkirja, kui siis nende seast mõni reformimees, efiujaja, esimaadleja, esiwõidujooksja wõi mõni muu wälja areneb, siis on see nõhtus üfist, erakorraline. Meil on aga seni just selle peale rõhku pandud, et rekordimehiks saada, ja see on üleilbdielt seifutohald wõttes, suurem efsisamm olnud, mida aegjaste parandama peame. T. W.—n.

Tallinnast. Praegu kawatsetakse Tallinnas uut spordiseldsi „Sport“ elulekutuda. Mutajateks on meie nooremad spordiarmaastajad. Uue asutatama feldsi älesanne on igafugust sporti terwise ja kehahitute parandamiseks edenada. Feldsil on kinnitusele saadetud põhjuskirja järele luba oma eesmärgi fätteasumiseks spordi turjuseid, wõiflusi auhindade peale ja ilma, wäljajõutusi, jalutusfäitust, awalikka löbustusi ja õhuuid toime panna. Niisamuti on tal raamatute ja ajafirja wäljaandmise luba.

— Neljapäewaõhtul, minewal nädalal, oli Ulemiste mäel, Walge majaka juures Tallinna jalapallikomando „Meteor“ ja Peterburi taderitorpuse kasmanidiktube wahel, wiimaste wäljafutjel wõiflusmäng. Meteoristid löiwad wastastele 9 goali.

Mõndasugust.

Kes õffis Niwa- Tuntud kunstniku kohta jutustatakse mit-fowõki ülesse? mesuguseid legendasid.

Kord jalutas Obezza kuberner N. J. Kasnatschjew linnas ja agulites ja märkas kufagil õpikuulit-fas plangi peal joonestatud wigurif, mis oma wäljanäge-misega mõõdakäiate meelerahu wõifinad segada. Kuberner kufus linnawahi oma juurde ja fätskis seda neeb wigur-dused sealt maha peeta. — Mõne päewa pärast ilmuifinad aga neeb maalitud uueste. Seetord aimas kuberner, kes kunsti tunbja ja austaja oli, et sellel plangipinfeldajal weibi kunstniku annet olla wõib. Et see kunstnik teda humitas, andis ta linnawahile käsu, et see plangipinfeldaja adressi püfifats teada saada ja seda kubernerile teatats. Seifel päewal toodi kubernerile adress ja ta läts ise seda isekralikku inimest waa-tama. — See oli 13-aastane poifitene, kes kubneri nähes wäga kohtus. Suure nurumise peale näitats poifitene kubner-nerile kogu oma töõtoa ja töõd, ning kohtudes pidi kuberner tunnistama, et siin luureandelise kunstnikuga tegemist on. — Kuberner saatis wäiteje Niwasowsti omal kulul pealinna, kus teda kunstide atademiasse wasta wõeti.

Tänane albuminumner on tellijatele kolme numbrei afemele arwatud. Ebaspidi tasume seda kaasaunetega.

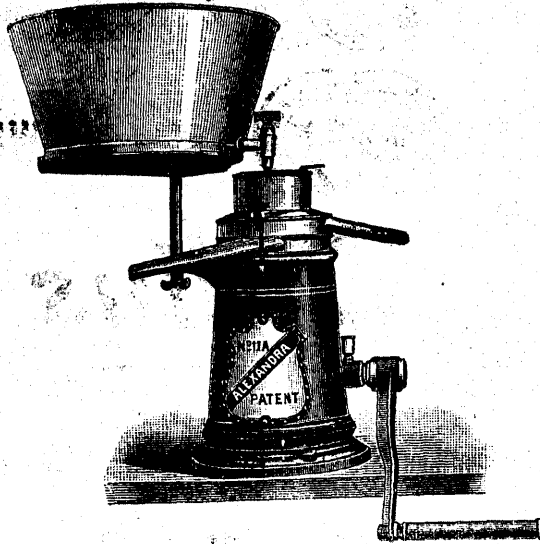
Siendus. — Lehetilg 206, teisel weerul peab olema 1. riba ja Tallinna „Estonia“ toor. — Lht. 207, 1. weerg 7. riba all loetagu „üle 1700“ asemel „ligi 1300“. 2. weerg 2. rida ülmal „esimehe auhinna“ asemel „teise“ (Kanapää toor sai esimehe). — Lht. 209 Jaanfeni pildi allkirjas loetagu „H. Jaan“ asemel „I. juulil“. Lht. 211, 2. weerg 15. rida allkirjas loetagu: „Kurejaare pibu oli itka peasjalikut“ jne.

Chr. Rotermann, Tallinnas.

Abikauplused: Wiljandis ja Pärnus.

Alati ladust saada:

Kõiksugu kunstpõllurammid, riis-
tilheina, timoti- ja muud rohu-
seemneid, mitmet feltsi külwi-
masinaid, kultivatorisid, vedru-
älkeid, kõiksugu põllutõbmasi-
naid ja riistu. Aleksandra
koorelahutajad, kuuli kui ka
talbrekutega. Võtmasinaid,
võsipressisid, Daanimaa piima-
wedamisefannusid, pergament-
paberit ja kõiksugu piimatalituse-
abinõusid.

Põllumeestele väga soovitatavad
Mat-Wormitu laherattaga
rohu- ja wiljaniidumasinad,
plattwormiga. Kõiksugu
külwi-
niidu- ja **masinad.**
rehepeksu

„Skandia“ Naftamotorid,
laevade, paatide ja rehepeksu
masinate ajamisets, pruugivad
väga vähe küttematerjali.

Heeringaid, silku, soola, rauda, terast, kõisi, koti- ja purjuriid. Kaerupumpasid ja mitmesfeltsi
kaalusid. Käsitööliste ja põllumeestele kõiksugu tarvituseriistu.

Kõndke hinnakirjasi mis ma hinnata kätte saadan.

Chr. Rotermann, Tallinnas.

Abikauplused: Wiljandis ja Pärnus.

M. Dubas'e

saapakauplus

soovitab meeste-, naisterahwaste- ja lastekingasid, saapaid ja kalossisid, meesterahwa kübaraid,
Inglise mütsisid ja trükpesu, slipsusid, willast pesu, sokkisid, wihmamanfildid, wihmawarjusid, kindaid,
pleedikatteid, sumadanisid jne. .. Väljamaa saapamädet „Cream Maxim“.

Kuninga uul. № 6. Tallinnas.

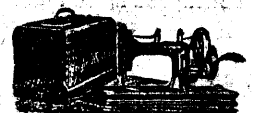
W. Indermitte,

Harju uul. nr. 43, Tallinnas,

soovitab rikkalikust wäljawalikust

suwekübaraid, päewa- ja wihmawarjusid,

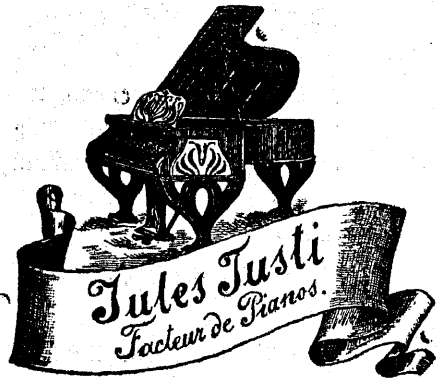
pruutkrantsisid, shleierisid ja haupisid.

Talweks — eht bisam mütsisid, muhwisid, boasid ja kõiksugu moodikaupa.

Wõistlemata häid õmbulusmasinaid ja sukakudumisemasinaid.

Klaweriwabrik

Julius Tusti

Tallinnas,

soowitab suures väljavalikus Steinway ja Blüthneri sistemi järel ehitatud

klawerisi.

Töö headuse eest 5-aastane wastufus.

Ladu ja endine wabrik Karjawäraw 18, Harthmuti majas. ■ Uus wabrik Heeringi uulitsas omas majas. ■ ■ Telefon 579.

МАГАЗИНЪ ОБУВИ
РУССКИХЪ И ЗАГРАНИЧНЫХЪ ФАБРИКЪ

Soowitan suurest väljavalikust, oma tehase ja paremate wabrikute töödest

jalanõu siidim

Tellimised mōedu järel ja paranduste peale valmistatakse ruttu ja hästi.

Wene-Amerika gummikalossid

A. Kruseauk,

Jalanõude kauplus Tallinnas, Kullasepa uul. endises Steinfels'i pildiäri ruumides

H. Luhaääre

juurdelõikusekool

Tallinnas, Harju uul. № 34,

telje korra peal.

Suwistele suurematele juurdelõikuse kursustele wõetakse 15-mast juunist algades mõlemast sugust õpilasi vastu.

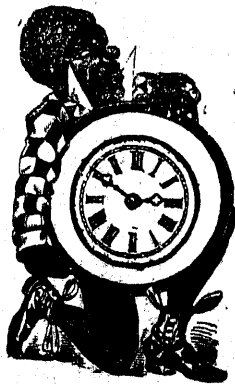
Lõigatakse äraproowitud meeste- ja naisterahwa lõnitiiji Berliini Carré ja Londoni Premier süstemide järele õige odawa hinna eest.

Schweitsi
uuri-magasin.

39.

Endine O. Luks.

39.

39.

Harju uulitsal.

39.

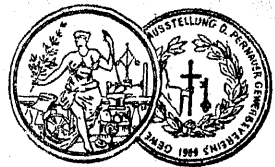
Kellad, kuld-
ja hõbeasjad.

Schweitsi uurimagasin (end. O. Luks). Äri on ühel ja selleksamal kohal juba 40 aastat töötanud. Harju uul. 39.

Soovitab kui eri- (spetsialist) uurimeister ainult kõigeparemaid Schweitsi-kellasid oma magasinis. Kellad on kõige peenema karwa-pealsusega ära proovitud, wastutus 3 aasta peale. Rikkalik kuld-, uus kuld- ja hõbeasjade ladu. Kauplusega ühes on ka eri- (spetsial) töötuba, kus igasuguseid kellasid asjatundja isikliku ülewaatuse all ruttu, korralikult ja täie wastutuse all parandatakse. Mõn wabriku kinnaga.

Schweitsi uurimagasin Kuld-Lõwi hotelli wastas,
39. Harju uulitsal nr. 39.

Palun austatud kaubatarwitajaid adressi (firmat) hoolega tähele panna ja mitte mõne teise äriga ära wahetada.

Walmistan
„trükiklischesid“,

mis oma headuse poolest enam midagi soovida ei jäta. — Wõin sellepärast oma töötuba julgeste igale selle töö tarwitajale soovitada.

Hinnad on wõistlemata odawad.

Töötamine kõigeuuemate abinõudega. — Minu töötuba on Eestimaal kõige wanem. Tellimised täidetakse ruttu ja korralikult.

Adress: г. Ревель, Новая ул. 28.

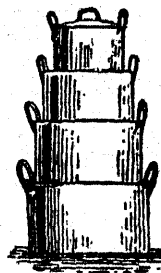
ФОТОЦИНКОГРАФИЯ

О. А. ТОМСОНЪ.

Aug. Sackaria naha- ja õmblusmasinate kauplus
Tallinnas Suure Karja uulitsas № 20

on kõige kasulikum ostukoht igatühele allnimetatud kauba soovijatele. Õmblusmasinad, kõige parematest Saksamaa wabrikutest, wiie aasta wastutamise all ime odawa hinnaga. Niisama ka kõiksugused tööriistad naha-kingseppadele ja kunstnahast valmistatud saapa- ja kingakapid ja ninapealsed. Need kapid on 300 protsenti odawamad kui nahast valmistatud, igapidi wastupidawad ja ilusaste wormitud. Nahakaup on odawa hinnaga müüdaw, kõige parematest Wene- ja wäljamaa wabrikutest, iga nahatöö tarwitajatele. Kirjalikud tellimised saawad ausaste ja hoolega toimetatud.

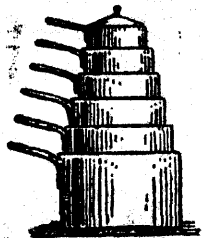

Maja- ja kööginõude
■■■ kauplus ■■■

iseäranis awar wäljawalik
puhas-aluminium
kööginõudest

Th. Katzmann,

Pikal uulitsal nr 29.

Telefon 577.

Silmad siia!

Telefon 577.

Pikal uulitsal saawad igal ajal kõikeseltsi pildid, kõige uuema aja nõuete järele valmistatud. Töö bea-
dufe eest wastutab see, et mina oma tööd 1907. ja 1909. aastal Berlinis õppinud olen, kus ma 1907.
aastal meistrkursuse läbi tegin ja 1909. aastal oma õppimise kunstpäewapiltniku tunnistusega lõpetasin.

Minu tööd on Pärnus ja Tallinnas 1. auhinna, suure kuldaurahaga kroonitud.

Õliwärvipildid linase riide, ehk paberi peale, walmis-
tatakse pildi, ehk eesistumise järele ruttu ja hästi.

Päewapiltnik ja portraitmaaler

Alex. Jurich.

J. J. Sundelewitsch'i

naha- ja riidekauplus

Tallinnas, Wäiksel Karja uulitsal, Pfaff'i majas.

abikauplused S. Tartu maanteel, Lewinowitschi majas,

soowitab üksikult ja hulgawiisi kõiksugu nahakaupa. Peale selle igat seltsi riidekaupa wabrikuhindadega. Willaseid ja poolwillaseid riideid, kõige paremate wabrikute omasid, siidi-, poolsiidi-, willaseid, linaseid ja poollinaseid rätikuid.

Tüllkardinaid suures wäljawalikus.

Lõuendit ja poollõuendit kõige kuulsamatest wabrikutest, linaseid käterätikuid, laudlinasid ja salwrätikuid.

Willaseid, poolwillaseid ja puuwillaseid riideid waipade jaoks.

Suur kasukakaupade-ladu.

Wene-Amerika seltsi gummikalossid.

Wäiksel Karja uulitsal, Pfaff'i majas.

Abikauplused Suurel Tartu maanteel, Lewinowitschi majas.

S. Schwarz'i valmistriete kaubamajas,
Tallinnas, Harju uul. nr. 29,

on igatahes ja igas walikus kõige paremate ja kuulsamate oma-
kui ka wäljamaa wabrikute riiet saada, olgu naisterahwastele
wõi meeserahwastele ilikandadeks ja pealmisteks riieteks. Kasukad
ja nahad alati suurel tagawaral, niisama mütsid, boad, muhwid,
kraed j. n. e. — Oma hästi sisseasetud töötaas walmistan meeste-
kui ka naisterahwaste riideid mõdeu järele kõige uuemate
moodide järele riietu ja korralikult. ■ ■ Hinnad odawad. ■ ■

W. Schneider

Põllutööriistade ja masinate ladu,

TALLINNAS,

Uue turu promenadi ääres, № 19,

soowitab austatud kaubatarwitajatele: Hein-
niidumasinaid, uut seltsi wiljalõi-
kamise apparatisid, heinariisu-
mise rehasid, lõikusemasi-
naid, randalläkkeid,
wedruäkkeid jne.,
üle maailma
k u l s a
A m e r i k a

„Planö“

wabrikust.

Eelnimetatud ma-
sinad ja ka riistad on
lihtsalt, otstarbekohaselt
ning heast materjalist ehitat-
tud, töötawad hästi ning ker-
geste, mille tõttu nemad teiste wab-
rikute masinatest palju ees. on. Masi-
natel ei ole, nii kui teiste wabrikute omadel,
palju wäikeseid, kergeste katkiminewaid jagusid,
mille pärast töötamine nendega kõige kasulikum on:
nemad ei tarwita palju uusi jagusid ning, wähesse jagude
katkiminemise tõttu, ei saa tööaega raisatud.

Hinnakirjad saadan hinnata kätte.

Tähelepanemiseks: Mis Rootsis toimepandud wõistlusesse, kus üks niidumasinatelt esimese
auhinna saanud on, punitub, siis pean tähendamä, et seal „Planö“, kui ka mõnda teist seltsi tuntud
paremaid niidumasinaid töötamas ei olnud, wastasel korral oleks järeldus sel wõistlusel wist teine olnud.

K O Ö S N E R

P. Michelson

N° 6. Wäikse Karja uulitsas, Tallinnas N° 6.

Kasukanahkade, kübarate ja mütside kauplus.

Soowitab oma tööast, osawate töötajate ja iseenese asjatundlise juhatusel all, ainult mittepleekiwast riidest valmistatud: **kõiksugu suwe- ja talwemütsa**, meeste- ja naisterahwastele ning lastele, **kübarad**, **boad**, **muhwid** ja **kraenahad**.

Tellimisi wõetakse wastu ja toimetatakse korralikult.

Kasukad wõetakse suweks hoiu peale, et koide eest kaitsta.

A. Lintsowi

pudu-, moodi- ja lõngakauplus

Harju uul. N° 38

Soowitab kõiksugu paelu, nõõpisi, kindaid, sukke, willast ja puuwillast triko pesu, maniskaid, kraesid, pitsi, einfatsi, päewa- ja wihmawarjusi ja muid kaupsiid ilusas wäljawalikus odawalt.

Rud. Pasiup,

Pikal uul. N° 36.

**Ainuke täielik jahitarwituste äri
Tallinnas ja üleüldse Eestis.**

Soowitan kõige uuema tehnikaga järele wäljatootatud ühe-, kahe-, kolme- ja neljaraudseid, kui ka kõiksuguseid kuulipüüsiid pikkfilmadega ja ilma. Wõtan tellimisi kõiksuguste uute püüside ja wanade paranduste ning ümbertegemiste peale wastu ja puurin wanad püüsid kokkulaikma. Kõik, ka kõige odawamad wabrikupüüsid on minu poolt enne müümist täieste korda seatud ja hästi lastma pandud. Sellega on ümberwahetamise tüli kõrwale toimetatud, mille juures siiski igal ajal ka ümberwahetada võib. Aris maksab põhjusemõte: lahke ja aus wastutulek.

Wiru uul. N° 19. — Telefon N° 470.

JOH. HALLIKU

päewapildi-töökojas

walmistatakse igafuguseid ilusaid, loomutruuwisiid päewapilti ja suurendusi wärwita ja ilma ka kõige wäheema pildi järele kuni elusuurteni igal ajal.

Nüüd on paras aeg, kui laulupidule läheme, et enesest ja pidust ilusat päewapilti mälestuseks järele jätta.

Laulupidu lauljate ja teistele gruppidele walmistatakse pildid paari päewa jooksul. Ka on pidu-piltpostkaarta töökojas igal ajal laadawal.

Eduard Fahrenholtz'i wiinakauplus

asutatud 1782 aastal

Tallinnas, Wiru uulitsal nr. 15.

Napsu ja likööri, merialwee ja limonadi wabrik.

— Suur õlleladu. —

Abikauplused: Dunkre uul. nr. 3, Tartu maanteel nr. 18,
Wladimiri uul. 12, Kopli uul. nr. 10.

Soowitab oma austatud kaubatarwitajatele suurest ladust: **Wene- ja wäljamaa weinisi, konjakit, likööri, seltersi, limonadi, Tallinna, Riia ja Peterburi õllesid** jne.

Ühtlasi tahab ka ülemal nimetatud kaubamaja tähelepanemist selle peale juhtida, et kõigil tema weinidel, konjakil jne. kõrwal seisew tuttav **kaitsemärk**: wiinajumal **Bachus waadi peal** kaubamaja asutamise aasta numbriga **1782**, mis kaubanduse- ja wabrikutööstuse-ministeriumi poolt kinnitatud, peal on, tunnistuseks ja wastutuseks, et kaup **puhas ja hea** on.

Rohu- ja wärwikauplus

K. Sosaar

Tallinnas, ringkonnakohtu wastas.

Kõnetraat nr. 462.

Urmaaker ja kullasepp

O. W. Uhs (Uus)

Suurel Tartu maanteel nr. 7.

Wold. Ferberg'i

wiinakauplus

Tallinnas, Kinga uulitsal nr. 3

soowitab oma häid.

Wene- ja wäljamaa weinisi,

konjakid,

likööri,

õllesid,

mõdu jne.

■ ■ Kuulust Prantsuse wiina. ■ ■

Wäljamüüjad saawad kõrged protsendid.

Asutatud 1858 aastal.

Odawad hinnad.

Londoni

magasin

Suurel Karja uul. nr. 13.

walmistatud
riiete kauplus soowitab:

**naisterahwa ja
meesterahwa**

walmistatud riideid.

Ruumipuuduse pärast

Hinnad wõistlemata

— odawad. —

M. Joselow,

Suure Karja uul. 13.

Monopoli kõrwal.

Auruga wärwimise ja keemialise
pesemise wabrik

R. Natus - Wiljandis.

Spetsiaal willaste, poolwillaste ja kodusete riiete wanu-
tamine, wärwimine, pressimine ja uhtumine meeste- ja
naisterahwaste ülikondade ja lastute tarbeks.

Teenimine kiire, töö hea, hinnad odawad.

Wastuõtmiskohad: Wiljandis, wabrikus, Umb-
las, J. Douglas, Artnas, Lepvit, Wändras, proua
Martens, Antona-Paulas, Zimmer, Hoppas, E.
Sarin, Suures-Jaanis, H. Woll, Jõhwi, A. Win-
tel, Karsti-Muial, Goruschkin, Kilingi-Mümmel, M.
Ostawal, Keilas, A. Freymann, Suures-Kõpus,
J. Siimann, Maarjas, J. Rinneberg, Wäite-Maar-
jas, Mathieseni aptekis, Müisakülas, Lebedewi apte-
kis, Nuustakul, J. Grünberg, Orrisaares, A. Torn,
Abja-Paluoja, S. Lõhmus, Värnus, G. Ausberg,
E. Deigel, Adamson ja Ramm, Saugastes, L. Jüris-
son, Larwastus, Uho, Lõrnas, L. Jutson, Tapal,
B. Gabril, Kiril, Esenthäl, Tuhalaanes, Raudkepp,
Walgas, Wasfil ja Soo, Wõrnus, J. Paju, Wõh-
mas, B. Martinson, Paides, J. Rudolfi ja peale selle
kätimaal mitmes kohas.

Õed Böcklerid

Pikal uulitsal № 37

pesuäri.

Meesterahwa, naisterahwa ja laste

päewa ja öö pesu.

Põlled, sukad, sokid, kraed, kaela-
sidemed, rüschid, hommikujakid, alus-
kuued, bluused, kindad, taskurätikud,
Wene- ja wäljamaa broderid, valen-
ciennes-pitsid. Jgasugust riie. Laste
kleidid ja ülikonnad jne. jne.

Hinnad odawad, kaup hea.

Sukakudumise-töötuba. Lõngaladu.

Sensatsiooniline uudis!

Kulbuuride asemel, mis 200 rbl. maksawad, soo-
witame meie uuriid „Sezessia“, mis oma tulu
ega wälkmise itu poolest kulbuuridele jngugi lärele
ei anna. Palkus on kõige sümbam, umbes rubla-
tüki wafune ja uuriid on Amerika uuesti kullast nting
ei taota kunagi oma loomultist wäljanägemisest
wabagi. Jnustatud on nad „lilledega“ (w. pits).
Uuriid „Sezessia“ eralduwab oma õigena käigu
ja isekaltie kunstilise iluustuse taandu teistest uuri-
idest. Käit on hõlwide peal, 40 tunni jooksul torb
alles lecrata. Hind 3 rbl. 75 kop., 2 uuriid 7 rbl.
Mittamafuguseid naisterahwa uuriid maksawad 4 rbl.
75 kop. Hinnata anname weel ligi: toroda uuesti
tullaft lesti, rypafti ja femisnahkise kottise uuriid hõimimiselt. Kellad jaabe-
talle minuutpealke õige käiguaga; Wastutus 6 aasta peale. Kul uuriid ei
meeldi, saadan raha tagasi. Saatmisefutulu 2 uuriid eest 40 kop.
(Siberisje 75 kop.)

Эксп. домъ И. Штрумфельдъ, Варшава, Св. Креста 48 Отд. 160.

Kösner J. Lamberg,

Wiru uulitsal nr. 9.

Suur meeste- ja lastemütside ladu. Maitserikas wäljawalik.
Töö tehtakse korralikult, hästi ja hoolsalt. Saulupiduts ise-
äranis odawad hinnad.

J. Steinfels

kunstitööde kauplus ja

raamiwabrik

Kinga uul., Suure turu ääres

Asutatud 1885.

Telefon № 551.

Soowitab omast suurest wäljawalikust õllwärowipiltisid,
gravüresid, kunst-postkaarta ja albumisid. Keisri
pildid wallamajade ja koolide jaoks.

Inglis magasin
kalewikauplus

Wiru uulitsal Rotermanni majas nr. 9

Alaline kõige suurem wäljawalik
Wene- ja wäljamaa wabrikute

moodsatest naiste- ja
meesterahwaste riie test.

Ametnikkude

uniformiriided ja tarwilised märgid
ning nõõbid ja muud.

Tähtis kaupmeestele!

Ainuke kauplus Tallinnas, kus kõik maal olevates kauplustes tarvitatawad kaubad
saada on, on

W. J. Gorbatschewi

äri, — Promenadi ääres, wastu uut turgu, nr. 15.

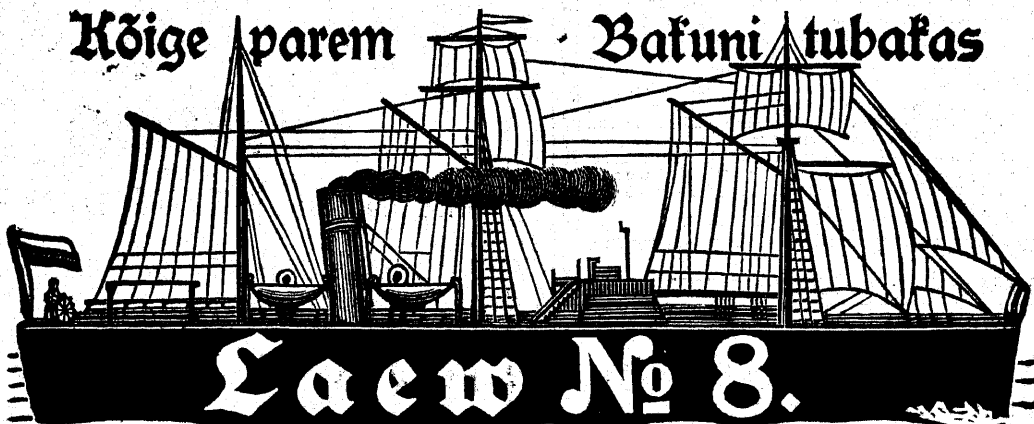
Alati rikkalik tagawara kõikfugu kolonial-, tubaka-, naha-, riide ja pudukaupadest.
Ainult wärske kaup ja võimalikult odawad hinnad.

Meeste- ja naisterahwa willased, puuwillased ja linaised riidekaubad.
Kangalõimed, willased, linaised ja Soome puuwillased.

Palun adressi öiete tähele panna ega teiste sellenimelistega
mitte ära wahetada.

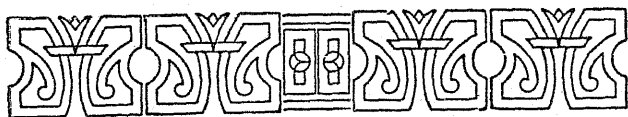
W. J. Gorbatschew,
Promenadi uul., wastu uut turgu, nr. 15.

Kõige parem · Bafuni tubakas

Uuhinnad Euroopast ja Amerikast.

J. W. Gusfewi tubakawabrik, Riias.

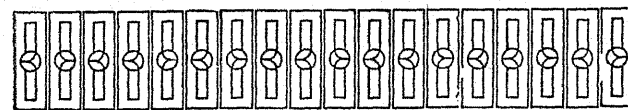
R. Reichmann'i

kauplusest,
Tallinnas, Pikal uul. № 5,

leiab iga ostja odawa hinna eest head kaupa kõige suuremas väljavalikus

ülikonna- ja kleidi-riiet, pesu, iga seltsi saapakaupa, lasteriideid, kübaraid ja mütsisid, kõiki sporti-riideid, moodi- ja ehtekaupa, wihma- ja päewawarjusid, kindaid, sukke jne. Kangrutele Riia wabriku willaseid kangalõimi wabriku hinnaga.

Kõnetraat nr. 31.

Kõikidele, kellede

tellimise aeg lõpeb

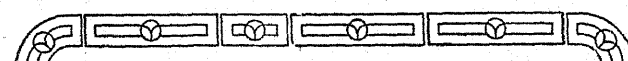
tuletame meelde, et tellimiste uuen- dustega rutata tuleb, et lehesaatmi- ses wahet et tuleks.

Tellimine 1910 teise poole aasta peale on juba alanud.

Ühtlasi palume ka neid, kellel meiega arweid õiendada on, neid pea äraõiendada ja tellimiste wastuwõt- jaid tellimiseraha ärasaata.

„Näitelawa“ toimetus.

S. G. Kusnetsow'i

w a b r i k u

kiwinõudeladu

joowitab

üfiktult ja hulga wiisi klaas-, portselan-ema-

leeritud- ja nikkel- maja- ja kõõgitarwidusi.

Wiruäärawa promenad ur. 19,

Uue turu wastas.

A. Soonsein.

Telefon 550.

Межевой Инженеръ

Принимаетъ землеустроительныя работы: земле- мѣрныя, таксаціонныя, лѣсоустроительныя, меліо- рационныя, введеніе образцовыхъ хозяйствъ, изго- товленіе плановъ и исполненіе разныхъ чертежныхъ работъ.

Пріемъ отъ 8—1 утра Вышг. Бульваръ № 13 и отъ 4—5 попод. Систернская № 1.

Maamõõtja inshener

Õstab oma peale maade korralduje töõfid, nagu: maamõõtmine, hindamine, metjakorraldamine ees- kujulikkude kohtade järelevaldmine, jõe- kuiwata- mine, kaartide valmistamine, ajakohaste taluhoo- nete eelarwed, plaanid jne. Annab asjatundlikka seletusi kõigis maade korraldamise asjus. Peale selle wõetakse kõigjugu joonistuse-tööd valmistada.

Kõnetunnid tella 8—10 hommikul Toom pro- menadil nr. 13, põllupanga wastas ja peale lõunat tella 4—5 Runne uul. nr. 1.

Ingen. Landmesser

Übernimmt Arbeiten, wie z. B.: Wirtschaftsein- richtung, Vermessungen, Bonitierungen, Forstein- richtungen, Meliorationen, Einführung von Muster- wirtschaften, Anfertigung von Plänen und Ausfüh- rung rerschiedener Zeichenarbeiten.

Empfang von 8—10 vormittags Dom-Promenade No. 13 u. 4—5 Uhr nachmittags Süsternstrasse No. 1.

Eröffnet W. Baumann traktloos.

hind 25 kop.

ESTI
HANVUSRAAMATUKOGU
AR